

ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e l

PAMPLONA... ETA KITTO!

"Sekula ez dut sekreturik gorde niretzat bakarrik"

GOZATU MUSIKARIK BERRIEN

Egunkaria

eta

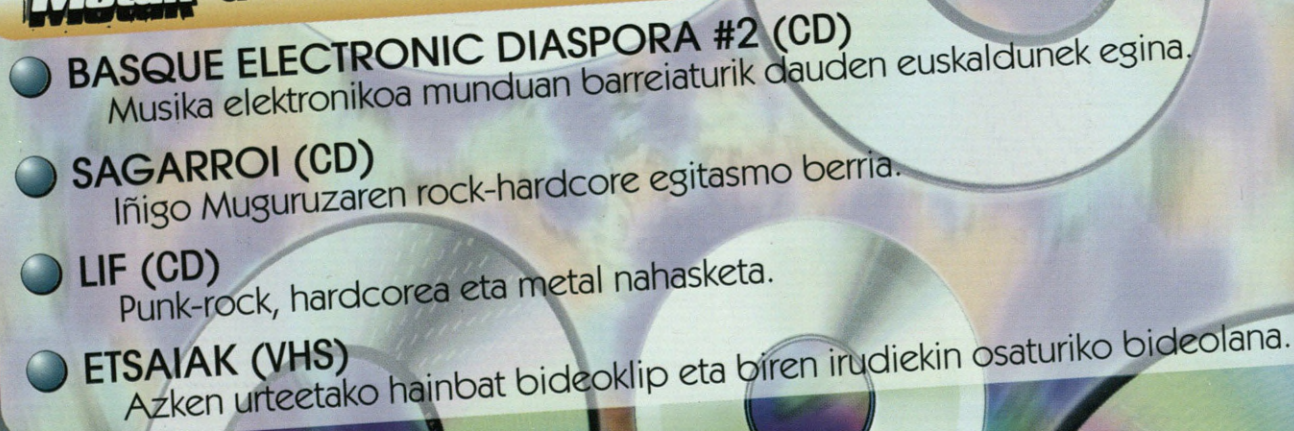
Metak

-en eskuti

Egin zaitez EGUNKARIAREN *harpidedun** eta aukeratu

METAK disketxearen lan berrietatik gustukoena**

Metak disketxearen ekoizpenak

-
- **BASQUE ELECTRONIC DIASPORA #2 (CD)**
Musika elektronikoa munduan barreiatuak dauden euskaldunek egina.
 - **SAGARROI (CD)**
Iñigo Muguruzaren rock-hardcore egitasmo berria.
 - **LIF (CD)**
Punk-rock, hardcorea eta metal nahasketa.
 - **ETSAIAK (VHS)**
Azken urteetako hainbat bideoklip eta biuren irudiekin osaturiko bideolana.

HARPIDETZAREN ABANTAILAK

- ✓ 3000 pta.gatik hilean goizeko 08:00ak aurretik jasoko duzu **EGUNKARIA** etxean.
- ✓ Promozioetan abantailak
- ✓ Harpidedunaren txokoa: sarrerak, diskoak, afariak, egonaldiak... **doan!**

Bete eta bidal ezazu harpidedun txartela

Izen Abizenak

NA

Helbidea

P.K.

Herria

Lanbidea

Herrialdea

Tel

jaioze data

Kontu zenbakia

Sinadura

Egunkaria

EGUNKARIA
Martin Ugalde Kultur Parkea
20140 ANDOAIN
Tel: 943 300 222 / 902 300 223
E-mail: harpidetza@egunkaria.com

Harpidedun izan nahi du

Diseinua: antza S.A.L.

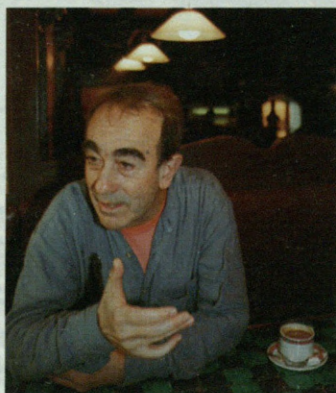
1.799. ZENBAKIA - 2001EKO MARTXOAREN 11

■ **Bozak Ipar Euskal Herrian:**
Itunen politika egonkorra 11

■ **Karlos Argiñano:**
"Mokadu onena jan
bai, baina sekula ez
dut sekreturik gorde
niretzat bakarrik" 30

■ **Paco Sagarzazu:**
"Giza generoarekin
nahiko desengainatua
nago" 39

■ **Eremu mistorik gabeko**
nafarren haserrea 17

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta	4
Oihartzunak	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarriketa: Tomas Karrera eta Ihintza Arrieta.	
Mikel Asurmendi	9
Bozak Ipar Euskal Herrian: Itunen politika egonkorra.	
Mikel Asurmendi	11

EKONOMIA

Gizarte Segurantzak emakumeak baztertzen ditu.	
Daniel Udalaiz	14

EUSKARA

Eremu mistorik gabeko nafarren haserrea.	
N. Irazustabarrena / X. Letona / E. Pombo	17

GIZARTEA

Elkarriketa: Martxel Tillous.	
Joxemi Saizar	26
Energia nuklearra jakiak kontserbatzeko.	
Josu Etxaniz	28
Elkarriketa: Karlos Argiñano.	
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre	30

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	36
Elkarriketa: Paco Sagarzazu.	
Katixa Garate / Izaskun Jauregi	39
Orain dela 30 urte.	
Pilar Iparragirre	42

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	49
Bizia	50
Ihesi	51
Denborapasak	55

IRITZIAK

Politika: Ricardo Ortega	8
Kultura: David Rio	38
Azkena: Pello Zubiria	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

kutxa gizarte-ekintza
obra social

HAUTESKUNDE KANPAINA: ABERTZALEAK NORGUTXIAGOKA

AGOTIKO

UNIONISTA · TERRORISTA · FAXISTA · HILTZAILE · USTE
KARLIXTA ZIKINA · AUTONOMISTA · MARXISTA ·
URDE ALUA · PITOZIMELA · KAFRANGEA · TRIY
AIZO PERGUTA · NAZI EZ BERTZEA · POPAES
GARAUNXURIXE · GAUZEZTANIO · AFRUSA ·

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
 Baleren Bakaikoa.
Erredakzioa: Katixa Garate, Nagore
 Irazustabarrena, Onintza Irueta, Izaskun
 Jauregi, Xabier Letona.
Maketazioa: Berdaitz Goia.
Administrazioa: Marijo Aierza.
Harpidetza: Olatz Korta, Edurne
 Urruzmendi.
Hedapena: Ixabel Bereziartua.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
 Soraluze, Bego Zuza.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak:
 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48
 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita.
 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.
 Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44,
 3. eskuina. 31001 Iruñea.
 Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:
 Erredakzioa: kazeta@argia.com
 Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria .16.400 pta./98,57 euro
 Ipar Euskal Herria .780 lib./118,92 euro
 Espainia .16.400 pta./98,57 euro
 Beste atzerriak .21.100 pta./126,81 euro
 Airez .33.000 pta./198,33 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaiña Taldeko partaidea da

■ Bones, Israelgo "Jerusalem Post" egunkarian

Dry Bones

- Irakurlea: Sharonek batasun
 gobernu bat eratu aurretik, alderdi
 laborista batu beharko du!?

■ Carlucho, Mexikoko "El Economista" egunkarian

- Kartelean:
 Behi haragi salmenta.

Hiruko Txikian

EGINA

Geroan nagusi. Lapurdiko Urruñan ikastola sortzearen aldeko asmoak Poulou auzapezaren belarrietara heldu, eta automatikoki hasi ziren azpijokoak. Bere hamalauan indartsu, bera gabe deus ez zela egingarri sinetsita, ezker-eskuin goiti-beheiti espantuka oldartu zitzaion asmoari nori zer esaten zion erreparatu gabe. Ikastolak ez zuela lurrik izanen. Horra. Orduko erretoreak ekarri zuen bere onera lurra eskainiz ikastolarentzat. Halere, ez zuen amorerik eman etxea egiteko gai ez ginela izango pentsatuz. Fundamentuzko sos biltze kanpaina abian ikusi zuelarik, gibelka egin eta Herriko Etxearen egin-

kizuna bailitzan nahi izan zuen aurkeztu. Hastapeneko otsoa bildots, lotsagabea estreinaldiaren egunean bertaratu egin zen eta mikroa hartu. Ezagutzen ez duen herri ikastolaren hizkuntza ezin mintzatuz, frantsesez zuzendu zitzaigun etxean balego bezala herriko auzo arrotzean zegoela jakitun. Ez nion bere bisaiairen koloreari begiratu, baina egingo nuke ez zitzaiola mudatu. Orain bozketak garaian bere programan herriko eskolatzat du ikastola. Beharrik, txukun asko baitago herri erdian bere lotsagabea zela. Eta agian berriz auzapez ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

ESKUMENAK ETA SUBIRANOTASUNA

Azken astean euskal ekonomiarekin zerikusia duten zenbait pasarte izan ditugu, eta berriro hiru gauza geratu dira agerian: Euskal Herriak ez duela subiranotasunik, Espainiako Gobernuak barre egiten diela EAEko eskumenei eta Ibarretxe eta bere alderdiak publikoki kexatzea eta helegiteren bat aurkeztea besterik ez dutela egiten. Lakuak eskumenak kentzeko aitzakiaz baliatzea leporatzen dio Madrili. Ikerketa eta Garapen arloko eskumena ez esleitzeko hartutako erabakia "urtean 14.000 milioi kostatzen zaigula", adierazi du Imazek. Euskal Zientzia, Teknologia eta Eraberritze sistemak azken hamar urtetan 140.000 milioi pezeta galdu ditu. EAJk Arrantzaren Estatuko Legea baztertzeko du "zentralista delako eta eskumenak kentzen dituelako". Lakuak administrazioarekiko auzi helegite bat aurkeztuko du "Madrilek Hobetuzeko finantziazioa osatzen ez badu". Lakua kexatu egiten da, helegiteren bat aurkeztu du... Noiz arte horrela? Ordua da jada subiranotasun estrategia bat, bere ondorio guztiekin, martxan jartzeko talde abertzale guztien partaidea izatekin.

◆ DANIEL UDALAITZ

KURSAALEKO EDUKIAK KALERATU NAHI DITU IBARRETXEK

OTSAILAREN 27an Kursaalaren egindako ekitaldiari jarraipena eman nahi dio Ibarretxe lehendakariak, eta datorren larunbaterako -hilak 10- manifestazio deia egin du Bilbon Bizitza eta elkarriketaren alde lelopean. Helburua honakoa litzateke Ibarretxe lehendakariaren esanetan, ETAren indarkeriaren aurka egitea eta PP eta PSOEn elkarriketa nahi eza salatzea. Hauteskunde giroan buru belarri murgilduta, Ibarretxe lehendakariak oposizio guztia kritikatzen jaso ditu halako manifestazio bat garai hauek deitzeagatik. EHk bere aurkakotzat hartu du eta bere agerraldia egingo du egun berean Donostian *Burujabetza da bakea* lelopean.

EL CORREO EGUNKARIAREN AURKAKO ERASOA

JOAN den larunbatean "El Correo" egunkari-ko egoitza erasotu zuten Bilbon 18 bat molo-tov koketez. Politikari eta komunikabide ugari-tako pertsona eta taldeek beren elkartasuna adierazi diote Euskal Herrian salduena den egunkariari. Aurreko egunetan, ETAK "El Diario Vasco" enpresa bereko egunkari gipuzkoarraren Donostiako egoitza nagusia lehertarazteko asmoa zuela jakinarazi zuten polizia iturriek.

HIZKUNTZA KONTSEILUA

IPAR Euskal Herriko elkarte euskaltzaleak eta botere publikoen ordezkariak Baionako Suprefeturan bildu dira berriki. Pirinio Atlantiko-etako Andre Viau prefetaren ustez, uztailaren 14rako finkatuko da kontseilu honen osaketa. Euskal Kultur Erakundeak (EKE) datorren apirilaren 7an burutuko duen urteko biltzar nagusiaren ondoren argitu beharko litzateke Hizkuntza Kontseiluaren auzia. Prefetak EKEren esku utzi zuen kontseiluaren eratze eta bideratzea. Alta bada, hainbat puntu eta erabaki trenkatu gabe daude oraindik. EKEko Erramun Baxok lehen-

dakariaren aburuz, "euskalgintza kulturgintza lotu behar zaio eta euskaltasun hori lurralde garapenari". Hor dago gakoa, nonbait.

NAZIO ERAKUNDEAK EZKER ABERTZALEAN

ASTE Santuan urtebete beteko da Jarraik eta Gazteriak gazte erakundeek bat egin eta Haika sortu zutenetik. LAB ere Iparraldera hedatu dago, Senideak eta Gureak elkarteek bat egin dute oraintsu, eta Ipar Euskal Herrian presoen sostengua emateaz arduratzen den Koordinaketa erakundeko heledunek ere, amnistiaren alde eta presoen sostenguan ari diren euskal erakundeek bat egin beharko luketela adierazi berri dute. EHk aurrera daraman Batasuna prozesuaren azken helburua ere hori da, Euskal Herri osorako

B A H E A

- Joseba Egibar, EAJko EBBko bozeramailea: "Hauteskundeetako ika-miketan esan daitekeena baino askoz garrantzi handiagoa dute autodeterminazioa eta burujabetzaren gisako kontzeptuek".
- Laura Mintegi, idazle eta irakaslea: "Segituko dut seme-alabei irakasten ez dela lapurtu behar, ez dela bahitu behar, ez dela hil behar. Segituko dut esaten gauzak hitz eginez konpondu behar direla. Baina ulertzen dut (nahiz eta gustatu ez), hitz egiteari uko egiten zaio".

E T R O A

EAJ-EA KOALIZIOA BERRIZ

Halako negoziazio guztietan gertatzen den moduan, EAJ eta EAren koalizioa airean egon da azken momentura arte, so-egile guztien ustez bukaeran koaliziorako akordioa gauzatuko zela argi samar egon arren. Akordiorik ez izatea ere gerta zitekeen, baina egun bizi den logika politikoan ulergaitza litzateke. Bakoitzak bere aldetik eginda nekez egingo zioten aurre PPK eta PSOEk Ajuria Enea hartzeko azken hilabeteetan diseinatu duten eskemari. Koalizioa osatuta ere lan nekeza izango dute. Orain, ikusi behar publikoki behintzat negoziazioaren arantzak izan ei diren autodeterminazioa eta burujabetza akordioaren idazkian nola geratzen diren.

ren Espainiako Defentsa Ministerioaz hitz egiteko. UPN eta Juntak ez dirudi Madrildik jarri den negoziaketa ildoaren aurka ezer egingo denik; PSN eta CDNk ere, hitzez asko esan badute ere, ez dirudi UPN markatzen ari den erritmotik aldentzeko indar handirik izango dutenik.

EH-K EGOITZA IREKI DU BAIONAN

EHko Koldo Gorostiaga eurodiputatuaren hitzetan "Euskal Herria Europako bidean ezartzeko" xedez zabaldu du EHk bere egoitza berria Baionako Cordeliers karrikan. Arnaldo Otegik egoitza tresna berritza jo zuen etorkizuneko erronka garrantzitsuei aurre egiteko. Inagurazioan bildutako EHko hainbat buruzagik iraganeke gauzatza jo dituzte Iparralde eta Hegoaldea.

NAFARRAK BARDEETAKO POLIGONOAREN AURKA

NAFARROAN egindako inkesta desberdinen arabera, bertako populazioaren %70etik gora Bardeetako poligonoaren aurka dago. Berriki, hiru mila bat pertsonak ere tiro poligonoaren aurkako manifestazioa egin dute Iruñean. Bitartean, UPN, PSN, CDN eta Bardeetako Juntak Espainiako Gobernuarekin negoziatu beharrekoaz ari dira behin eta berriz, akordio batera iritsi ondo-

nean, bestelako bideak bilatzea, bide bortitzak badira ere".

• Mario Onaindia, Arabako PSE-EEko lehendakaria: "EAJk euskararen garapena albortu izan du, horren ispilu da herritar umil honek egungo EAJko militante guztiek batera baino euskarazko liburu gehiago argitaratu izana".

• Arnaldo Otegi, EHko bozeramailea: "EAJ eta EAk egin zuten EHren aurkako koalizio bat su-eten garaian, eta datorren maiatzaren 13an berriz egingo dute porrot, euskal herritarren alde egin beharrean beren alderdien alde egiten dute eta".

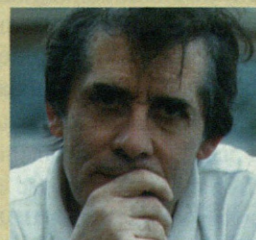
■ Odon Elorza.

IZPIAK

Odon Elorza Donostiako alkateak, Konstituzioa euskal herritarren borondataren moldatzeko erreferendum bat egitearen alde agertu da, beti ere biolentzia ezaren testuinguru batean. Nicolas Redondo PSE-EEko idazkari nagusiak hori ez dela alderdiaren asmoetan sartzen erantzun dio.

Dimas Sañudo PSE-EEko Bilboko udaleko bozeramailea, EHEko kale bilkura baten aurrean beste bilkura bat egiteagatik ertzaintzak zigor espediente bat zabaldu diola jakinarazi dute sozialistek. Barne sailak, ordea, ertzaintzak baimenik gabe egindako kale bilkura baten akta jasotzea besterik ez duela egin jakinarazi du.

Mariano Ferrer kazetariaren ustez, egunkariaren garapen tekniko oso handia izan da, baina ez edukietan, bere ustez boterearekiko zerbitzari izatea eta eskema informatiboaren komertzializazioak zama handiegia direlako.

■ Mariano Ferrer.

EB-IUren bake proposamena

Badakigu hauteskundeak noiz izango diren. Mai-atzaren 13ra arteko kanpaina benetan luzea izango da eta, segur aski, inoiz ezagutuko dugun kanpainarik zikinena eta iruzurtiena. Jasangai-tzak egingo zaizkigu bati baino gehiagori zenbait partiduren gezurrak, erdiegiak, elkarrekiko erasoak eta deskalifikazioak.

Zoritzarrez baina, txarrena ez da hori guztia izango, ETaren presentzia baizik. ETak egiaztatu du gure artean segitzeko asmoa duela. Donostiako Martutene auzoan egindako azkeneko atentatuak, bere ezaugarri bereziengatik, nolabaiteko ekaitz politikoa eragin du ezker abertzalean, beronetako sektore batzuen ordezkarien arbuio-adierazpenen arabera. Orain arte itxuraz monolitikoa zen eraikin batean hainbeste pitzadura batera agertzea deigarria da, eta, pentsa genezake, amaieraren hasiera ikusten hasiak garela.

HBko eledun ofizialen adi-erazpenetan, ordea, ez dugu nabaritu aldaketa seinalerik txikiena ere. Betiko leloari eusten diote, ETarekiko menpekotasun osoa erakusten dute: "Euskal Herri osorako burujabetza da bakea" esaten dute. Subiranasuna eta Lurralde Batasuna bakearen giltzak omen dira, ez euskal gizartearen aniztasunetik abiatutako elkarriketa eta negoziatzioa eta euskal gizartearen borondatearen errespetua, ez. Hemen ETak nahi duena eta ETak nahi duen moduan besteok egiten dugunean izango omen dugu bakea.

BEHIN eta berriro esan izan dugu Euskadin jatorri eta izaera politikoa duen gatazka bat dagoela,

edota indarkeriaren protagonistek motibazio politikoa dutela. Baina horrek ez du nahi esan gatazka politikoak irauten duen bitartean indarkeriak nahitahiez egon behar duela, indarkeria gatazkaren nahitahiezko adierazpena balitz bezala. Indarkeria jasan behar dugu, batzuek hala izatea erabaki dutelako. ETak euskal gizarteak erabakitakoari men egingo balio, euskal gizartearen borondatea errespetatuko balu, hiltzeari eta giza-eskubideak urratzeari utzi beharko lioke. Eta HBk horixe exijitu beharko lioke

ETari, eta egiten ez duen bitartean, indarkeriatik alden-tzen ez den bitartean, euskal gatazka politikoari irtenbide negoziatua eman ahal izateko behar den bazterketarik eta baldintza politikorik gabeko elkarriketa ezin izango da martxan jarri. Izan ere, horretarako bide baketsu eta demokratikoekiko hizketakide guztien konpromisoa behar da.

RUBEN PLAZA

Ricardo Ortega

Ezker Batuko Gipuzkoako Presidentziako kidea

*"Euskal herritar gehienek
adostasuna bildu eta nahikundea
aseko duena Euskal Herriaren
autodeterminazio eskubidean
oinarritutako atxikimendu libreko
federalismoa da"*

BERAZ, gatazkari irtenbidea emateko negoziatzioari ekiteko eta erabaki foroak -bai Eusko Legebiltzarrean eta bai Nafarroako Parlamentuan- abian jartzeko, indarkeria bertan behera geratzea edo HB ETaren indarkeriatik aldentzea beharrezkoa da. Hori gertatuz gero, gai estrategikoetan sar gintezke. Ezker Batuan uste dugu jarrera bazter-tzaileen

aurrean, abertzaleen eta abertzale ez direnen arteko gu-txieneko bategitea bilatu behar dugula, eta horretarako formularik aproposena eta euskal herritar gehienek adostasuna bildu eta nahikundea aseko duena Euskal Herriaren autodeterminazio eskubidean oinarritutako atxikimendu libreko federalismoa dela, EAE batetik eta Nafarroa bestetik erabaki subjektuak liratekela ●

T O M A S K A R R E R A - I H I N T Z A A R R I E T A

Donostiako Kursaalean buruturiko batzar nazionalaren ondoren Senideak-Gureak elkartean batu dira euskal presoen senideak. Preso politikoen eskubideez eta hauek gatazkan izan behar duten zereginaz aritu gara elkarteko Tomas Karrera eta Ihintza Arrieta eledunekin.

“PRESOEN KOLEKTIBOARI FUNTZIO POLITIKOA AITORTU BEHAR ZAIO”

Gureak eta Senideak elkarrekin bakar batean biltzeak Euskal Herri osorako elkarrekin bakarria ekarri du. Zer adierazten du bateratze honek?

TOMAS KARRERA. Bateratze hau bilakabide logiko baten ondorioa da, bi elkarrekin problematika berdina izaki urrats logiko bat eman da azkenean. Euskaldunen eskubideak defenditzeagatik lan esparru berean aritu gara bi elkarrekin. Esate baterako, giza-eskubideen urratzea dela-eta nazioarte mailan salaketa bat ipintzen dugunean -Hegoaldekoa edo Iparraldekoa izanagatik- ez dago berau bi elkarrekin ezberdinek defenditu beharrik. Erresistentziari dagokionez gauza bera, egun Iparraldeko nahiz Hegoaldeko presoek senideok Frantziako edo Espainiako espetxeetara joan behar dugu. Finean, estatu bien politikak bilduarazi gaitu biek giza-eskubideak bortxatzen dituztelako.

■ **Iparraldeko presoak erakunde ezberdinetako kideak izaki nola joan da bateratze prozesua Gureak-en?**

IHINTZA ARRIETA. Gauza da Iparretarrek (IK) erakundearen bi preso daukela egun. Edonola ere, presoak kolektibo batean bilduak daude eta eraman dituzten ekimenetan denek batera parte hartu dute. Azken urteotan, presoek aldeko taldeak ere Koordinaketan bildu dira.

T.K. Gu errepresaliatuak senideak gara eta gure laguntza berdina ematen diegu preso guztiei. Sakabanaketa dela kausa behin baino gehiagotan gertatu zaigu hainbat preso sozial euskalduneri (paraitzen duten egoera ikaragarria ikusirik) gure laguntza ematea berdina-berdina.

■ **Azken batzar nazionalan “jarrera defentsibotik proposamenak egitera” pasa nahi duzuela adierazi duzue. Argi ezazue gehiago hori, mesedez.**

■ “Eskubide politikoak bake prozesua abiatzean onartu ziren Irlandan”.

T.K. Gure familiarrek hogeita urte daramatzate espetxeetan edo ihesean eta hemen inork ez du irtenbiderik planteatzen. Munduko hainbat gatazkaren egoera eta ereduak aztertu ditugu. Horien artean bi eredu aldera ditzakegu. Adibide bat da Kolonbiako kasua. Gerrillak 500 militar bahitu ditu eta truke bat eskatzen du presoak askatzeko. Hori aukera bat da. Beste aukera bat da Irlandako prozesuan gertatutakoa. Han presoek giza eskubideak eta eskubide politikoak onartu ziren bake prozesua abian jartzearekin batera. Gure proposamena bide horretatik doa. Bestela, errepresaliatuak eskubideak errespetatzen ez diren bitartean gatazkak bere horretan jarraituko du.

■ **Zehaztuko al diguzue gehiago elkarrekin proposamena?**

T. K. Hemen gatazka konpontzeko presoak eta errefuxiatuak etxera bidean

jarri behar direla diogu, eta ez “bakea nahi dugu eta kito” leloarekin jarraitu. Guk ere bakea nahi dugu eta bidea urratzen hasteko proposamen praktikoak egiten ditugu zortzi puntuko gure dekalogoan. Hasteko presoek mintzakidetzaz izendatzea proposatzen dugu, presoak prozesuan eragile izaki, elkarriketa gauzatzen has dadin.

■ **Irlandako prozesua jarri duzue eredu bezala. Zer eman zen han, hemen eman ez dena?**

T.K. Irlandako prozesuaren lehen urratsean Ingalaterrako Gobernuak Irlandaratu zituen presoek kolektiboari funtzio politiko bat aitortu zion. Bigarren urratsa irlandar herriaren hitza onartzea izan zen. Hemen ere konfiantza bat sortu behar, han bezalako urrats bat eman ahal izateko. Hor dago gatazka konpontzen hasteko gakoa.

Batzar nazionalan Irlandako negoziatzaile prozesuan parte hartu duen presoek

mintzakide bat egon da. Berak zioenez, lehenbiziko mementuetan ez presoek ez familiarrek ez zuten sinesten hango bake prozesua eman zitekeenik. Ordea, presoek agente politiko bezala onartu eta haien gogoetak onartzen zirela ikusi zutenean urrats handi bat eman zen. Horregatik, gure nahia lehenbailehen gure senideen kasua agenda politikoetan sartzea da. Esaterako, EAEko hauteskundeak datoz orain eta guk familiarrok zeregin hori gauzatu dadin eskatuko dugu.

■ **Hauteskundeak aipatu dituzue, Iparraldean ere kanpaina daude orain. Presoen egoera presente al dago bertan?**

I. A. Herri eta kantonamendu hauteskundeak direla-eta, alderdietako zerrendaburu guztiengana joan gara Gureak-en izenean. "Presoak Euskal Herriratzearen aldeko" izenburuko mozio bat izenpetzea galdetu diegu. Oraingoz ez dugu erantzunik ukan, baina harrera ona izan dugu. Hauteskundeak burutu aurretik presoek sustengua ekartzen dioten hautagaien zerrenda publikatuko dugu.

■ **Lizarra-Garaziko Akordioaren garaian ez bezala, iragan Eguberrietan preson aldeko aldarrikapena isilago pasa zen. Presoen gaia batzar nazionalarekin batera entzun da berriz ere.**

T.K. Batzar nazionala bi urteko gogoe-ta eta prozesu baten ondorioa izan da, eta nahita egin dugu garai honetan. Errepresaliatuen aldeko atxikimenduak eta mobilizazioak Eguberri garaian garatu izan ohi dira eta horrekin apurtu nahi izan dugu. Konpromiso zehatzak eskatzen ditugu orain. Irtenbidearen bila joan behar dugu. Jende guztiak hitz egiten du sufrimenduaz baina egunerokotasunean ez da hori baieztatzen. Azken urtean, hipokrisia erruz zabaldu da, komunikabideen bidez bereziki, baina konpromiso zehatzik ez dago.

■ **Zer zegoen duela bi urte orain ez dagoena?**

T.K. Orain dela bi urte presoen arazoa alderdi eta eragileen agendan zeukan lekua eta orain daukana aldatu da. Orduan beren eskubideak zapalduak zeuden eta orain ere bai. Konpromisoa da aldatu dena. Giza eskubideen zapalkuntza berdin mantentzen baita.

■ **Gatazka honetan ETaren biktimak**

■ **"COVITen biltzen diren ETaren biktimen familiarren proposamenek irtenbide demokratiko batera eraman ote gaituzte egun? Ez. Inondik ere ez".**

ere badaude. Haien familiar batzuk COVITen biltzen dira. Elkarte hone-taz eta berak gatazkan izan beharko lukeen lekuaz gogoetatzen duzue zuen elkartean?

T.K. Bai jakina. Hemen gatazka bat dago, eta biktimen familiarrak gatazkaren bi aldetan kokatuta gaude. Alde bakoitzak bere interesak defenditzen ditu. Ordea, ETaren biktimen familiarren proposamenek irtenbide demokratiko batera eramaten ote gaituzte? Ez. Inondik ere ez. Hemen duela 200 urtetik gatazka bat dago, errepresaliatuak daude eta biktimak. Guk ez

aste batzuk. Zer ondorio atera duzue bilera horretatik?

T.K. Bilera zentzugabea izan zen. Euskal Herrian bi egun eman zituen eta Madrilen hiru. Azkenik hogeita minutu pasa zituen gurekin, beste eragile batzuek bortxatua nolabait. Bere aurpegia garbitzeko keinu bat izan zen. Hasieran ukatu zigun torturaren izatea, baina gero -aurkeztu genizkion txostenen aurrean-hainbat torturaren kasuak onartu zituen. Nire irudiko, oraingo espetxe politika medio burutzen diren gehiegikeriez jabetu da, bai tortura bai adin txikiko presoek jasaten duten egoeraz.

■ **Testuinguru honetan zer adieraziko zenuteke amaitzeko?**

T.K. Presoak Euskal Herriratzeko aldarrikapen asko egin direla baina finean ez dela ezer lortu. Komisario

honen kasua adibide bat da. Badakigu politikoei aholkuak emango dizkiela eta hauek erabiliko dituztela interesatzen zaizkienean. Arazoa erabaki politikoak hartu ondoren gaindituko da, ordea. Hau da, gatazka gainditzeko hasteko preso eta iheslarien izaera politikoa onartu behar dute. Gu urratsak emateko prest gaude. Azken hamar urte hauetan presoen familiarrok sakabanaketaren arazoa azaleratu izan dugu eta orain gatazka politikoa gainditzeko laguntzeko prest gaude ●

◆ MIKEL ASURMENDI

□ "Gatazka konpontzen hasteko presoak eta errefuxiatuak etxera bidean jarri behar ditugu lehenbizi"

dugu haien protagonismoa ukatzen, denon parte hartzea beharrezkoa da. Gakoa hor dago, euskal gizarte osoak parte hartzean. Guk haien izaera errespetatzen dugu eta bat egiten dugu beren sufrimenduarekin. Guk baditugu hilak, eta badakigu zer den sufritzea. Guk eskaintzen dugun bidetik irtenbide bat lor daiteke ordea, haiek arazoa planteatzen duten moduan ez dago gatazkari irtenbidea ematerik.

■ **Europako Kontseiluko Giza Eskubideen batzordeko Alvaro Gil Robles komisarioarekin bildu zineten duela**

Frantzia mailako herri eta kantonamenduetako bozak burutuko dira datozen bi igandetan; martxoaren 11n eta 18an. Bi itzuliko hauteskundeak izateak alderdi politikoen arteko itun bitxiak sortarazi izan ditu historikoki. Ipar Euskal Herrian ere besteak beste gertatzen da.

IPAR EUSKAL HERRIKO BOZAK: ITUN POLITIKAREN MIRAILA

Frantziako Estatuko zein Ipar Euskal Herriko herri eta kantonamendu bozak bereziak dira, bereziak direnez. Bi itzuliko bozak izateaz gain, Herriko Etxeetarako bozak abiapuntua izan ohi dira -alderdi nagusien artean- gaineratiko hauteskundei buru egiteko. Bitxikeriak bitxikeri, Departamenduko Kontseilu Nagusia kudeatzeko burutzen diren kantonamendu bozak ez dira kantonamendu guztietan aldi berean egiten. Pirinio Atlantikoak departamenduan dauden 21 euskal kantonamendu edo barrutietatik 11n baino ez dute bozkatuko Ipar Euskal Herriko herriarrek oraingoan: Maule, Baigorri, Amikuze, Bidaxune, Ezpeleta, Hiriburu, Uztaritze, Miarritze ekialdea, Angelu hegoaldea, Hendaia eta Hendaiako barrutietan. Horietan eta Zuberoa, Nafarroa Beherea eta Lapurdiko 159 Herriko Etxeetan.

BI ITZULIKO BOZ BEREZIAK.

Heldu den igandeko udalerriko bozetan nahiz kantonamendukoetan hautagai-zerrenda batek ez badu gehiengo osoa lortzen, hots, bozen %50, datorren 18an (hurrengo igandean) bi zerrenda bozkatuenak lehiatuko dira berriz ere. Halaber gertatzen da kantonamenduetako bozetan. Bi itzuliko bozak izateaz gain bestelako ezaugarriak badituzte herri bozek. Udal hauteskundeak ez dira modu berean gauzatzen udaltxe guztietan. Herriak biztanleen kopuruaren arabera sailkatuak daude eta hautagai-zerrendak aurkezteko modua ere kopuru hauen arabera moldatzen dira. Hiriak eta herriak hiru multzoetan sailkatuta daude: 3.500 biztanletik gorakoak, 2.500 eta 3.500 biztanleen artekoak eta

■ Abertzaleak itxaropen handiz aritu dira herri eta kantonamendu bozetan.

2.500etik beherakoak. Lehenetan, udaleko aulki adina hautagai aurkeztu beharra dago. Bigarren multzoan osatugabeko zerrendak aurkeztu daitezke eta bozka-egun berean hautagaiak aldatu ere bai. Hirugarren multzoan, berriz, azken egunean berean aurkeztu daitezke hauta-

banatzen dira. Auzapeza lehen itzulian ez bada hautatua bigarrenetan izaten da, hori bai, agente makila hartuz gero sei urteko agintaldi egonkorra ziurtatuta dauka, alegia, irabazleak erabateko egonkortasuna atxikitzen du agintaldi osoan zehar.

□ Hauteskunde legeak bereziak dira inola ere, eta hartara, alderdi politikoen artean gauzatu izaten diren itunak ere bai

gaiak, eta gainera bozemaileek hautagai edo herriar baten izena idatz dezakete bozkatzerakoan.

Iparraldeko bozkatze sistemak beraz, ez du hegoaldekoarekikoan batere antzarik. Iparraldean bozen gehiengo osoa lortzen duenak aulkien erdia bereganatzen du, hau da %50, eta gainontzeko aulkiak modu proportzionalean

Frantziako Estatuko hauteskunde legeak bereziak dira inola ere, eta hartara, alderdi politikoen artean gauzatu izaten diren itunak ere bai. Kasu kasu, frantses nazionalista

jakobinoak, ezkertiarak zein eskuindiarak, berdeak nola ideologia abertzale ezberdineko hautagaiak agertzen dira zerrenda berean. Horretarako alderdi politikoen disziplinari lotuta dauden hautagai batzuek "izaera politiko"rik ez dutela edota beren alderdiaren karta "galdu" izanaren itxura agertu behar badute ere.

■ Herri bozak: Udalbiltzan bil litekeen hautetsien kopuruaren aiduru

Martxoaren 11z geroztik Iparralde "aro berri" batean sartuko dela iragarri zuen Abertzaleen Batasunak (AB) kanpainaren abiaburua. Alta bada, abertzaleak, salbuespenik salbuespen, ez dira batera aurkeztzen, ez udal bozetan ez kantonamenduetan. Iparraldeko Herriko Etxetako bozetan aurkeztzen diren hautagai-zerrendak akordio eta apailatze askoren ondorio izaten dira. EAJ eta EAko militanteek ezker, erdialdeko nahiz eskuineko zerrendetan hartzen dute lekua, baita ezkerreko hainbat abertzaleek ere, hots ABkoek. Hauetako batzuek ez baitute ere barne disziplina atxiki izan hainbat hiritako itunak gauzatzera.

Herri txikietan alderdi politikoei beren protagonismoa galtzen dute eta zerrenda independentetan gauzatu ohi da hauteskunde lehia. Hautagaiak "burujabeagoak" izaten dira beraietan. Hiri eta herri handietan ordea bestela gertatzen da. Miarritze eta Angeluko kasuak izan dira nabarmenenak. ABko zenbait kidek RPR eta UDFko zerrendetan leku aurkitu izan dute eta honek ezinegona sortarazi du abertzaleen batasuna deitu mugimenduaren baitan. Hendaian ere kasu bat

izan da, baina ez da berria. Lehen ere zerrenda sozialistak aurkeztu zen. ABkoek Baionan atxikitzen diote beren nortasunari buruaski joateko, Xabi Larralde militante gaztea hautagai-burua izaki.

Donibane-Lohizun herria jo dezakegu abertzaletasunaren eredia, baldin eta eredia Lizarra-Garaziko Akordioa kontsideratzen bada bederen. Izan ere, RPRko Michele Alliot-Marie presidentearen eskuetan dagoen auzapezgoari aitziki egiteko zerrenda batua osatu baitute AB, EAJ, EA eta Haikako kideek. Alliot-Marie Herriko Etxetik kentzeko hori baino gehiago beharko dute, haatik, abertzaleak prest daude oposizioiko beste aukerekin adosteko. Lizarra-Garaziko espiritua Donibane-Lohizunen bizirik dago, antza. Bestelakoan, datu adierazgarri baten aiduru ari dira abertzaleak. Hau da, datozen igandeaz geroztik Herriko Etxetako aulkietan zenbat hautetsi abertzale eseriko diren jakinmina dago. Udalbiltzarekin bat egingo luketeen hautetsi kopurua emenda daitekeen esperantzaz ari dira abertzaleak. Egungo Udalbiltza baina Lizarra-Garaziko Akordioaren espirituaren bilgunea ote? ●

■ ABk immobilisten aurka eraman kanpainak min eman die hauetako batzuei.

HERRI HANDIAK DIRA GAKO.

Alderdi abertzaleek immobilistatzat jotzen dute Ipar Euskal Herriko klase politikoa. Gaur gaurkotz, Herriko Etxe nagusietako auzapezak uzkur agertzen dira abertzale mundutik haratago doan Euskal Departamenduaren eskaeraren aitzinean. Baionan, esaterako, ezkerreko alderdiek Jean Grenet auzapeza kargutik kentzeko ahaleginetan dihardute. Ezkerre askotarikoa izanagatik ere, ez da

batua; AB eta LCR bere kasa doaz. "Grenet dinastia" erauziko ote dute? Angelun, RPR-UDF eta joera abertzale guztiak ustekabeko zerrenda nagusi batean bildu dira. Ezker askotariko Jean Espilondo diputatua da oposizioiko lehen aukera. Espilondo jakobinoak kristorenak eta bi erran ditu abertzaleen nahiz Robert Villenave auzapez hautagaiaren aurka. Miarritzen, Didier Borotra auzapezaren berraukeraketa ziurtzat jotzen da. Nahiz

bere zerrendan joera guztiak ordezkatuak dauden, eskuinak ez dio barkatu eraman duen "jokoa", eta Jean Benoit Saint-Cricq eskuindarra aurkeztu dute oposizioaren buruan. Donibane-Lohizunen Michelle Alliot-Marie auzapeza berriz aurkezturik, bera aterako da garaile. Oposizioiko aukera asko dago eta abertzale joera guztiak kandidatura bakarrean doaz batuak. Hendaian, Raphael Lassallete sozialistak Kote Ezenarroren esku utzi du bere segida. Hendaian ezker askotarikoaz haratago joan izan da zerrenda nagusia. Aldi honetan baina, berdeek eta zentristek ez dute lekuri izan. Abertzaleek, ohi bezala, hainbat zerrendetan lekua hartu dute, ABk Robert Arranbide hautagai propioa berraurkeztzen duelarik. Donibane-Garazin ia ez dago lehiarik. Alfonso Idiartek kudeatzen du eskuineko zerrenda bakarra eta berean abertzale bat onartu du. Maulen ezkerreko eremua izaki (Jean Lougarot auzapeza badoa) sozialista eta komunisten arteko lehia hertsia dago. Abertzaleak bere kautan ari dira ABren eskutik.

BAIGORRIN DAGO AUKERA.

Kantonamenduetan 77 dira hautagaiak. Inoiz aurkeztu izan den kopuru handiena. 11 kontseilari nagusi izanen dira berrautatuak eta hauetako zazpi karguan errepi-katzeko asmoz aurkeztzen dira. Bidaxune-

ko Jean Jacques Laserre auzapeza eta Kontseilu Nagusiko lehendakariordeak lehendakari kargua har lezake François Bayrouren orde, honen kargu metaketa dela-eta. Gauza berarengatik ez da aurkeztu Michelle Alliot-Marie RPRko presidentea. Raphael Lassalette (PS), Lousi Genine (UDF) eta Gabriel Dermitt (UDF) ez dira aurkeztu adinagatik. Paueko Kontseilu Nagusia UDFk kudeatua dago RPRren sustenguekin. Kontseilari guztiak joera honetakoak dira. Hiriburu kantonamendua da salbuespen bakarra, berean PSTik kanporatua den Jean Pierre Destradek atxiki nahi du kontseilari kargua.

Baigorriko kantonamenduan atera liteke hautatua gaur gaurkotz kontseilari abertzale bakarra. Jean Michel Galantek gidaturiko zerrendak emaitza onak lortu zituen azkeneko bozketaldian. Gabriel Dermitek RPR-UDFko gidaritzaz utzi ondoren eskuina oso zatituta aurkeztzen da. Alta, bigarren itzulian beharko da ziur aski eta abertzaleek laguntzaile gutxi ukanen dute inondik ere.

AED-AND KAPAINAN ERE BAI.

Euskal Departamenduaren eskakizunaren aitzinean inobilismoa ezarria da Iparraldean eta ez dirudi datozen bozek bertako politika egonkorra inarrosiko dutenik. "Ordagoka" baino "tantoka" deliberatzen da demokrazia bidezko politikagintza. Euskal Departamenduaren aldeko (ADN) Hautetsien Elkarteko Renaud Delizagarai bozeramaileak eta Euskal Departamenduaren aldeko sozioprofesionalen elkarte-ko (AND) Jacques Saint-Martin lehendakariak euskal instituzioen nahia agertzeko eskatu die hautetsiei. Udalen Biltzarrari eskatu diote auzapezek berriz ere bozka dezaten departamenduaren aferari buruz. Hautetsi ahaltsuen jarrera ezaguna da, hautetsi xumeen kopurua emendatuko ote den igandean ikusiko da.

◆ MIKEL ASURMENDI

Baigorriko kantonamenduan atera liteke hautatua gaur gaurkotz Kontseilu Nagusiko hautetsi abertzale bakarra: Jean Michel Galant

■ Jean Grenet auzapeza eta Colette Capdevielle sozialista. Beren zerrendetan bina abertzale aurkeztzen dira: Arandia, Bordenave, Etcheberri eta Idiart.

IPAR EUSKAL HERRIKO BOZAK: UDALAK ETA KANTONAMENDUAK

Herriko Etxe handietako hautagaiak

- Baiona: Jean Grenet * (UDF-RPR) Colette Capdeville (Ezker Askorarikoa), Xabi Larralde (AB) Martine Mailfert (LCR).
- Miarritze: Didier Borotra* (UDF,RPR,DL, AB), Patrick Labeguerie (PS,PC), Jean Benoit Saint-Cricq (eskuina).
- Angelu: Robert Villenave (RPR-UDF eta abertzaleak). Jean Espilondo (Ezker Askorarikoa), Jean Claude Lamaoure (eskuina).
- Donibane-Lohizune: Michele Alliot-Marie * (RPR-UDF), Paul Badiola (zentrasta), Chistian Sauve (Berde-PS), Anne Marie Boudon (PC), Xabi Soubelet (AB-EAJ-EA).
- Hendaia: Kote Ezenarro (PS,PC, abertzale eta besteak) Robert Arranbide (AB), Jean Baptiste Salaberri (orotarik), Carmen Iribarren (eskuina).
- Donibane-Garazi: Alfonse Idiart (eskuina).
- Maule: Robert Perez (PS), Louis Labadot (PC), Michel Etchebest (Eskuina), Regis Claverie (AB).

Ezaugarriak:

* Hautagaitza berritzen duten auzapezak Raphael Lassalette ezkertiarra (Hendaia), Charle Cabrol eskuindarra (Donibane-Garazi) eta Jean Lougarot ezkertiarra (Maule) -auzapezak egun- ez dira berriz aurkeztzen.

11 kantonamenduetarako hautagai nagusiak

- 1) Angelu Hegoaldea: Beñat Gimenez * (UDF)
- 2) Miarritze Ekialdea: Juliette Seguela * (UDF-RPR)
- 3) Donibane-Lohizune: Philippe Juzan (RPR)
- 4) Hendaia: Albert Pery (PS)
- 5) Uztaritze: Jean Michel Colo * (RPF-UDF-RPR)
- 6) Ezpeleta: Vincent Bru (UDF-RPR)
- 7) Hiriburu: Jean Pierre Destrade* (Independientea)
- 8) Bidaxune: Jean Jacques Laserre* (UDF-RPR)
- 9) Amikuze: Barthelemy Agerre* (UDF-RPR)
- 10) Baigorri: Jacky Etxandi (UDF-RPR)
- 11) Maule: Jean Pierre Mirande* (UDF)

Ezaugarriak:

(*) Hautagaitza berritzen duten kontseilariak. Michele Alliot-Marie (RPR) -Donibane-Lohizune- Raphael Lassalette (PS) -Hendaia-, Gabriel Dermitt (UDF) -Baigorri-, eta Louis Genin (UDF) -Ezpeleta- ez dira berriz aurkeztzen.

- Ipar Euskal Herrian 21 kantonamendu daude, aldi honetan 11n baino ez da bozkatzen. 77 dira hautagaiak eta bi itzuliko bozak dira.

Martxoaren 8a Emakume Langilearen Nazioarteko Eguna da mundu guztian eta baita Euskal Herrian ere. Baina ezin esan gizon eta emakumeen arteko berdintasuna hurbil dagoenik, eta horren adierazgarri garbiak dira Espainiako Gizarte Segurantzaren hainbat alderdi.

GIZARTE SEGURANTZAK EMAKUMEAK BAZTERTZEN DITU

■ Gizarte Segurantzak gizartean emaniko aldaketetara egokitu beharra du.

Irakurleak aldizkari hau eskuratzen duenerako, burutuak izango dira martxoaren 8ko Emakume Langileen Nazioarteko Egunaren inguruko ekitaldi, ospakizun eta mobilizazioak Euskal Herrian eta mundu osoan zehar. Emakumeen egoera eta bizi-baldintzak hobetzearen alde ari diren munduko mugimendu feminista guztien helburu nagusietakoa gizon eta emakumeen arteko berdintasuna lortzea da. Hala ere, asko aurreratu den

arren, bizitzako arlo guztietan berdintasun hori utopia da oraindik.

Ale honetan, gizon eta emakumeen arteko ezberdintasun horren alderdietako bat aztertuko dugu, hain zuzen ere Gizarte Segurantzari dagokiona. Espainian ezarrita dagoen eredu -Hego Euskal Herriko gizon eta emakumeek, subiranotasunik ezean, nahitaez horren barruan egon gauden eredu- kaltegarria eta baztertzailea da emakumeentzat.

Horixe da Ekonomia eta Gizarte Kontseiluak (CES) duela gutxi egindako txosten baten emaitzak agertzen duena. Txostenak dioenez, Gizarte Segurantzak egokitu beharra dauka Espainiako Estatu-ko gizartean azken bi hamarkadetan izan diren aldaketetara.

Gizarte Segurantza ez zegoen prestatu-rik emakumea lan esparruan sartu den neurri garrantzitsuan sartzeko, eta, 60ko hamarkadako Espainiako Estatuaren gizarte egiturari atxikita geratu da. CESek dioenez, nahiz eta emakumeek lortzen duten estaldura esparrua, sistemaren babes maila eta prestazio kopurua, azken urteotako arau aldaketei esker, zertxobait hobetu den, "oraindik ez da lortu gaur egungo gizarte eta lan arloko egiturari behar bezala egokitzerik". Prestazioak eskuratzeko ezaugarriak eta baldintzak, txostenak dioenez, gaur egungo gizartearen eta ekonomiaren egiturari baino 60ko hamarkadako Espainiako gizarteari lotu- goak daude.

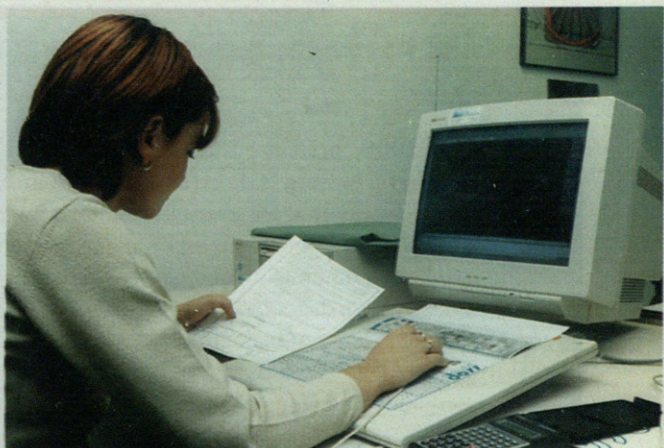
Horrela, ondorio orokor gisa, emakumeak sistemaren prestazioak jasotzea eta bereganatzea eragozten duen arau baztertzaile orokorrik ez dagoela adierazten du azterketak. Baina, hainbat erregimen berezik ematen dioten babesaren ezaugarri batzuk mantentzeak "zeharkako bazterketa egoerak" sor ditzakeela eranstean du, batez ere emakumeek presentzia nabarmena duten jardueretan.

CESeko sindikatuek diotenez, bi urteko azterketaren ondoren, landa esparruko emakumearen bazterketa maila bereziaz jabetu dira. Izan ere, ustiapen familiarretan ari direnek ezin baitute nekazaritzako erregimen berezian sartu, familiaren ekonomia iturri nagusitzat jotzen ez direlako, eta horrek "gizon eta emakumeen arteko ezberdintasun nabarmenak" eragiten ditu.

RUBEN PLAZA

■ 2000. urteko martxoaren 8an egin zen manifestaldi bat.

■ Emakume ugari sartu da lan merkatuan azken urteetan.

■ Familiako eginkizunei aurre egin beharrak ondorio kaltegarriak ditu emakumeen gizarte eta lan arloko integrazioan.

■ Politika osagarriak egituratu behar dira.

CESek dio, etxeko lanen banaketa desorekatuak ondorio kaltegarriak dituela emakumeen gizarte eta lan arloko integrazioan, beren lan profesionala familia giroko premien arabera egokitu beharrean aurkitzen direlako sarritan, eta horrek bere eragina du gizarte babesaren mailan.

Txosten horretan jasotzen denez, arauen hobekuntza ez da beti erraza gertatzen eguneroko bizimoduan txertatzea. Horrela, lanaldia murrizteko aukerak berekin dakar soldata murriztea eta kotizazioa gutxitzea, eta eszedentziek, berriz, eten egiten dute kotizazioaren haria. CESek dio ezinbestekoa dela hutsune horiei aurrerik egitea eta eskubide horiek "famiaren eta lan profe-

sionalaren arloak bateragarriak izateko balio dezaten" lortzea.

Nolanahi ere, aipatzen dugun txostenak azaltzen duenez, lan esparrua eta familiako bizitza bateratu ahal izateko, ikuspegi zabalagoa erabili beharra dago, Gizarte Segurantzari eta lan esparruari soilik begiratu gabe. Beraz, politika osagarriak egituratu eta ezarri beharko dira, esate baterako, arreta soziosanitarioa eta gizarte zerbitzuen garapena areagotuz, Zentro Publikoetan eskaintzen den borondatezko eskolartzearen adina bizitzako lehen hilabeteetarako luzatuz, laneko eta eskoletako ordutegiak hobeto egokituz eta abar.

Azkenik, CESen iritziz, honelako egoeretan dauden emakumeak langileak diren ala ez bereiztu beharko litzateke, batzuen eta besteen babesa egituratzeko garaian. Lehenengo kasuan, CESen

■ Pobrezia handiagoa da emakumeengan

EAEn 2000. urtean egindako Pobreziaren eta Gizarteko Ezberdintasunaren gaineko inkestan ageri denez, pobrezia askoz eragin handiagoa du emakumeengan. Egoera ezberdinetan dagoen txirotasun arriskua kontuan hartzen badugu, zera aurkituko dugu: pobrezia eraginda daude emakume langabetuen %60, 65 urtetik beherako emakume ez aktiboen %18 eta 65 urtetik gorako emakumeen %12. Gizonei dagokienez, berriz, langabetuen %29, 65 urtetik beherako gizon ez aktiboen %9 eta 65 urtetik gorako gizonen %5,6ri eragiten die. Inkesta beronen arabera, EAEn 65 urtetik gorako 43.332 pertsona daude pobrezian, eta horietako 28.321 emakumeak dira.

Eragin handiago horren zergatia bi multzotan sailka daiteke: batetik, emakumea lan esparruan sartzearen dinamika eta, bestetik, gizarte babesaren estaldura mota. Emakumeak askoz jarduera tasa txikiagoa dute. Zehazki esanda,

Europako batez bestekoa baino zazpi puntu gutxiago, eta gizonezkoen tasa baino hogeitatu puntu gutxiago. Gainera, lan merkatuan ere baldintza okerragoetan daude.

Gizarte babesaren sistema, eredu kontributiboan oinarritzen da, hau da, prestazioak Gizarte Segurantzara egindako kotizazioen epe eta kopuruen arabera erabakitzen dira. Horrez gainera, bada beste laguntza sistema ez kontributibo bat, baina, ez da inondik ere nahikoa. Emakumearen egoera dela medio, eta etxeko lanak kotizatzen ez duenez, azkenetako emakume gehienek ez dute beren eskubide propiorik, baizik eta senarraren bidez lortutakoak. Horregatik, oso erraza da ulertzen emakumeak izatea laguntzarako erregimenaren prestazio gehien jasotzen dutenak. Horrela, emakumeak dira alarguntza pentsioaren onuradunen %92, pentsio ez kontributiboaren %77 eta Gizarteratzeko Gutxieneko Diru Sarrera jasotzen dutenen %63 ●

proposamenaren arabera, Gizarte Segurantzari legokioke haren ondorioak konpentsatzea, eta bigarren kasuan, berriz, hainbat arreta mota familiaren ingurunean eskaintzeak eragiten duen baliabide publikoen aurrezkia kontuan izanik, bestelako zerbitzu publikoen

kontura estali beharko litzateke, fiskalitate orokorrari atxikitako baliabideen bidez konpentsaturik.

PENTSIO KASKARRAK ALARGUNTZAT. Hego Euskal Herriko alargunek, Espainiako Estatukoak bezalaxe, oraindik Gizarte Segurantzaren Sistema berberaren mende dauden heinean, pentsioetan oinarriturik bizi behar baldin badute, miseria gorrian bizi beharko dute. Horrela erakusten dute Gizarte Segurantzaren Institutu Nazionalak (INSSk), alargunen pentsioei buruz

ALBERTO ELOSEGI

ALBERTO ELOSEGI

emandako datu ofizialek. Pentsio horiek %5,3ko igoera izan zuten azaroan, eta, batez beste, 55.353 pezetakoak dira (2.214 libera). Erretiroko pentsioa %5 igo zen, eta zurtasunarena ere neurri berean, gaur egun 33.278 pezetakoa izanik (1.331 libera).

INSSren datuek adierazitakoaren arabera, azaroan 598.010 milioi pezeta (305.356 libera) xedatu ziren 7.633.902 pentsio ordaintzeko, eta horietako 2.023.255 alargunenak ziren.

1983tik aurrera, Espainiako Epaitegi Konstituzionalak gizonen nahiz emakumeen alarguntzaren pentsioa jasotzeko eskubidea dutela onartu zuen. Ordura arte emakumeek eta ezintasuna zuten gizonen eskubidea soilik zuten diru jasotzeko eskubidea. Baina, keinu honek, nahiz eta gizon eta emakumeen berdintasunerako bidean lortutako aurrerapausoa dirudien, emakumeak nabarmen baztertzeko dituzte. Senarrak jasotzen zuten pentsioaren %45 jasoko du emakumeak hura hildakoan, eta, aldiz, gizonen emazteak zuten pentsioaren %100 jasotzen jarraitzen dute.

Senarra hil ondorengo murrizpen horrek pobretze nabarmena eragiten du, eta, sarritan, miseria gorrian murgiltzen ditu emakumeak. Etxe guztiek dituzten gastu finkoak (argindarra, gasa, alokairua, telefonoa, eta abar.) bere horretan jarraitzen dute, nahiz eta bat gutxiago izan familian. Hala ere, alargunen diru sarrerak erdia baino gehiago murrizten dira. Eta inork ez dezan demagogia egiten ari garenik esan, egiazko datu zehatzak besterik ez ditugu jasotzen. Euskal Herriari zehazki dagokion datu estatistikorik ez dugunez, Espainiako erakunde ofizialek egindakoak soilik erabil ditzakegu.

Horrela, alarguntza pentsioen %25 hilean 35.000 pezetatik beherakoak dira. Milioi erdi bat pertsona 25.000 pezetatik 45.000 pezetara bitarteko soldata batez bizi da. Batez besteko pentsioa 42.080 pezetakoa da, familiako kargarik gabeko 60 urtetik beherakoetan; 52.735 pezetakoa 65 urtetik beherakoetan edo familiako kargak dituzten 60 urtetik gorakoetan; eta 59.990 pezetakoa 65 urtetik gorakoetan. Kontuak eginez gero, garbi ikus daiteke behartsuen %70 senarrak gabeko emakumeak direla

■ Senarra hil ondoren alargunek dituzten pentsioak oso kaskarrak dira.

◆ DANIEL UDALAITZ

EREMU MISTORIK GABEKO NAFARREN HASERREA

Nafarroan euskarak ez ditu garai gozoak bizi. UPNko Gobernuak eremu mistoa desagertarazi nahi du, eta eremu euskalduna misto bihurtu. 2000. urtea amaitzear zela aurkezturiko Euskararen Foru Dekretu berriak garbi utzi du hori. Baina Sanz buru duen alderdiaren jarrera ez da berria eta horregatik, orriotan, egungo egoeraren oinarri historikoak azaldu ditugu. Baita dekretuaren aurkako erantzun juridiko desberdinen nondik-norakoak zehaztu ere.

Baina lehenago, Nafarroako euskalgintzako alor ezberdinetan dihardutenengana jo nahi izan dugu haien iritzia biltzeko, haien kezka eta haserrea jasotzeko, eta etorkizunari begira hartu beharreko bidearen zailtasunak jorratzeko.

Testuak:

Xabier Letona

Nagore Irazustabarrena

Elisabeth Pombo

JOXE LACALLE

JOXE LACALLE

Eremu mistoan gaude (beharbada zuzenagoa litzateke eremu mistoa “zenaz” hitz egitea). Iruñera iristen ari gara eta bide seinaleen aurrean autoa mantsotzen dugu, “Iruña Iparralde” edo “Landabengo

industrialdea” bezalakoak irakurtzeko azken aukera ote den geure buruari galdetuz. Nafarroako Gobernuak Euskararen Foru Dekretu berria indarrean jartzea erabaki zuenetik beste hainbat galdera ere dabilkigu buruan eta erantzunak biltzeko asmoz Burlatara jo dugu lehenik.

Bertako euskara teknikari Isidro Rikartek garbi du UPNk euskara Nafarroan itotzea bilatzen duela. Bere ustez, dekretu berriak “praktikan eremu mistoa desagerrarazten du, eta eremu euskalduna misto bihurtzen. Hizkuntza gutxitu batek hedapen geografikoa behar du eta hori murriztu dute. Funtzio batzuk ere

Euskara sailaren babeslea:

bereganatzen ditu eta, hain zuzen, funtzioetan eredu paradigmatikoe-na dena, administrazio-aren zerbitzua murriztu dute”.

Iruñeko Karrikiri elkartekoei ere murrizketak dituzte hizpide: “Euskara esparru pribatura mugatu nahi dute, prestigio soziala kenduz eta esparru publikotik desagerraraziz. Badakite euskara bezalako hizkuntza batek eremu pribatuan iraun dezakeela, baina ez betirako”.

Dekretuak administrazioan eragiten du zuzenki: errotuloak aldatzen ari dira dagoeneko, euskara ez da administrazioko postuetan meritu gisa hartuko... Absurdoaren mugak gainditu dituztela garbi uzten du Karrikirikoek emandako adibideak: “Orain ari diren langile euskaldunek, teoriar, departamenduko kontseilariaren baimena behar dute hiritarrek euskaraz aritzeko”.

UPN-REN KOHERENTZIA.

UPNko Gobernuaren erasoak bazterrak

■ Dekretu berriak, zuzenki ez bada ere, hezkuntzan eragiten du.

berotu baditu ere, Iruñerrian giro hotza da gaur. Iruñeko Irrintzi dorreko hamairugarren solairuan dagoen Euskalerria irratiko antena parera iristean ederki nabaritu dugu. Otsailaren 24a da, Oinarriak-ek deituriko manifestazioaren bezpera, eta Euskalerria irratikoak ekimenarekiko atxikimenduak jasotzen ari dira etengabe. Mikel Bujandak dioenez, “UPNk euskarari bere a priorismo politikoetik begiratzen dio, eta euskara beraiei proiekturako kontraesan bat da. Horri

ekiteko nahiko indar baduela ikusi duenean, bere planteamenduekin koherente izaten saiatu da, ez gehiago eta ez gutxiago. Dekretu horren erakusle bat da. Azkenean, Euskararen Legea eztabaidatu zenean agertutako planteamenduetara itzuli da”.

Gauza bera esan digu Jon Alonso idazle eta itzultzaile iruindarrak. Bere ustez UPNren euskararekiko jarrera bi motorrek mugitzen dute: “Batu

ZALOA MENDEZ

elektoralak; alde batetik botoak galdu ditzakete, baina eskuin muturreko beste batzuk irabazi ere bai. Bestea gorrotoa da”.

Batzuk zein besteak bat datoz dekretuak eremu euskaldunari bai, baina bereziki, eremu mistoari kalte egiten diola esatean. Eta bat datoz, halaber, UPNren erasoaren jomuga garrantzitsuenetakoa D eredua dela aipatzean. Jon Alonsoren esanetan, “D ereduari igoera geldiarazi edo jaitsiarazi nahi dute eta horretarako gizarteari ikusarazi nahi diote euskarak

■ “Erantzuna bateratu behar dugu”

JOXE LACALLE

Koldo Ibañez
Oinarriak-eko kidea

afarroan azken urteotan batik bat herri ekimenak egindako lanari esker irabazitako legitimitate eta onespen soziala zokoratu eta desagerrarazi nahi dute. Jokabide honen aurrean Nafarroako euskaltzaleok eta gizarte osoak erantzun bateratu bat eman behar dugu eta ahalegin horretan ari da Oinarriak. Azken finean Nafarroako herrialde osoak ofizialtasuna

aldarrikatu behar du. Nafarroan legea ez da inoiz euskaltzaleen aldekoa izan eta hala ere gizarteak jakin izan du aurrerapausoak ematen. Baikortasunak izan behar du gure ikurra. Horrek mesede bat ekarriko digu: orain arte euskaltzalegoa atomizatua egon bada, kolpe hauek erantzun bateratu bat ematera behartuko gaituzte, eta Oinarriak bezalako bilgune indartsu batetik erantzunak eman daitezke eta emango dira” ●

JOXE LACALLE

Rikardo Ederra
Sortzen-eko koordinatzailea

beharko dugu. D eredua defendatu beharko dugu. Gizarteak euskararen aldeko apustua egiten du eta horren lekuko izango da aurtengo aurrematrikulazioan ere datu onak izango ditugula. Datu horiek dira gizartearen nahia adierazten dutenak. Ikusi beharko da zirriborro hori zertan den, gure erantzuna prestatzeko. Zirriborro horretatik ereduaren birkokapena etor daiteke, D eredua galarazteko asmoarekin” ●

Administrazioako dekretuak aipatzen du ez duela eraginik irakaslearen perfiletan. Baina gurea orain ari dira prestatzen. Ikusten genuen bazetorrela eta beldurrez gaude, edozein astakeria egin dezaketelako. Ez dute legitimitaterik egiten ari diren astakeria hauek guztiak egiteko. Irakaskuntzak euskararen berreskurapenean izugarritzko pisua du eta irakaskuntza arloko erakundeok zerbait egin

“Euskararen legea eztabaidatu zenean agertutako planteamendueta- ra itzuli da UPN” MIKEL BUJANDA

ez duela ezertarako balio”. Apurka-apurka baina etengabe D ereduak gora egin du Nafarroan. 3 urteko haurren %30etik gora matrikulatzen da euskal ereduan. Iruñerrian %40 inguruan kokatu dezakegu portzentajea, toki batzuetan ederki gainditzen bada ere; Burlatan %50era iritsi da dagoneko. Isidro Rikarteren ustez, “*Gobernua oso kezkatuta dago D ereduak matrikulazio datuekin. Administrazioan hartutako erabakiekin euskaraz ikasteko instrumentu garrantzitsu bat kaltetzen da: motibazio praktikoa*”. Finean euskarari balioa eta prestigio kenduz, gurasoek pentsa dezakete: “Zertarako bidaliko ditut seme-alabak D eredura, ez badu ezertarako balio, ez badio lan bilatzen lagunduko?”. Alor honen inguruan sakontzeko guraso baten-gana jo dugu.

AURREMATRIKULAZIOAREN ZAIN. Jose Luis de Miguel Sanduzelai ikastetxe publikoko guraso elkarteko lehendakari, eta Sortzen Gurasoak eta

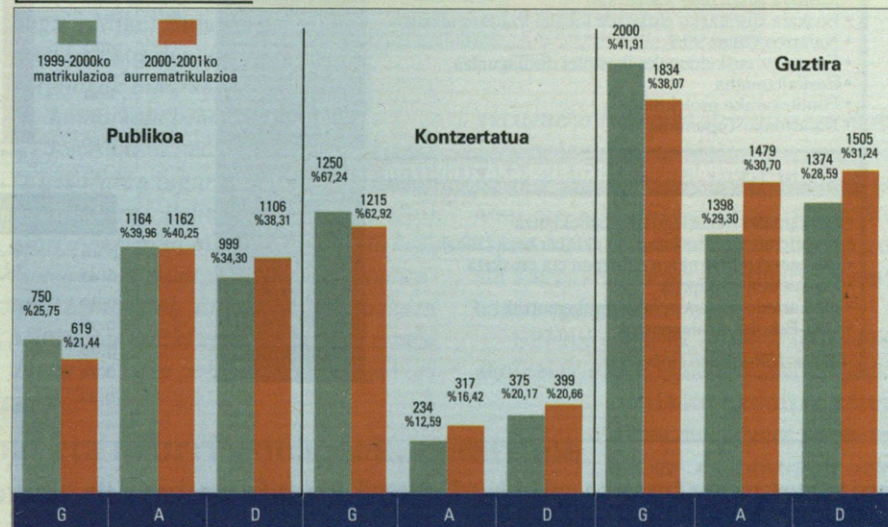
Sare Publikoan, zonaldeka, 2000-2001

- Zonalde euskalduna
- Zonalde mistoa
- Zonalde ez euskalduna
- Osotara

AURREMATRIKULAZIOA

	D	B	A	G	Osotara
• Zonalde euskalduna	324 (%91,78)	2 (%0,56)	27 (%7,64)	-	353
• Zonalde mistoa	811 (%50,72)	-	571 (%35,71)	217 (%13,57)	1.599
• Zonalde ez euskalduna	-	-	542 (%49,18)	560 (%50,81)	1.102
• Osotara	1.135 (%37,16)	2 (%0,06)	1.140 (%37,32)	777 (%25,44)	3.054

Aurrematrikulazioa ereduak 2000-2001

Sortzen-Ikasbatuaz-eko kide da. Gainera Orkoien Osasun Etxean jarduten du mediku eta bertara hurbildu gara. Osasunbidean euskararen aurkako neurririk

hartuko ote duten ikusteke dago eta, oraingoz, gaztelerazkoaren azpian “Osasun Etxea” dioen errotulazioa ez dute kendu. Jose Luis de Miguelentzat dekretu

“Estrategia aldaketa behar da”

Aingeru Epalza
Nafarroako Ikastolen
Elkarteko lehendakaria

XABIER LETONA

Dekretuaren helburueta-driko bat D eredua da. Horregatik matrikulazio kanpainan inoiz baino ahal-egin handiagoa egiten ari gara. Bestalde, euskal sektore guztiak bezala gogoeta iraunkor batean gaude. Dena den, hemen egitura problema bat dugu. Gobernua harrotua dago eta horrek ez dio ekartzen inolako kostu ekonomiko ez sozialik, euskaltzaleon orain arteko jokatibideari esker. Gure haserreazaldu behar diogu Nafarroako gizarteari, nafar ez abertzaleei, nafar ez euskaldunei, nafar ez euskaltzaleei. Gure mezua horra iristen ez den bitartean honek ez du konponbiderik izanen. Oraingo egoera politikoan, ETAK tiroka jarraitzen duen bitartean oso zaila zaigu gure mezua ailegaraztea. Hala ere saiatu beharko dugu, orain arte landu ez ditugun bideak jorratuz. Horrek sakoneko estrategia aldaketa bat dakar” ●

“Dekretuak erabileran eragiten du”

Mikel Aldasoro
Nafarroako AEKren
arduraduna

JOXE LACALLE

Dekretuak zuzenean ez du eragiten euskalduntze-alfabetatzean, baina argi dago maila honetako neurri batek eragina duela jendearen konfiantzan, euskara erabiltzeko aukeratan... Gure ardatza euskara ikasten ari denak erabili ahal izatea da eta alde horretan bete-betean jotzen du. AEKren apustua Oinarriak-en buru belarri lan egitea da eta gertatutakoak gertatu ikusten dugu ezinbestekoa dela lan bateratu eta ikuspegi orokorrekoa aurrera eramatea. Etorkizuna kezka beteta ikusten dut, eraso ez delako unean-unekoa egiturazkoa baizik eta ez da aldaketarik aurreikusten. Euskararen aldeko elkarteek erantzukizun handia dute etorkizunean. Ezinbestekoa da euskaldunen kontzientziak finko eta tinko bat lantzea eta jarrera zehatzetan, egunerokoetan, aurrera egitea ●

NAFARROAKO AURREKONTUAK ETA EUSKARA

EKINTZA

- Nafarroako Administrazioan sustapen plana
- Komunikabideetan euskara sustatzeko programak
- Euskaraz ikerkuntzarako dirulaguntza
- Euskararen aldeko ekimen kulturaleri dirulaguntza
- Euskara sustatzeko kanpainak
- Euskara sustatzeko erakunde lokalei transferentziak
- Nafarroa Oinez 99ri
- Eremu ez euskalduneko ikastolei dirulaguntza
- Euskaltzaindia
- Fonotekarako proiektua
- Nafarroako Toponimia

Miloi pezeta

13
49,5
5
14,5
32
138,7
3
228,5
20
7
26

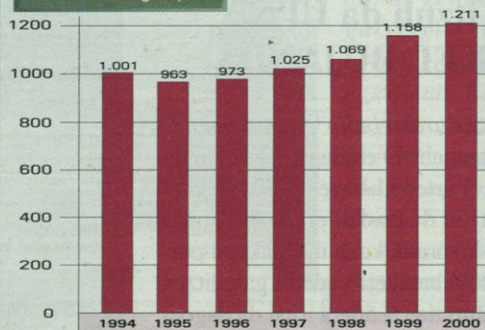
HEZKUNTZA DEPARTAMENTUKO EUSKARA ZERBITZUA

- Euskarazko irakaslegoaren hobekuntza
- Erabileraren orduz kanpoko ekintza hezitzaileak
- Euskarazko liburukien ekoizpen eta erosketa
- Euskararen sustapena
- Euskararen sustapenerako dirulaguntzak
- Gau-Eskolei dirulaguntzak

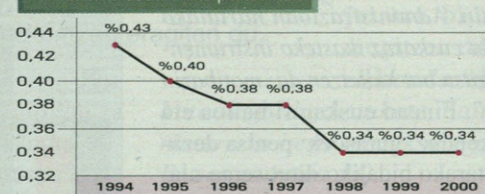
12,3
21,5
20,6
27,9
31,3
107,7

Iturria: Nafarroako Gobernua

Aurrekontuen garapena

Aurrekontu osoarekiko portzentaia

berria "euskararen kontrako eraso bat gehiago da". Eta iazko azaroan ikastetxe-ek jasotako Nafarroako Gobernuko zirkular bat aipatu digu. D ereduko ikastetxeetan gaztelera lehen hezkuntzako bigarren zikloarekin batera hasten da ematen. Zirkular horretan, ordea, hiru

urtetatik has daitezen eskatzen da. "Ikuspegi pedagogikotik astakeria handia da" guraso honentzat. Erantzuna berehala bidali zioten Gobernuari eta ordutik ez dute gaiaren berri izan. "Ikastetxe handietan guraso elkarteak indartsuak dira eta gaia kontrolatzeko aukera gehiago

dute. Baina txikiak horrelako gauzak irentsi egiten dituzte askotan". Zirkularraren ondorioz Lekunberriko ikastetxean 5 urtetatik hasi dira gaztelarekin eta Betelun 3 urtetatik.

Egun gutxi barru aurtengo aurrematrikulazio kanpainaren emaitzak jakinaraz-

"Zuzenean erasotzera pasa dira"

Joxerra Olano
IKA-ko irakaslea

Kezkagarria iruditzen zait UPN eta PSNren jarrera. Hizkuntza normalizazioa oztopatzen zuzenean erasotzera pasa dira. Jarrera hau ez da berria, eta ez da bakarrik Nafarroakoa, hor bada PPK duela zenbait urte prestatuturiko euskararen kontrako politikari buruzko dokumentu bat eta eraso hau hor kokatu behar da. Seinalazioen gaiak badu balio sinbolikoa eta hizkuntzaren

prestigioari kalte egiten dio, erabilera bera ere oztopatu egiten du eta euskara ikasteko motibazioa instrumentala ere bai. Nafarroan ez dira asko horrek bultzatuta euskara ikasten hasi direnak, baina edonola ere ez digu mesederik egingo. Erantzuteko era desberdinak daude: batetik betiko errezeta, euskara ez dakitenean ikastea eta badakigunok erabiltzea; bestetik beharrezkoa da gure kezak, haserre... kaleratzea. Eta epe luzerako erantzun bateratua osatu behar dugu ●

"Gobernua gezurretan ari da"

Sabino Cuadra
Marmari-ko kidea

Administrazioetik eta kaleetatik euskara desagertzea nahi du Gobernuak, bereziki eremu mistoan. Marmarikoak berriro lanean hasi gara eta erasoaren kontrako kanpaina gogor bat egin nahi dugu. Gizartea elebidun ikusten dugu eta administrazioa hala nahi dugu, elebidun. Erantzuteko zirrikitu bat legala da. Baina garrantzitsuena gizartean ireki beharrekoa da. Zentzu horretan

24ko manifestazioa izugarria izan zen, baina ez da erantzuna hor amaituko. Gure aldetik, duela hilabete Diputazioko 800 langile bildu ginen asanblada batean. Kartel eta inprimakiak aldatzen hasi dira, baina euskarazko berriak sortu eta ordezkatzeko ari gara. Gobernutik ezinda ezer espero eta gezurretan ari dira etengabe. Non dute muga? Ez dakigu. Hala ere, baikorra naiz. 24ko manifestazioak ez diela eragin diote, baina hor ere gezurretan ari dira ●

ziko dira eta gurasoak zain daude. Batzuk beldurra dutela esan digu Jose Luis de Miguelek, D ere duaren gorantzako joera horren inflexio puntua aurrikusten baitute. Hori saihesteko, lehen aldiz, Nafarroako Ikastolen Elkartek eta Sortzen-ek kanpaina bat abiatu dute, Euskara Kultur Elkargoa eta Udalbiltzaren laguntzaz. Dena dela “emaitzak ditugunean aurrera egin beharko dugu eta euritea badator aterkia zabaldu beharko dugu”.

ZER EGIN? Beldurtuta, suminduta, kezkatuta, haserre... daudela adierazi digute Nafarroan euskalgintzaren alor desberdinetan jarduten dutenek. “Ni ezkor nago” dio Isidro Rikartek, “ez nuen uste ausartuko zirenik, eta egin dute. Oinarririk 52.000 sinadura bildu eta egun gutxira, gainera”. Bere ustez erreakzionatzen ari dira oraindik, irensten. Eta zai daude, noraino iritsiko diren oraindik jakin gabe. Karrikirikoek, aldiz, baikortasunez heldu nahi diote gaiari: “Haserre bizi hori indar positibo eta eraldatzaile bilakatzen saiatu behar dugu, urdaileko ultzera atera ez dakigun”. Hala ere, Jon Alonsok arriskua ikusten du: “Zenbat eta neurri astoagoak erantzuna ere gogorragoa izango da, eta ez naiz indarkeriaz ari. Konbibentzia arazo bat sor daiteke. UPNk hori nahi badu, horretara iritsiko gara”.

Inork ez du zalantza jartzen UPN une honetan indartsu dagoela. Eta euskalgintzak bere ahuleziak ditu. Isidro

Rikarteren hitzetan, “nazionalismoa ahula den lurralde batean ETaren jarduerak kalte egiten dio giro euskaltzaleari. Euskara oso konfesionala da eta proiektu zehatzekin lotzen da. Euskara desaktibatu egin behar dugu”. Mikel Bujanda iritzi berekoa da: “Euskalgintzak indarkeria-tik desmarkatu behar du”.

Jon Alonsok, aldiz, bestelako iritzia du: “Euskararen inguruan ez da adostasun sozialik lortu. Politizatua dagoela? Hori esatea pertsona batek bi hanka dituela esatea da. Hizkuntzak beti daude politizatuak ezinbestez. Eta azkenean euskara politizatzen gaizki egiten ari garela esaten duena ere baza politiko bat jokutzen ari

□ “Zenbat eta neurri astoagoak, erantzuna ere gogorragoa izango da eta konbibentzia arazo bat sor daiteke” JON ALONSO

da. Joera handia dago euskalgintzan geure buruari harriak botatzeko. Baina egoera honetan lortu dugun guztia lortu badugu, horrek esan nahi du ez garela hain tontoak eta hain intoleranteak”.

Lehen erreakzioak dagoeneko abian dira, otsailaren 24an 27.000 lagun bildu zituen manifestazioa lekuko. Administrazioari langileak ere ez daude geldirik; esaterako, Hizkuntza Politikarako Departamentura hurbiltzen denak euskarazko erroterak kendu dituzte la ikusiko du, baina baita kartulinaz egindako beste batzuk ordeztu dituztela ere.

Helegite legalak ere aurkeztu dira alor ezberdinetatik. Bujandarentzat tresna guztiak baliogarriak dira, baina “garrantzitsua litzateke helegite desberdinekin

EUSKALDUNTZE ALFABETATZEA

Ika-ko datuak

	95-96	96-97	97-98	98-99	99-00	00-01
• Nafarroan guztira	1.389	1.401	1.461	1.425	1.351	1.166
• Eremu mistoan	1.045	1.050	1.150	1.154	1.099	918

AEKko datuak

	97-98	98-99	99-00	00-01
• Nafarroan guztira	2.122	1.945	1.668	1.403
• Eremu mistoan	1.572	1.415	1.233	1.018

gutxieneko koherentzia izatea, ez dadin gertatu batzuen eta besteen argumentuak elkar indargabetzea”. Isidro Rikartek gai honi ere ezkortasunez begiratzen dio: “Horrelako afera legal batek luze joko du eta kasurik onenean ere, bitartean kalte handia egingo du”.

UPNren indarrak eta euskalgintzaren ahuleziak ez du egoerari aurre egiteko zirrikitu handirik uzten. Dena dela, “gure portaerak ez du erreaktiboa izan behar, ez dugu erreakzionatu behar une jakin batean eman diguten makilladari erantzunez. Koherentziarekin jokatu behar dugu”.

Mikel Bujandaren hitzak dira hauek eta guztiak erantzunak iraunkorra behar duela diote. UPNko Gobernuaren eraso gogorra izan da, baina aspalditik datorren politika orokor baten barruan kokatu behar da. Horregatik solaskide izan ditugunek neurri gehiago espero dituzte hemendik aurrera eta hurrengo jomuga gisa hezkuntza aurrikusten dute gehienek. Udale-tako euskararen ordenantzekin ere ezin da jakin zer gertatuko den; Dekretuak baino maila gutxiago dute eta Iruñeko Udalak eskatutako txostenek ordenantzak egokitu beharko direla diote. Burlatuko euskara teknikariak dionez, “urtetako lan eta ahalegin handiaren ondorioz, ordenantzak egitea lortu dugu; orain hori guztia galtzea oso kezagarria da”. Azkenean, ezaguna da UPNk euskararekiko duen jarrera eta ez dirudi hurrengo hauteskundeetan ere Sanz buru duen alderdiari garaipenak ihes egingo dionik. Epe luzera begiratu eta lanean jarraitzea omen da irtenbide bakarra solaskide izan ditugunen esanetan.

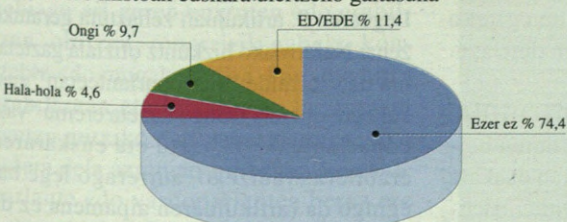
Iruñetik irten eta bide seinaleak bere horretan daudela ikusi ahal izan dugu. Noiz arte? ●

HIZKUNTZA GAITASUNA

• Nafarroan

	EUSKAL HERRIA	NAFARROA
• Euskaldun elebakarrak	23.500 (% 1,00)	2.700 (% 0,65)
• Elebidunak	505.200 (% 21,39)	37.500 (% 8,90)
• Elebidun hartzaileak	182.700 (% 57,71)	19.300 (% 4,58)
• Erdaldun elebakarrak	1.659.800 (% 69,91)	361.200 (% 85,87)

• Zonalde mistoan euskara ulertzeko gaitasuna

Iturria: “Euskararen Jarraipena” eta “Euskara Nafarroan zertan den”

Eremu mistoa aspalditik da Nafarroako euskararen aurkako indarren helburu. Dekretu honek bete-betean iraultzen du orain arteko euskararen arautzea administrazioan, eremu mistoa ia ez euskalduna bihurtuz eta euskalduna mistoa. Ondorengo ibilbide historikoan dira garapen hori ulertzeko klabeak.

EGUNGO DEKRETUAREN SUSTRAI HISTORIKOA

Pil-pilean dago euskararen dekretu berria, UPNk bere indar legala aktibatu du eta euskaltzaleen indar aktiboenak erantzuna antolatzen ari dira apurka. Zaharrak berri gazte eta ez hain gazteen amorragarri. Kontraesanez jositako argudio eta egoe-rak sortzen dira UPNk egindako dekretu honen ondorioz, azken 20 urtetako historia laburrean behin eta berriz gurutzatzen direnak, ondorengo lerrootan ikusiko den bezala.

Joan den astean bertan, Nafarroako Legebiltzarrean ikusi zen kontraesan bitxi eta esaguratsuenetakoa. Rafael Gurrea Lehendakariitzako kontseilariak 1994ko uztailako Euskararen Dekretua goitik behera abertzale kutsukoa zela aipatu zuen. Legea, oster, UPNko Juan Cruz Alliren Gobernuak egin zuen; are bitxiago, dekretua Miguel Sanz egungo Nafarroako Gobernuako lehendakariak bideratu zuen orduan presiditzen zuen Lehendakariitza Kontseilaritza.

Aipatu uztailako dekretu hori, 1994an Administrazioan euskararen erabilera arautzen zuen bigarren dekretua zen. 1986an onartu zen Euskararen Legea, baina 1994ra arte ez zen egin administrazioan legea edukiz betetzeko dekreturik. 1994ko martxoaren 21ean egin zen dekretua eta prentsan berehala atera ziren UPNko Jaime Ignacio del Burgo eta beste zenbaiten artikulua dekretu berria gogor kritikatu. Ondorioa: uztailaren 4an beste dekretu bat egin zen, aurrekoa baino askozaz murritzagoa. Azken dekretu hau da Gurreak erabat abertzaleztat jotzen duena, nahiz eta orduan indar abertzaleek bere desadostasuna agertu zuten, zortzi urte lehenago dekretuaren ama zen Euskararen Legearen aurka agertu ziren bezala.

Miguel Sanz lehendakaria eta Rafael Gurrea lehendakariordea izan dira dekretu berria defendatu duten aurpegi publikoak. Euskararen erabilera Nafarroako

■ Otsailaren 24an 27.000 pertsona bildu zen Iruñean dekretuaren aurka.

egungo errealitate soziolinguistikora egokitzearena izan da dekretua defendatzeko argudiorik nagusia, lehengo dekretuaren bidez -diotenez- euskaraz ez dakiten nafarrek administrazio lanpostuetara iristeko eskubideak babestearren, euskaraz ez dakiten herritarrak ez diskriminatzeak alegia.

Zenbat nafarrek jasan izan duten diskriminazio hori galdetuta, Gurreak datu-

Espainiako Konstituzioak ematen zuen botere legegilea gauzatzen hasi ahal eman ziren lehenbiziko lege urratsak. 1980an Nafar Parlamentuan Foru Hobekuntzaren Eztabaidarako Oinarriak finkatzen ari zirenean, PSOEek euskararen ofizialtasuna defendatzen zuen Nafarroa osorako eta, egun bitxia badirudi ere, Victor Manuel Arbeloaren ahotik egiten zuen. Parlamentuak aginduta, zazpi pertsonak osatutako Batzordea joan zen Madrilera Foru Hobekuntza negoziatzera: 10 bilera egin ziren, baina negoziaketaren akta bakarra dago.

Garai hartan erabaki

zen, antza, euskarari dagokionez Nafarroan zonifikazioaren planteamendua, gero 1982an onartutako Foru Hobekuntzaren Legearen 9. artikuluan zehaztuta geratuko zena: Nafarroako hizkuntz ofiziala gaztelania da; lurralde "vascoparlanteetan" euskara ere ofiziala izango da; eta eremu "vascoparlanteak" zehaztu eta euskararen erabilera arautzeko, aurrerago lege bat egingo da (artikuluaren aipamena ez da hitzez hitzekoa, baina edukia hori da).

□ "Zona euskaldunean D ereduak %90,5 hartzen du eta Nafarroako populazioaren erdia duen eremu mistoan %40"

rik ez zuela baina bazterketa agerikoa zela erantzun zuen. Kontraesan ugari, datu gutxi eta botere asko dago UPNko agintarien eskuetan: dekretua egiteko ahalmena dutela eta hala egiten dutela.

ZONIFIKAZIOAREN JATORRIA.

Orain dekretu berria gauzatu duten berdintsuak hasi ziren bere garaian euskara ahalik eta gehien zokoratu nahian. Betidanik aritu dira zeregin horretan, baina

■ Dekretuaren aurkako lau helegite

Gizarteko eremu desberdinetatik gero eta oposizio handiagoa sortzen ari zaio administrazioan euskararen erabilera arautzen duen Foru Dekretu berriari eta erantzuna ere era desberdinetara ari da plazaratzen. Modu horietako bat da bide judiziala eta, gaurkoz bederen, gizarteko sektore desberdinetatik lau helegite desberdin aurkeztu nahi zaizkio Dekretuari.

Batetik, Nafarroa osoko 70.000 pertsona inguru biltzen duten 60 bat udalek aurkeztu dutena dago, Iñigo Sancho abokatuak bideratzen duena. Orkoien, Etxauri, Olzako Zendea, Uharte eta Esteribar, Aranguren, Bortziriak, Malerreka Mankomunitatea, Iparraldeko Euskara Mankomunitatea, Barañain, Atarrabia eta Sakanako herri mordoxka dira helegitea jarri dutenak. Arlo ugari ukitzen ditu helegiteak, baina funtsa oraingo dekretutik harat doa, 1986ko Euskararen Legearen inkonstituzionaltasuna planteatuko baitu. Konstituzioaren 3.2 artikulua dio gaztelera dela Espainiako hizkuntz ofiziala, baina gainerako hizkuntzak ere ofizialak direla beren lurraldeetan. Euskararen Legeak ez du ofizialtasun hori bermatzen Nafarroako eremu ez euskaldunean eta, beraz, euskara ofizialdu baino desofizialdu egiten du. Hau bide juridiko luzea da, lehen urratsean onartuta ere, ondoren Auzitegi Konstituzionalak aztertu beharko luke eta. Bitartean, eta dekretua gauzatze bidean eman diren forma akats ugari argudiatuz -adibidez Euskararen Kontseiluaren balorapena ez izana-, Dekretua eta berau zehazten duten ekintza planak indargabetzea eskatuko da.

Nafarroako hiru hizkuntz eremuetako EA, Batzarre, Ezker Batua eta EAJko hainbat alkate eta hautetsik beste helegite bat aurkeztuko dute Nafarroako Gai Administratiboetarako auzitegian. Iñaki Agirreazkuenaga EHUKo Administrazio Zuzenbideko katedradunak landutako txostenean oinarrituko da helegite hau. Honakoa da txostenaren argudio nagusia: dekretu berriak eremu mistoa desagertarazi egiten du eta, beraz, 1986ko Euskararen

Legearen aurka doa. Euskararen Legearen 17. artikulua dio Nafarroako herritar guztiek administrazioarekin harremanak euskaraz zein erdaraz izan ditzaketela; oraingo dekretuak eskubide hori urratzen du eta, beraz, Euskararen Legea; eta dekretu batek inoiz ezin du legea aldatu. Euskararen legea eztabaidatu zenean, UPN eremu mistoa izatearen aurka azaldu zela gogorarazi du Agirreazkuenagak, eta orain, dekretu hau baliatu nahi duela orduan lortu ez zuena lortzeko, hau da, eremu mistoa desagertaraztea. Idazkian, halaber, funtzionarioen zenbait eskubide urratzen direla azpimarratzen da. Helegitea Hector Nagore abokatuak bideratuko du.

LAB, ELA, ESK, EILAS eta CGT sindikatuek ere beste helegite bat aurkeztuko dute, batez ere dekretuak funtzio publikoari begira arautzen dituen artikuluetan oinarrituta, esate baterako 18. eta 19. artikulua (eremu euskaldunean euskararen ezagutzak lanpostu baterako duen garrantzia eta barne mailan funtzio desberdinak egiteko langileek dituzten mugimendu ahalmenak zehazten dituzte, besteak beste). Helegitean azpimarratzen denez, aipatutako artikulua, besteak beste, Konstituzioaren aurkakoak lirateke, Funtzio Publikoaren Legearekin kontraesanean, karrera eta promozio eskubideak urratzen dituztelako. Euskararen erabilerari buruzko zenbait argudio ere ikus daiteke, batez ere, euskararen erabilerarako dekretua baino, ez erabilerarako dekretua dela. ELAko Bixente Arriola, LABeko Juantxo Barcos, ESK eta EILASeko Juan Antonio Cantero eta CGTKo Jose Manuel Pitak bideratu dute helegitea.

Azkenik, Euskara Kultur Elkargoak ere helegitea jarriko du sortu berri duen Artekari zerbitzu juridikoaren bidez, herritarrak administrazioarekin harremana euskaraz izateko eskubidea defendatuko du eta, besteak beste, eskubide honen aurka doazen artikulua ugarien aurka egingo du Dekretuak ●

Nafarroa eremu geografiko desberdinetan banatzearen oinarria, beraz, lege horretan dago nahiz eta bertan ez diren aipatzen lurralde "vascoparlanteak" zehazteko irizpideak zeintzuk diren. Honen harira, 1994an zera idatzi zuen *Euskara Nafarroan* titulupeko "Jakin" batean Patxi Zabaletak: "Linguistikaren edo soziolinguistikaren aldetik, lurralde edo zona horiek nahiz eta geroz eta gehiago ari garen entzuten edo erabiltzen ohitzen, oinarririk gabeko kontzeptu edo mugaketa dira. Parlante hitza erabiltzean eta lurraldeari laguntzen, zentzu gutxiko edo zehaztasun txikiko esatera dela azpimarratu behar. Lurralde parlante edo vascoparlantea berez ere gogorra egiten bazaigu pentsatzea, noiz

JOXE LACALLE

eta nola hasten da? Ehunetarik batekin; ehunetatik hamarrekin. Gogoan eduki behar da, esate baterako, Nafarroako parlamentuan errepresentatibitate publikoa ehunetatik hiruan hasten dela".

■ 1994ko uztaileko dekretua, Rafael Gurrea nafar lehendakariordeak erabat abertzaleztat jotzen duena, UPNko Juan Cruz Alliren Gobernuak egin zuen; Miguel Sanz egungo lehendakaria lehendakariordea zen orduan eta berak bideratu zuen dekretua.

**1986KO EUSKARA-
REN LEGEA.**

Foru Hobe-kuntzak bere bederatzigaren artikuluan zehazten zuen lege, 1986ko abenduan Nafarroako Legebiltzarrak Euskararen legea onartu zuen, PSNk aurrera atera zuena (Gabriel Urralburu zen orduan Nafarroako Gobernuko lehendakaria), aurretik zenbait gauza UPNrekin kontsentsuatu. Hala ere, UPNk ezetza eman zion eremu mistoaren aurka zegoelako. Indar abertzaleak ere legearen aurka agertu ziren, arrazoi asko dela eta, baina funtsean ofizialtasuna Nafarroa osora zabaltzen ez zuelako eta zonifikazioa ezartzen zelako.

Eztabaida handia egon zen Iruñea zona mistoan geratzen zelako -euskara ofiziala ez den tokian- eta modu horretan, zona euskaldunetan ere ofizialtasunak ezer gutxi balio zuelako arlo askotan, hiriburuak Nafarroa moduko lurralde batean sortzen duen harreman eta jardura kopurua izugarria delako.

Legea, Espainiako gainerako autonomietan egindako hizkuntza normalizazio legeetan egindako azkena zen eta guztiak normalizazio legeak deitzen badira, hau "Ley del Vascuence" deitzen da (hasieran Ley del Euskera deitu behar zen, baina gero Jaime Ignacio del Burgo eta bere alderdikideen proposamenez, Euskera Vascuence hitzazatik aldatu zen).

Artículo 5. 1. A los efectos de esta Ley Foral, Navarra tiene:

a) Una zona vascófona, integrada por los términos municipales de: Abaurrea Alta, Abaurrea Baja, Alsasua, Anue, Araiz, Aranaz, Arano, Araquil, Arbizu, Areso, Aria, Arive, Arruazu, Bakaicoa, Basaburua Mayor, Baztan, Bertizarana, Betelu, Burguete, Giordia, Donamaria, Echalar, Echarri Aranaz, Elgorriaga, Erasun, Ergoyena, Erro, Esteribar, Ezcurra, Garayoa, Garralda, Goizueta, Huarte Araquil, Imoz, Irañeta, Ituren, Iturmendi, Labayen, Lacunza, Lanz, Larraun, Leiza, Lesaca, Oiz, Olazagutia, Orbaiceta, Orbara, Roncesvalles, Saldias, Santesteban, Sumbilla, Ulzama, Urdax, Urdiain, Urroz de Santesteban, Valcarlos, Vera de Bidasoa, Villanueva, Yanci, Zubieta y Zugarramurdi.

b) Una zona mixta, integrada por los terminos municipales de: Abarzuza, Ansoain, Aoiz, Arce, Atez, Barañain, Burgui, Burlada, Ciriza, Cizur, Echarri, Echauri, Egüés, Ezcaroz, Esparza, Estella, Ezcabarte, Garde, Goñi, Güesa, Guesalaz, Huarte, Isaba, Iza, Izaizu, Jaurrieta, Juslapeña, Lezaun, Lizoain, Ochagavia, Odieta, Olabar, Olza, Ollo, Oronz, Oroz Betelu, Pamplona, Puente la Reina, Roncal, Salinas de Oro, Sarnes, Urzainqui, Uztarroiz, Vidangoz, Vidaurreta, Villava, Yerri y Zabalza.

c) Una zona no vascofona, integrada por los restantes terminos municipales.

2. La determinación realizada en el apartado anterior podrá ser objeto de revisión, con arreglo al procedimiento establecido en los artículos 9.º y 20.2 de la Ley Orgánica de Reintegración y Amejoramiento del Régimen Foral de Navarra.

3. El Gobierno de Navarra ordenará periódicamente la elaboración de estudios de la realidad sociolingüística del vascuence de los que dará cuenta al Parlamento.

TITULO I

Del uso normal y oficial

CAPITULO I

Disposiciones generales

■ Euskararen Legean zonifikazioa arautzen duen pasartea.

86ko Legeak hiru eremu ospetsuak sortu zituen Nafarroan: euskalduna, mistoa eta ez euskalduna. Legean (goiko argazkian ikus daitekeen bezala) eremu euskaldunetan eta mistoan dauden herriak zehazten dira eta gainerakoak ez euskalduntzat jotzen ditu. Ez da banaketa horretarako irizpiderik ematen.

Legeak, halaber, Hizkuntza Politikarako Zuzendaritza bat sortuko zela aipatzen zuen; 1988ko irailean

sortu zen eta Estebe Petrizan -Eusko Alkartasunako militantea gaur egun- izan zen bere lehenbiziko zuzendaria. Honako iritzia zuen Petrizanek berak kudeatu zuen legea 1994an -jadanik zuzendaria ez zenean- lehen aipatutako "Jakín" aldizkarian: "Ez gara, bada, helburu normalizatzaileaz mintzatzen ahal; esparru juridiko bat, ahalik eta gutxien konprometituz, bete nahi zen eta kito".

Azkenik, arestian aipatutako 1994ko uztaileko Dekretua izan zen Euskararen Legea edukiz bete zuena eta Rafael Gurreak "guztiz abertzaletzat" jotzen duena. Dekretu hura ordezkatu du 2000ko abenduaren 11n Gobernuak ezagutzera eman zuen dekretu berri honek

**EREMU MISTOA
EZABATZEA.** Dekretuari aurkeztuko zaizkion he-

giteetako batean, Iñaki Agirreazkuenaga EHUKo katedradunak argi zehazten du zein den dekretu berri honen helburua: UPNk 1986an lortu ez zuena gauzatzea, hau da eremu mistoa desagertaraztea. Nafarroan oso sustrai sendoak dituen ideia da hori, horrela, praktikan, bi eskualde bakarrik geratuko lirake, ez euskalduna eta euskalduna (egiazki misto bihurtua).

**EGONALDIAK FAMILIA
EUSKALDUNETAN 2001**

**ZURE FAMILIA PREST DAGO
EUSKARA IKASI EDO HOBETU NAHI
DUEN IKASLEA UDAN HARTZEKO?**

— Tel.: 943 02 26 21 / E-posta: info@habe.org —

HABE

Erakunde Autonomiaduna
Organismo Autónomo del

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

■ "Euskara nafar hizkuntza", zioen 1980an Gazteluko Plazan bildutako milaka euskaltzaileen aldarrikapenak.

Euskararen datuak kezkarriak egin zaizkie UPN eta PSNri. Azken alderdi honek kritika leun batzuk egin dizkio dekretuari baina, oro bat, funtsezkoarekin bat datorrela erakutsi du. Irakaskuntza eta administrazioarako dekretu berri bat egin zedin lanean ari zen aspaldi eta iazko ekainean Nafarroako Gobernuari hizkuntza politika sakonki berrikus zezan eskatu zion mozio bidez Legebiltzarrean. Administrazioan zein irakaskuntzan eza gutzen ari diren datu asko ez dira gobernuaren aurrekontua sostengatzen duten UPN eta PSNren gustuko: 2000. urtean, eskola publikoan, hamar gurasotik seik euskarazko ereduia -euskarazko ikasketak edo euskara ikasgai gisa- aukeratu zuten Nafarroan. G ereduia (erdara hutsezkoa, euskara ikasgaitzat ere ez duena) behera ka doa etengabe (%65etik %40ra jaitsi da azken hamarkadan), nahiz eta oraindik nagusi den. Zona euskaldunean D ereduak %90,5 hartzen du eta Nafarroako populazioaren erdia duen eremu mistoan %40ra iristen da.

BESTE DEKRETU BATZUK.

UPNk oraingo egoera baliatu du administrazioan euskara arautzeko dekretu berria egiteko, baina ez dirudi horretan geratzeko asmoa duenik, irakaskuntzarako eta osasun eremurako ere beste bi dekretu kaleratuko dituztela iragarri baitute. Ikusi behar iragarpena zertan geratzen den; Nafarroako indar sozial eta politikoei dekretu honi erantzuteko bideratzen ari diren ekimen andanaren arabera ere egongo da neurri handi batean.

Iaz Oinarriak plataformak 48.000 sinadura bildu zituen euskararen ofizialtasuna Nafarroa osora zabaltzeko eskatuz eta horretarako euskararen legearen aldaketa aldarrikatuz. Euskaltzaleen artean ere ez zen ika-mikarik falta izan kanpainaren zenbait mezu zirela eta. Indar euskaltzaleak sakabatatuta daudela eta oraingoan behintzat erantzun bateratua artikulatu beharko litzatekeela behin baino gehiagotan entzun den ideia da. Iragan abenduaren 2an 15.000 pertsona bildu zen Iruñean dekretuaren aurreproiektuaren aurka eta berriki 27.000 dekretuaren aurka. Ez dira txantxetako kopuruak. Agi denez, zalapartarik, gogorik eta lanik ez da falta, emaitzik baden denborak esango du ●

Arturoren kaiera

NORMALIZAZIORAKO LAGUNTZAK

987 milioi pezeta (40 milioi libera) bideratuko ditu Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza politikarako Sailburuordetzak hizkuntza normalizaziorako. Euskal komunikabideei 623 milioi pezeta emango dizkie, 134 milioi pezeta hizkuntza sustatzen duten erakunde eta taldeei, 100 milioi pezeta Euskara Biziberritzeko Plan Nagusian diharduten toki entitateei eta 131 milioi pezeta euskara planak garatzen dituzten entitate pribatuei.

EUSKARA OFIZIALTZEKO ESKATU DU EHE-K

Joan den astean mobilizazio ugari egin zituen Euskal Herrian Euskaraz taldeak bai irakaskuntzan bai herrietan, euskararen ofizialtasuna aldarrikatzeko asmoz. Besteak beste, Baionako Unibertsitatean frantsesezko seinaleetan "euskaraz" zeramaten afitxak jarri zituzten, euren aldarrikapena helarazteko eta hainbat hitzaldi antolatu zituzten.

SEITIK BATEK NABIGATZEN DU EUSKARAZ

Eustatek informazioaren gizarteari buruz egin berri duen inkestaren arabera, Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako Internet erabiltzaile gehienek gaztelania erabiltzen dute nabigatzeko eta asko ingelesaz ere baliatzen dira. Euskara, aldiz, gutxi darabilte, seitik batek. Denera, herritarren %14k du Internetarako konexioa. Inkestak 2000ko azken hiru hilabetetako datuak hartu ditu kontuan.

EUSKARA MERKATARITZAN SUSTATZEKO

UEMAK "Euskara Merkataritzara" ekimena abiatu du Bermeon. Euskararen ahozko eta idatzizko erabilera sustatzea helburu izanik, Siadeco ikerketa enpresak 600 saltoki inguru bisitatuko ditu diagnostiko bat egiteko. Geroago, beste bisitaldi bat egingo du agertatutako beharrei erantzuna emateko.

Urrea

■ Mendiko eta kiroleko arropa saltzen duen Arrasateko Ternua enpresak iragarki orri bat atera du oraintsu. Bertan, adierazpen bat salbu guzti-guztia euskara hutsean dago. Ohiko jokaera behar lukeena salbuespen izaten da, zoritxarrez. Badirudi euskaraz ezin dela iragarri. Kontrakoa frogatu dute eta ederki gainera.

Ikatza

■ Bla Bla & Company hizkuntza eskolak euskara ikasteko ikastaroak eskaintzen ditu. Web orrian, aldiz, euskarak betetzen duen lekua hutsaren hurrengoa da. Hitz bakarra topatu dugu euskaraz: Donostia. Bertan euskara ikasten dutenek mintza-praktika ugari egin beharko dute, webguneak ez baitie asko lagunduko.

Martxel Tillous Eskiulako apezak bidaiatzea maite duela ezin du ukatu. Afrikan 26 urte egin ondoren, Parisera joan zen eta handik Estatu Batuetara. Zuberotarrak 11 estatutako euskaldunak bisitatzen ditu, urtero 100.000 kilometro eginez.

“ELIZARIK EZ DUGU, BAINA ELIZKIZUNAK UGARI”

Eskiulan jaioa 1934an, apeztu eta Afrikako Boli Kostan egon zen 26 urtez misiolari gisa. Gero Parisen lau urtez euskaldunen apeza izan zen eta orain zazpi urte daramatza Estatu Batuetako euskaldunekin. Hamaika estatutako euskaldunen ardura du eta horretarako 100.000 kilometro egin behar izaten ditu urtero, matrikulan "Pottoka" jartzen duen kotxez. "Lokarria" bulletina banatzen du diasporarako euskaldunen artean eta musika eta gazteei txirula erakusten ere aritzen da.

■ Beti izan da apez euskaldunen bat Estatu Batuetan?

Baionako gotzaitegiak beti bidaltzen du apezen bat hona. Lehenbizikoa Luro izan zen, gero Itsasuko Challet sei urtez, gero Copintipy, baina istripu handia izan zuen, gero Sallaberenborde zuberotarrak lau urte egin zituen. Haren ondotik Baigorriko Cachenaute bederatzi urtez aritu zen eta gero Echeverry hiru urtez. Hurrengo bi urteak orain Donapaleun dagoen Elicaragaryk egin zituen eta geroztik ni nago, zazpi urtez.

■ Zein da zure lana?

Estatu Batuetako mendebaldeko hamaika estatutako euskaldunek ardura izaten naiz. Ez dugu elizarik, baina elizkizun ugari (bataioa, ezteiak, hiletak, mezak) egiten ditut euskal etxeetan, jaial-

dietan, frontoietan... Kilometro asko egiten ditut. Urtean berrogei bat biltzar izaten dira: hamahiru Kalifornian, zazpi Nevadan, lau Oregonen, bi Washingtonen, bi Montanan, hiru Wyomingean... Orain beste bana nahi genituzke Coloradon (lehen egiten zuten) eta Arizonan.

aldatzen dut, hau hirugarrena dut, "Pottoka" jarri diot matrikulan, aitzinekoak "Tximista" zuen matrikulan. Askotan kotxean egiten dut lo, edo bestela kanpian. Berriki heldu naiz San Franciscora itzuli handia egin ondoren. Batez ere udan asko ibiltzen naiz. Erantzungailua dut eta bertan abisuak jasotzen ditut.

■ Bidean hainbeste kilometro eginda, ez al duzu arazorik izan?

Bidean azkar ibiltzen naiz denetara iristeko. Behin baino gehiagotan gelditu nau poliziak azkarreri joateagatik, baina apeza nintzela esanda joaten utzi didate. Kasu egiteko esaten didate.

■ Lehen San Franciscoko apartamentu batean bizi zinen. Euskal Etxean bizitzea eskatu zenuela esan digute.

Lehen bakar-bakarrik bizi nintzen eta nik bakartasuna ez dut nahi. Usaian hiru urte egiten zituzten apezek hemen, gero Euskal Herrira itzultzen ziren. Maite naute eta jarraitzeko erran zidaten, berri bat etortzen bada berriro hasi beharko zuela jendea ezagutzen-eta. Bakartasunean sobe-

ra sufritu dut, Afrikan beti jende artean nintzen, hemen bakar-bakarrik. San Franciscoko Basque Cultural Center-en gela bat aski zela esan nien. Garbitzeko tokia gisa frontoira etortzen diren pilotariena erabiltzen dut eta sukaldean ez da problemarik, beti hemengo jatetxean

■ "Martxel Tillous 'Pottoka' matrikulako bere kotxearen aurrean".

Euskaldunen festa hauetara joaten naiz beti. Meza batez hastea maite dute (euskaraz gehienbat, kantuek eta) eta gero bazkaria, musika eta dantza izaten da.

■ Orduan milaka kilometro egingo dituzu?

Urtean 60.000 milia, hau da, 100.000 kilometro inguru. Kotxea bi-hiru urtetan

egiten ditut otorduak. Apeza maite dute hemen eta laguntzen dute.

■ **Bataio, ezkontza, hileta eta mezak ospatzeaz gain zer egiten duzu?**

13 eta 17 urte arteko gazteentzat bi asteko kanpamenduak antolatzen dira euskal musika, dantza, euskara... lan-tzeko. Urtero estatuz aldatzen da. Beti hartzen naute musika erakusteko: txirula, txistua... Euskaraz gutxi egiten dute, baina saiatzen gara, maite dute euskara. Euskal kultura eta Euskal Herrian zer pasatzen den irakasten dugu

■ **Ba al da beste euskal apezik Estatu Batuetan?**

Ez, euskaldunendako ni naiz. New Yorken, adibidez, ez dute. Badira beste euskal apezak, Los Angelesen adibidez, baina hango parrokian ari dira. Beste bat Merceden, hemendik hurbil, Fresno alde horretan dago, baina hemengo apeza da, hemengo lana du.

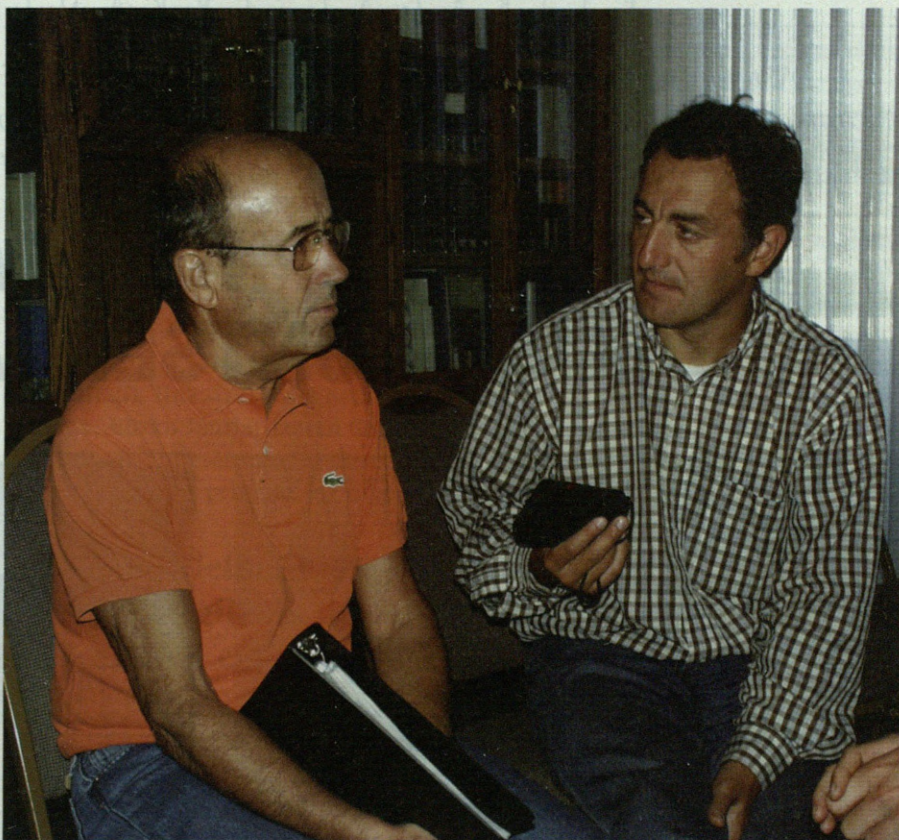
■ **Zenbat euskaldun bizi dira Estatu Batuetan?**

4.500 familien deiturak bilduak ditut ene 11 estatu horietan, beraz, 20.000 euskaldun inguru. Bada gehiago. Ezagunen bidez beti izenak hartzen ditut. Boiseko jaialdian Minnesotako euskaldun batekin hitz egin eta 20 bat bazirela esan zidan. Eta hark ez ditu denak ezagutzen. Eskutitz edo buletin bat egiten hasi nintzen denentzat, "Lokarria" izenekoa, urtean bitan. Hitz bat aitzinean, Euskal Herriatik deiak, nor hil den, ezteiak, jaioberriak eta urteko biltzarren egutegia sartzen dut orri horretan. Ingeleseztan eta euskaraz idazten dut. 4.000 kopia baino gehiago atera eta postaz bidaltzen diet bildu dudak euskaldunen zerrendakoei.

■ **Nongoak dira euskaldun gehienak?**

Gehienak Hego Euskal Herrikoak dira nire iduriz, bizkaitarrak batez ere. Boisen eta Idahon, Oregonen, Nevadan, Utahn, Las Vegasen eta Washington estatuan bizi dira. Nafarrak, Iparraldeko nafarrak, Kalifornian daude gehienak, Chino, Ontario, Pasadena inguruan. Ipar Euskadikoek beharbada besteek baino gehiago elkar atxekitzen dute. Ez nuen uste hainbeste nafar zegoenik Baskerfielden. Behin batek erran zidan *homeless* (eskale) gazte euskaldun bat hil zela, inor ez zuela eta meza egin nahi zutela. Joan nintzen eta jendez bete zen eliza ●

◆ JOXEMI SAIZAR

■ Urtean euskaldunen 40 bat biltzar izaten dira eta haietara doa Tillous.

ITZULPEN ZERBITZUA

eskura

SERVICIO DE TRADUCCION

EUSKARA - GAZTELANIA
GAZTELANIA - EUSKARA

Bezereen beharretara egokituz,
Ingelesa, Frantsesa, Alemaniera, Italiara,
Katalana, Portugesa, Galegoa...

1985EAN SORTUA

JOSÉ ARANA, 15 BEHEGAINA • 20001 DONOSTIA
TEL.: 943 29 18 30 • FAXA: 943 27 58 69
eskura@eskura.com • www.eskura.com

Asteak fresko irauten duten fruta eta barazkiak, hozkailurik gabe pare bat urtez kontserbatzen diren aurrez prestatutako platerak... Behi eroen eta elikagai transgenikoen garaian, giza elikaduraren iraultzak beste urrats bat eman du: irradiazioa.

ENERGIA NUKLEARRA JAKIAK KONTSERBATZEKO

DANI BLANCO

■ Aurrez prestatutako platerak zein jaki freskoak kontserbatzen dira irradiazioaren bidez.

Europako Batasunak 1999ko otsailean onartutako arauaren ostean, elikagai ionizatu ala irradiatuen salmenta eta erabilpena heda daitezke Hego Euskal Herrian, baina badirudi epe laburrean ez dela horrelakorik gertatuko. Izan ere, Bruse-lak iazko iraila arte jarri zuelako herrialde bakoitzak aipatutako araua gauzatzeko epetzat, baina Frantziako Estatuak ez bezala (hemén elikagai hauen erabilpena dagoeneko zabaltzen ari da) Espainiako Estatuak (eta are gutxiago Eusko Jaurlaritzak edo Nafarroako Gobernuak) ez du oraindik gai honetan aurrerapauso nabarmenik eman, eta oraindik jakiteke dugu zein elikagai izango diren irradiatzeko gai eta zein prozedura erabiliko den horretarako. Behin onartuz gero, dendetan "irradiazioz tratatuak" etiketapeko fruta, barazki edota edonolako pla-

ter gero eta gehiago aurkitzeko aukera izango dugu. Baina, zertan datza teknika iraultzaile berri hau eta zeintzuk izan daitezke bere onura eta kalteak?

IRRADIAZIOAREN ABANTAILA ETA ZALANTZAK. Teknika hau energia nuklearra elikagaien kontserbaziorako erabiltzean datza, eta produktu fresko

beraz, teknika hau natura bera bezain naturalizat hartzen dute. Azken elektroia kentzea besterik ez da, ADN katearen bikoizketa prozesua hausteko asmoz. Ondorioz, elikagaiak edozein bakteriaz izanez gero, berau zabaltzeko aukera saihesten dugu. Bestalde, erretze entzimak ere hiltzen ditu, patata eta tipula bezalako barazkietan sustraiak sortzeko aukera saihestuz.

Zientifikoen ikuspuntutik, dagoeneko abantailak arlo ugartan dira ikusgai. Alemanian, esaterako, ospitaleek minbizia, hiesa edo bestelako gaixotasun immunologikoak dituzten

■ **EEBBetan produktuon presentzia txikia da, irradiazioa garestia delako eta kontsumitzaileek ez dutelako informaziorik**

zein aurrez prestatuetan erabil daiteke. Elikagaiak irradiatzeko bi modu daude, kobalto 60 delako materiala edo elektroien azelerazioa erabiltzea, baina emaitza berdina da. Adituen esanetan eguzkiaren argia (ultramore izpiak) ere irradiazio edo ionizazio kontsidera daiteke, eta

gaixoei elikagai irradiatuak ematen dizkiete, astronautek horrelako elikagaiak besterik ez dituzte jaten eta herrialde askotan elikadura pozoidurak saihesteko aurrerapausoak ematen ari dira. Hala ere, badira elikagai hauen onurak zalantzan jarri eta abantaila nagusiak ekoizleentzat

direla (produktuak nahi beste eta arriskurik gabe biltzeko gai dira merkaturatu aurretik) diotenak ere.

Talde ekologisten esanetan, alde batetik irradiazioan kobalto 60 bezalako material kutsakor eta arriskutsuak erabiltzen dira, beste alde batetik ionizazioak elikagaien ezaugarri kimikoak aldatu eta desnaturalizatu egiten ditu, proteina eta bitaminak gutxituz. Azkenik, irradiazioa bakteriatik gehienak hiltzeko gauza da, baina ez denak, eta geratzen direnak irradiazioarekiko immune bihurtzeaz gain zabalatzeko oztoporik gabe geratzen dira.

Kritika hauei zientifikoei zera erantzuten diete: egia dela irradiatuz gero fruta eta barazkietan elikatze-balioa alda daitekeela, edozein esterilizazio prozesutan bezala, baina ez letxuga bat egoziz gero aldatzen dena baino gehiago, eta edozein kasutan, emaitza osasuntsuagoa dela adierazten dute. Kobalto 60-aren arriskuaz, berriz, elektroien azelerazioa (elekttrizitatez) garbiagoa dela onartzen dute, baina aurrekoa merkeagoa eta efizienteragoa dela argitzen dute.

ZENBAIT HERRIALDETAN DAGOENEN JANGAI. Edozein kasutan, elikagai hauen erabilpenak Osasunaren Munduko Erakundearen babesa jaso du, besteak beste munduan gosearen eragina murrizteko, pestiziden erabilpena gutxitzeko eta elikadura pozoidurak saihesteko balio izango duelakoan. Hori bai, askotan gertatzen den bezala, onuradun nagusiak elikagaien industria handiek izaten jarraituko dute, produktuak merkaturatu aurretik askoz denbora gehiago bilduta izateko gai izango direlako. Prozesu honen kritikoek zera diote, denbora larregi bilduta izanez gero ezabatutako mikroorganismoak berriz zabalitzen has daitezkeela eta onartezina dela, Estatu Batuetan gertatzen den bezala, horrelako produktuak gero "fresko" gisa (letra handian) saltzea edo "irradiazioz tratatuak" (oso letra txikian) dioen etiketatxoak oharkabe pasatzea kontsumitzaileen bistan.

Estatu Batuetan oraindik produktu hauen presentzia txikia da saltokietan, irradiazioa garestia delako eta kontsumitzaileek oraindik ez dutelako prozesu honetaz informazio nahikorik, baina

ikusitako dugun moduan, erosleak erakartzeko saltzaileek ere ez dituzte gauzak oso argi, legearen arabera irradiazioaren logotipoa (biribil bat eta bi hosto) nola eta non jarri ekoizle bakoitzaren esku geratzen delako, eta jarrera honen emaitza sinbolo ikusgaitza izan ohi delako.

ELIKAGAI IRRADIATUAK GURE ARTEAN. Lehenago ere esan dugu Hego Euskal Herrian elikagai hauen eragina oraindik ia hutsa dela, eta araudia ere oraindik finkatzeke dagoela. Are gehiago, Eusko Jaurlaritzaren Osasun Publikoko Sailak esaterako, ez du araudi propiorik burutzea pentsatu, eta Europa-

eraginik izango dutenik".

Bizkaiko Sùkarrietan egoitza duen Azti elkarteak ere antzeko iritzia agertu digu eta horregatik, beraien esfortzuak energia baxuko irradiazioen ikerkuntzan oinarritu dituzte. Iñigo Martinez de Marañon teknikariak azaldu digun moduan, kobalto ala elektroien azelerazioaren bidezko teknikak energia altukoak dira. Teknika hauek irradiatua den produktuan eragin sakona dute, baina era berean kontsumitzaileak mesfidati agertzen dira, "jendeak kobalto eta horrelako irradiazioak Txernobilekin eta beste hainbat gauzarekin lotzen dituelako". Aztiren ikerketak, ondorioz, eguzkiaren argi naturalean oinarritu dituzte, hots, ultramoreak bezalako energia txikiko izpien erabilera. Argi honen intentsitatea 60.000 aldiz handituz, edonolako materialen -baita elikagaiak ere-

bizitza dezente luzatzea eta beren segurtasuna hobetzea lortu dute. Halaber, ura esterilizatzen ere asmatu dute. Teknika "arin" hau ez da aurrekoak bezain eraginkorra, materialen azalean -ez produktua-ren barruan- duelako batez ere eragina, baina kobaltoaren eta elektroien azelerazioaren ahulezien aurrean kontsumorako eragozpen gutxiago agertzen ditu, eta epe motz edo ertainean -hiruzpalau urte- horrelako produktu zein elikagaiak merkaturatu izan daitezkeela uste dute Azti elkarteak.

♦ IOSU ETXANIZ

□ Alemanian, ospitaletan, hiesa edo beste gaixotasun immunologikoak dituztenei elikagai irradiatuak ematen dizkiete

ko zein Espainiako Estatuan onartu berri den araudia begiratzeko esan digute. Dolores Coll Eusko Jaurlaritzako teknikariak zera azaldu digu: "Hemen ez da gai honen inguruan ezer ekoizten, ezta saltzen ere; gai teoriko bezala oso interesgarria izan daiteke, irradiazioak hainbat erabilpen izan dezakeelako, baina praktikan Espainiako Estatu osoan ez dago horretan aritzen den enpresa bakar bat ere, eta egotekotan ere kontsumitzaileak horrelako tratamenduak errefusatzeko jarrera izan ohi duenez, ez dut uste mota horretako prozedurek mementoz

■ Elikagai irradiatuek ez dute hozkailuaren beharrik ongi kontserbatzeko.

Karlos Argiñano

**“ Mokadu
onena jan bai,
baina sekula
ez dut
sekreturik
gorde niretzat
bakarrik”**

P E R F I L A

Jubilatuz betetako 30 autobus bi lekutan bakarrik pilatu daitezke: Lourdesen, eta Karlosen jatetxean. Umorea eta ondo jatea baldin badira osasunaren errezeta, hobe dute, bai, Argiñanorengana jo, Lourdesera baino. Saltsa guztietako perrejilak toki askotan sartu ditu sudurrak, *“denetatik jan behar da eta”*: telebista, zinema, pilota... *“Rico rico y con fundamento”*, horretan asmatu du behintzat: dirua egin eta fundamentuz inbertitu.

Testuak: Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre Argazkiak: Dani Blanco

Gaztetatik kazolak izan dituzu jostailu. Beharrak eraginda edo zaletasunez, nola hasi zinen?

Betidanik izan dut sukalderako zaletasuna. Gainera nire ama elbarria da eta ni anaia zaharrena izanda, 7-8 urterekin jada amari laguntzen jarri nintzen. Berak esaten zidan "hau horrela prestatu, hau moztu, hau sartu orain lapikoan"... Horrela hasi eta zaletasuna hartu nuen. Ikasle txarra nintzenez, zuzenean lanean sartu nintzen Beasaingo CAF enpresan, 14 urterekin. 3 urte egin nituen bertan txapa lanetan. Lokomotoren ate eta sabaiak jartzen nituen eta behin makinista bat etorri zen lokomotorak frogatzera. Beasaindik Miranda de Ebrora eraman zuen, eta bueltakoan galdetu zuen "nork jartzen ditu atea?" "nik" erantzun nion. "Bihurgunetan ireki egiten dira" esan zidan. Ez nengoen gustura, oso lan gogo-

rra iruditzen zitzaidan. Aste osoa berdina zen. Eta bane-kien jubilatuta arte ez nuela lan berdina egiten agoantatuko. Irigariki bat ikusi

nuen egunkarian, Zarautzen sukaldaritza eskola bat irekitzen zela zioena eta berehala eman nuen izena.

■ Garai hartan ez ziren sukaldean gizon asko ibiliko...

Ez, eta badut bitxikeria bat. Beasainen Jose Castillo zenak sukaldari ikastaroak ematen zizkien ezkon-gaiei. 40 emakume edo egongo ziren, eta gizona ezko bakarra ni, 16 urterekin. Oso arraroa zen hori, baina gustura ibiltzen nintzen. Jose Castillorik aurre jarraitzeko ilusio handia eman zidan.

■ Sukaldean bakarrik ez, jendearekin duzun tratua ere zaintzen duzu...

Sukaldetik atera egin behar du sukaldariak, ezin da egon beti sukaldean sartuta. Jende asko ezagutu eta mila elkarriketa entzuten dituzu. "Martes y trece", Miguel de la Cuadra Salcedo, Gomaespuma, Juan Manuel Serrat, Miguel Bose, Javier Bardem... Horrelako jende asko ezagutzeko aukera egoten da. Vivi Anderse-
nen oso laguna naiz, Madrileranoanean bere etxean egiten dut lo. Sukaldera sartu orduko esaten diot: "telefonoa eta sukaldean nire kontu". Telefonoarekin sekulako adar-jotzea izaten dugu. "Karlos Argiñano naiz, en que le puedo servir?" esanaz hartzen ditut deiak. Noski, inork ez du sinesten, eta Vivik atzetik "baietz, bera dela!" konbentzitzen saiatzen da.

Zure jatetxera

"Sukaldetik atera egin behar du sukaldariak, ezin da egon beti sukaldean sartuta"

jarri. Altu, ilehori eta politak ez garenok mila gauza egin behar ditugu.

■ Zer da Euskal Sukaldaritza Berria?

Duela 20-25 urte, gazte koadrila bat elkartu ginen. 25 urte inguru genituen denok, eta dozena bat urteko esperientzia. Konturatzen ginen nazioarteko sukaldaritzarekin gurea eta beste herri batzuetako sukaldaritzen nortasuna galitzen ari zela. "Entrecot a la pimienta", "Filet de soul al champagne", eta postretan beti "flandul" prestatzeko moda jartzen ari zen. Ez gure plater, ez gure tradizio, ez gure postre-rik. Talde hori mugitzen hasi zen eta izen bat jarri behar zitzaionez, Euskal Sukaldaritza Berria jarri genion. Gorabehera asko ekarri zituen izen horrek. Denek uste zuten Sukaldaritza Berria izenak dena ezberdina izango zela esan nahi zuela. Eta kontua ez zen txipi-

datozenez zure etxera datoz. Inguratu, kafe edo patxaran bat hartu, txisteak kontatu... Eta horrela lortu zen nire telebista

programa ere. Juan Manuel Serrat eta bere produkzio taldea etorri ziren batean, goizeko 4:00ak arte egon ginen txiste kontari jo eta su. Barrez baina negarrez. Txisteekin bideo bat egingo ote nukeen galdetu zidaten. Nik ezetz esan nien, baina sukaldaritza programa bat egin nezakeela. Ordu arte sekula ez zuen sukaldari batek programarik egin.

■ Zein da telebistako arrakastaren sekretua?

Xarmatu egin behar duzu, gatz eta piperrarekin saltsa

BERE HITZETAN

“Ez nekien hainbeste sari bazirenik ere”.

www.karlosnet.com

“Egunero hainbat autobus hurbiltzen da (jatetxera), 20 bat, beraz mila lagun inguru, gehienak edadetuak. Lourdesko Ama Birjina ongi moldatuko da horrelakoetan. Ni ez”.

Euskaldunon Egunkaria, 2000-06-1

“Maria Cristina hotelean ikasi nuen kabiarrak jaten. Ezkontza ponpoxoak egiten zirenean hiru katilu txiki betetzen nitueneko koilarakada bat jaten nuen”.

Argia, 1992-11-01

“Arzakek esan zidan duela 16 urte ‘hi, Karlos, egunen batean mikrofono bat muturrean jartzen badiate, ez hadi isildu, bestela beste batek hitz egingo dik eta’, eta ondo ikasi nuen”.

Argia, 1992-11-01

“Tarrina de frutos de mar en gelatina al aroma de jengibre (jengibre lurrindun itsaski jelatina terrina). Ez dago hori modu ulergarrian euskaratzerik. Euskaltzaindiko batek ulertuko du, baina baserritar batek ez”.

Euskaldunon Egunkaria, 2000-06-11

“Karlos Argiñano euskaldun txintzarri bat da. (Telebistan eta publizitatean) Ibili, ikusi, ikasi eta komunikatu besterik ez dut nahi, euskal sukaldaritzari indarra emateko. Ez dut nere burua salduko, alokatu agian, baina saldu inoiz ez”.

Argia, 1992-11-01

“Desagertze bidean gaude. Euskaldunok seme-alabak egin behar ditugu”.

Euskaldunon Egunkaria, 2000-06-11

“Realak taldearekin ere ezin du, eta zer egingo dut nik lan talderik gabe!”

•**Jaio:** Beasainen, 1948an.

•**Sukaldaria.**

•**Ibilbidea:** 17 urterekin hasi zen Zarauzko ostalaritza eskolan. Gero laguntzaile aritu zen *Euromar* hotelean, *Londres* Hotelean, *Maria Cristinan*. Gero Zarauzko *Golfean* sukaldari, eta 1981ean bere jatetxea ireki zuen Zarautzen.

•1996an bere ekimenez jarri zen martxan *"Academia de Cocina Aiala"*.

•**38 sukaldaritza liburu** argitaratu ditu.

•**Telebista:** 3.500 programa inguru grabatu ditu. ETB1, ETB2, TVE, Argentinan, T5 katean eta iaiz ostera ETB1ekin.

•**Audientzia** ikaragarria lortu dute bere saio denek. Espainiako estatuan 3 milioi ikusle eta Canal Internacional-en bidez zabalduz, munduan 60 milioi ikusle izan ditu.

•**Iragarkiak:** 45 iragarkitan hartu du parte, besteren artean *"Bonito del Norte"*, *"Plátano de Canarias"*, *"Eusko Label Okela"*...

•**Zinema:** *Airbag*, *Año Mariano* eta *El rey de la granja* filmetan egin du aktore lana.

•**Internet:** *karlosnet.com* gunea dauka eta "web-orri espezializatu onena"ren saria jaso du.

•400 hitzaldi emanak ditu, eta 14 egunkari ezberdinetan kaleratu izan dira bere errezetak egunero.

•**Sariak:** berak ere ez omen daki zenbat sari jaso dituen. Besteren artean, *"Medalla de Plata al Mérito Turístico"* (1996, Ministerio de Comercio y Turismo Español), *"Kalitate Saria"* (2000), *"Escoba de plata"*...

•**Asegarce** enpresako zuzendaritzakoa da.

"Euskal Sukaldaritza Berriko taldekook kontratzen ginen nazioarteko sukaldaritzarekin irearen nortasuna galtzen ari zela".

roiak, baratxuri zopa eta abar baztertzea, alderantziz, azaleraztea baizik. Orain 50 urte gure sukaldaritza astuna baitzen, eta errezeta kopuru murriztekoa. Denok entzun dugun "sota-caballo-rey" horrek osatzen zuen menua, eta hortik irten beharra zegoen. Nola? Esperimentatuz. Betiko osagaiak hartu eta nahastu, ukitu ezberdinak eman, modernizatu, saltsak arindu.

■ **Nolakoak ziren sukaldarien arteko bilera "langostinoak" (klandestinoak)?**

Hilero elkartzen ginen gutako baten etxean, afari bat egin eta eztabaidatzeko. Sukaldari bakoitzak bere bezeroetan moko finenak gonbidatzen genituen, gourmet gisa. Bost edo sei plater ezberdin prestatu eta afalostean platerak aztertu eta eztabaidatu egiten genuen, saltsa sendoegia zela, edo argiegia, edo osagai honek zaporea kendu ziola...

■ **Gaur egungo sukaldaritzan nondik doa abangoardia?**

Une honetan denon erreferentzia

BERTSOA

Doinua: Mutil koxkor bat

**"Airbag"en eta Maria Cristinan
ez zendun gaizki ematen
kutsatutako tortilak eta
katilu kabiarrak jaten
Ameriketa joan eta Colón
konkistan urte bete(a)n
nahiz Argiñanok garbi erakutsi
ez da xamurra esaten
begiak pixkat lagundu ezker
mingainak zenbat lezakeen!**

Jexux Mari Irazu

nagusia Ferrán Adriá sukaldari kataluniarra da. Gazte honek ez du labana eta sardexkarekin jateko ezer prestatzen. Dena aparrak eta horrelakoak egiten ditu: "txanpinoi aparra", "jabugo aparra", "legatz aparra". Koilara txiki batekin dastatzen dira, eta agian 20 apar ezberdin ateratzen dizkiete jatunei. Oso abangoardista da eta espainiar, japoniar, txinatar,

frantziar, eta denak daude berari begira. Bere ukituak badaude Arzak, Subijana eta nire sukaldean ere.

■ **Zergatik dira sukaldari famatu gehienak gizonezkoak, egunero sukaldean ari direnak emakumeak izanda?**

Orain arte horrela izan da, baina hasi dira emakumeak sukaldaritza munduan ugaritzen, beste edozein lanetan bezala. Nik eskolan bertan jada erdiak neskak ditut. Hor daude nire arreba, Arzaken alaba, Rekondoren alaba, Getariako Iribarren alaba. Ziur aski hobetu egingo da sukaldaritza neskez betetzen bada.

Orain arte gizonezkoak izan dira ez onenak, bai famatuenak. Duela 20-30-40 urte jatetxe onenak hoteletan egoten ziren, eta horiek edukitzen zituzten sukaldaririk famatuenak. 500 edo 800 bezerorentzat prestatzen zen janaria. Sukaldeak ikatzez maneiatzeko ziren, txapa lodi goriekin, izugarritzko beroa egiten zuen, lapikoak ere oso handiak ziren eta gizonezkoak aritzen ziren, baina indarragatik batez ere. Laguntzaile, berriz, mutil gaiztoak bidaltzen zituzten, olio beroa botatzeko, eta abar.

■ **Zergatik ez dituzu zure errezeta eta trukuak zuretzat bakarrik gordetzen?**

Gauza bakarra dago inorekin banatu

■ "Ongi jatea ez da ez asko eta ez garesti jatea. Ongi jatea orekatuta jatea da. Kontua ez baita gosea kentzea, ongi elikatzea baizik. Eta ahotik osasuna eta gaixotasuna sartzen dira".

ez dudana; andrea. Akaso mokadu onena nik jan bai, baina ez dut sekula sekreturik gorde niretzat bakarrik. Konpetentzian pentsatzea oso eskasa da. Hemen egin behar dena da ahal duzun ondoen gauzak egin, eta ondo irten zaizuna ahal bezain azkar jendeari erakutsi. Hori klabea da, eta hori izan da nire iparra. Segituan erakutsi, erakusten ez badiezu, zuk egin behar baituzu. Aitak beti esaten zuen "Argiñano bat lanean ikusten duzunean, ez pentsatu zertan egiten duen lan, gogoratu zenbat sufritzen duen". Sukaldari askok errezetak gordetzen ditu, edo bizkarra emanez aritzen da sukaldean. Nik beti deitu egiten dut "etorri, ikusten al duk? Hau horrela duk." Eta hurrengo egunean "atzo ikusi al huen? Ba orain egin ezak hik heuk". Eta orduan beste gauza bat egiteko aukera dut. Aspertu

egiten naiz beti gauza berdina egiten. Kroketak oso onak egiten ditut baina egun osoa ez dut kroketak egiten pasa nahi. Erakustea oso polita da, bestela ez nuke eskola jarriko.

■ **Inbertitzeko joera duzu, pilota munduan, zineman...**

Nik ez dut sekula dirurik eduki, eta prest nago dirua dudanean beste edozer gauza martxan jartzeko. Une batean pilota izan zen, beste une batean zinema, marrazki bizidunak hurrena, akademia. Zinema gehiago egiten jarraituko dugu, eta kanal tematiko batean zerbait egiteko

gogoia ere badut. Taldean egin dezakegu egunero bi edo hiru ordutako magazine bat lorezaintza, brikolajea, sukaldaritza eta horrelako gauzekin. Ongi egiten badi-tugu, ziur etorriko dela telebistaren bat produktua erostera.

■ **Taldea asko aipatzen duzu...**

Realak taldearekin ere ezin du, eta zer egingo dut nik lan talderik gabe! Mundu honetan osasuna da lehenengoa, eta gero taldea. Lan talde ona eta handia behar da gauza asko egiteko.

■ **Ona eta garestia sinonimo dira?**

Ongi jatea ez da ez asko eta ez garesti

BIZITZAREN PASARTEA

Ezkongai beti gaixo egoten nintzen. Pulmonia, tuberkulosia, anginak, belarriko mina, hagineko mina... Argal argala, eta gaixo kolore horixka horrekin. Ezkondu, eta ez dut sekula sukarrik ere izan. 25 urte daramatzat gaixotu gabe. Erne nagoelako!

**"Orain arte
gizonezkoak izan dira
ez sukaldari onenak,
bai famatuenak"**

■ "Telebistan xarmatu egin behar duzu, gatz eta piperrarekin saltsa jarri. Altu, ilehori eta politak ez garenok mila gauza egin behar ditugu".

jatea. Ongi jatea orekatuta jatea da. Denetik janda elikatzen da ondoen. Orain haragiarekin arazoak daudenez arrainak eta beste haragiek gantxo gehiago dute. Jendeak behi eta idi haragia jateari utzi dio, agian Euskal Herrian ez hainbeste.

Oilaskoa orain arte oso merke saltzen ari zen. "Hauek zer jaten ote dute?" pentsatzen nuen, eta azkenean jakiten duzu aurreko oilaskoen lumak ere jaten dituztela. Egunen batean lumak aterako zaizkigu guri eta orduan larrituko gara. Bes-

"Haurrak hezteko bi gauza dira txarrak: presa eta elikatu beharrean gosea kentzea"

talde, haragia merke egoteak mesede egiten dio makina bat jenderi, bestela ez luke sekula haragirik jango. Orain 40 urte oilaskoa azpizuna bezala zen, jaunartze eta ezkontzetako jakia.

Jose Castillo zenak beti esaten zuen arrainik onena uretatik kanpo denbora gutxien daramana dela. Gaurko berdela edo orain 15 eguneko legatza edukita, niri emaidazu gaurko berdela.

■ **Moko fina nola lantzen da?**

Ez da hain zaila. Larre motxeoak asko gaude hemen. Baratxuri zopa, lekak, zerbak, azalorea, untxia saltsan, oilarra gisatua... Horrelako platerekin lepo eginda nago. Baina denbora bera kostatzen da gauzak ongi edo gaizki egiten. Beraz, ongi egin ezak! Jendeari ez zaio janaria bota behar, jaten eman behar zaio. Janaria bota animaliei egiten zaie. Porru-saldarik sinpleena maitasunarekin eginda badago, nabaritu egiten da.

Etxean maitasun pixka batekin egiten bada sukaldean, seme-alabek segituan ikasten dute preziatzen. Ikasteko adinik onena 6 urtetik 12rakoa da. Garai horretan hasten dira mikatza, gazia, gozoa, eta mina bereizten. Adin horretan ez zaie nahi dutena bakarrik eman behar, garai horretan egin behar da ahalegina jaten erakusteko barazkiak, egoskariak, berdurak, zopak, arrainak, ehiza konbinatuz. Segituan ikasten dute. Haurrak hezteko bi gauza dira txarrak. Alde batetik presa. Gainerakoek postrea eta kafea ere hartu dugu, eta 3-4 urteko umeak ordu erdi edo hiru ordu laurden behar ditu bazkaltzeko. Hoztu egingo zaiola, eta jateko eta jateko presa sartuz errieta egitea ez da ona.

"Egungo erreferentzia nagusia Ferrán Adriá kataluniarra da. Honek ez du labana eta sardexkarekin jateko ezer prestatzen"

Presa helduek dute, ileapaindegira edo bingora joan behar dutelako, baina umea eskolatik etorri da eta hark ez du presarik. Laga lasai jaten!

Bestetik oso txarra da arratsaldean bi "donuts" eta lau gailetarekin Cola-Cao-a emanda afalduta bezala uztea. Horrekin gosea kentzen zaio, baina kontua ez da gosea kentzea, ongi elikatzea baizik. Ahotik osasuna eta gaixotasuna sartzen dira. Biak.

■ Gaur egungo bizitza estiloa.

Beti esan izan dut: mutilzahar, dibortziatu, eta jatun txarrak, altxa zaitezte sofatik! Berrogei urte eta kupel handiarekin, garagardoa edan eta afaltzeko hirugiharra, bi saltxitxa eta Starlux janez. Ez duzu maitasunik ezta zure buruarentzat ere!

Oraingo bikote gazteetan sarri biek egiten dute lan etxetik kanpo. Sukaldaritza arazo bat bezala ikusten da. Baina badugu aukera ongi eta merke jateko. Egunero sukaldean aritu ezin dutenek ere asteburuan egin dezakete. Zenbat albondiga egingo ditugu? Hamar beharrean 40 eginda, lau edo bost otordutarako nahiko albondiga baditugu. Ontzi egokietan jarrita hizozkailuan sartu, eta bazkaldu baino pixka bat lehenago atera besterik ez da egin behar. Horrela janari naturala eta etxean egindakoa duzu. Kontua ez da denbora, gogoa behar dela baizik. Eta gogorik gabe ezin da egin ezta larrutan ere.

■ Jatetxe txinatar, thailandiar, italiarrik ugaritu dira. Zer moduzkoak iruditzen zaizkizu?

Jatetxe txinatarrek oso onak dira, baina onak direnak. Japoniarrak ere bai, onak direnak oso onak dira. Baina gure artean ez dut jatetxe onik ezagutzen.

ARGAZKI ZAHARRA

1979. urtean Karlos Argiñano. Jantzi tipikoa bai, sukaldarien gerri bueltarik ez zuen baina...

Azoketara azken unean joaten eta merke-ena erosten ikusi ditut askotan. Gainerakoan, sukaldaritza txinatarra agian munduko onena izango da. Hemengo txuleta zaleak diren jatun onek ere, Txinako sukaldaritza izugarria dela esaten didate. Hainbeste direnez, eta sobera jenero ez dutenez, badakite dena bere puntuan prestatzen. Oso aberatsa da sukaldaritza txinatarra. Han denak du egosteko puntu bat. Azaren erdiko trontzoa ere prestatu

**"Oraingo bikote
gazteek sarri
sukaldaritza arazo bat
bezala ikusten dute"**

egiten dute, bere puntuan egosiz eta aparte prestatuz.

■ Mundu mailako sukaldaritzarik onenak zein dira?

Frantsesek ondoen egiten dakitena euren janari eta edaria saltzea da. Konparaketarik argiena "aguardiente" da, orujo edo pattarra. Gaztelaraz esanda, "agua ardiente" ("ur suharra") John Waineren western-etako filmeetako edaria dirudi. Frantsesek beti deitu izan diote horri "eau d'vie", ("bizitzaren ura"). Bizitzaren ura 2.000 pezetan, ur suharra 200 pezetan, gauza bera izanda. Baina sukaldaritza eta ardo onak dituztela ere garbi dago.

Munduko sukaldaritzarik onenak txinatarra, frantsesa eta espainiarra dira. Agian lehendabizikoa txinatarra izango da, eta gero espainiarra. Estatu espainiarren barruan Euskal Herrikoa da, dudarik gabe, famatuena. Beraz, podiumean gaude.

■ Zein duzu hurrengo proiektua?

EEBBetako bi telebista katekin negoziatzen ari gara. Pentsatzen dut aurtengo programa bat egiteko aukera izango dudala. Une honetan deskantsuan nago, baina oso pozik geratu naiz azken aldi ETBn egindako programarekin eta bertan jarraitu nahi dut. Eta agian Espainiako telebistaren batean ere ariko naiz hilabete batzutan.

■ Nondik dator zure esamoldea, "rico rico y con fundamento"?

Guk sinple jan izan dugu beti, baina goxo. Hortik dator "goxoa goxoa" rena. Eta amak beti esan izan dit "ze fundamente gutxi duzun!" Horregatik esaten dut beti sukaldean fundamentuz ari behar dela. Beraz, ez dira nire asmakizunak ●

Bizkaiko Foru Aldundia

Euskararen alde!

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

PRINTZA

ANEKDOTA HUTSA

Joxe Rojasek honakoa idatzi zuen "Gara"n kultura eta teknologia berriei buruz: "Bada euskaldun jendearen artean gero eta harrigarriago egiten zaidan fenomeno bat. (...) Izan ere, aspaldi konturatuta nago: euskaldunak oro har, teknoboak dira. Teknologia berriekiko duten sentipena beldurra, ezezagutza eta mespretxuaren artean koka daiteke, zehaztu gabeko puntu batean. (...) Jende guztiak ordenadorearen garaian sartuta bizi garela onartzen duenean, oraindik bada euskaldunen gehiengo bat (hori xe da nire inpresio xumea behintzat) ditxosozko tresnari muzin egiten diona. Badirudi batzuen ustez iraganari begira bizi behar dugula euskaldun peto-petoak izateko, informatika kontuak gurea ez den beste plano bateko gauzak bailiran. (...) Argi dago informatika, eta batez ere Internet sarea, eraldaketa sakonak eragiten ari dela mundu osoan. Azken boladan hainbeste entzuten den kulturaren globalizaziorako tresna ezin egokiagoa da sarea, eta euskalunok ez ezik, gainontzeko herri txikiok ere Interneten dugun presentzia areagotu ezean, laster batean pasatuko gara anekdota historiko hutsa izatera. Berandu baino beranduago gabilta jadanik, baina astia dago oraindik nire ustez. Literatura idatziaren tresna galdu genuen bere garaian, eta oraingo hau ere galtzekotan gaude. Erraz irudika ditzaket Euskal Herrira lehenengo inprenta ekarri zutenek zer nolakoak entzun behar izango zituzten bere garaian".

GARAICO ARTEAREN INGURUAN

EUSKO Ikaskuntzako Arte Plastiko eta Monumentalak Sailak antolatuta Arte Garaikideari buruzko jardunaldiak burutzen ari dira Bilbon sormenari buruz hausnartzeko. "Gaur egungo artea: Abiapuntuak" izenburupean martxoaren 5ean eta 6an zenbait hitzaldi eskaini da. Baina hilaren 13 eta 14an beste hainbat ekitaldi izango da: martxoaren 13an "Beste narrazio batzuk, beste nortasun politika batzuk" izenburupean Miren Jaio, Lourdes Méndez eta Jose Luis Barea bilduko dira, eta egun berean, "Teknologia berriak, bitartekotzak eta erakusketa ereduak" ekitaldian Asier Perez, Ricardo Echeverria eta Fernando Castro Florez. Hurrengo egunean ere hauek izango dira protagonista.

JOXE LACALLE

■ Pablo Sarasate Orkestra.

KONTSERBATORIOA IRUÑEAN

DONOSTIAK Goi Mailako Musika Kontserbatorioa hartuko duela jakin ondoren, joan den astean, Nafarroako Gobernuak Kultura eta Hezkuntza kontseilari Jesus Lagunak aditzera eman

zuenek, Iruñeko Pablo Sarasate kontserbatorioaren egoitza berria aurrean eraikitzea espero du. Udalak oniritzia ematen badio proiektuari berehala hasiko omen dira lanak Nafarroako Unibertsitate Publikoko campusaren ondoan dagoen orube batean. Eraikin berriak Pablo Sarasate Orkestraren egoitza ere hartuko luke. Kontserbatorio berrian goi mailako ikasketak eskaintzeko asmoa dute, nahiz eta gai hori oraindik aztertzeke dagoen.

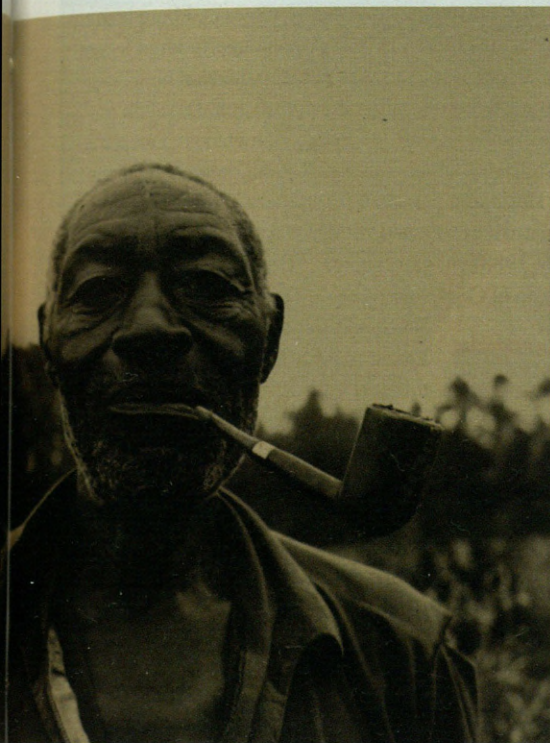
EUSKAL ZINEAREN CD-ROMA

CD-ROM batean bildu dute Koldo Larrañagak eta Enrique Calvok euskal zinearen inguruko informazio osoa. Euskal Herriko, bai Iparraldeko bai Hegoaldeko, zinearekin harremana duten aktoreen, zuzendarien, filmen, jaialdien eta historiaren inguruko informazio zehatza dago bertan. Guztira, 2.500 orrialde eta 1.500 argazkien baliokidea den informazioa bildu dute multimedia formatuan "Lo vasco en el cine" izenburupean. Halaber bideo formatuan ikus daitezkeen dokumentalak jaso dira CD-ROMean non euskal zinearen protagonistek lehenengo pertsona makina bat istorio kontatzen duten. Lan honetarako Larrañagak eta Calvok "Lo vasco en el cine. Las películas", "Lo vasco en el cine. Las personas", "El cine y los vascos" eta "El cine del País Vasco, de Ama Lur a Airbag" liburuak baliatu dituzte. CD-ROMa Euskal Filmategia, Eusko Jaurlaritza, Vital Kutxa eta Arabako Foru Aldundiaren eskutik plazaratu da.

H I T Z B I T A N

- Jesus Etxeberria konpositorearen iritziz, "musika hezkuntza gehiago behar dugu institutuetan eta kontserbatorioetan. Jendeak kontzientziatu behar du musika ere kultura dela". Adierazpenok "Gara"n egin zituen.
- Carlos Juares Euskal Errealizadore Berrien Plataformako zuzendariak egunkari berean esan zuenez "luzemetraiaren mundua oso berezia da, hiru edo lau mafien esku dauden diru laguntzekin funtzionatzen baitu, horregatik oso zaila da mundu horretan sartzea".

L A K

GORKA SALMERON

RUANDA POLTSIKOAN

1992an Gorka Salmeron legazpiar argazkilaria Ruandan izan zenetik, "Rwanda 1992" lana makina bat aldiz erakutsi digu. Beti ere, bertako jendearen bizimodua, kultura eta duintasuna erakutsi nahian. Oraingoan herri horren hogeita hamar bat argazki poltsikoan eramateko moduko liburuan jaso ditu. Guztira ordea, afrikar herrian egon zen denboran, txuri-beltzeko 1.800 argazki eta 1.200 diapositiba inguru egin zituen. Orain, Focal argitaletxeak plazaratutako lanak horietako batzuk jaso ditu, non nekazarien, haurren, gazteen erretratuak ageri diren.... Eta bide batez, horiek guztiak poltsikoan sartzeko aukera eskaintzen du.

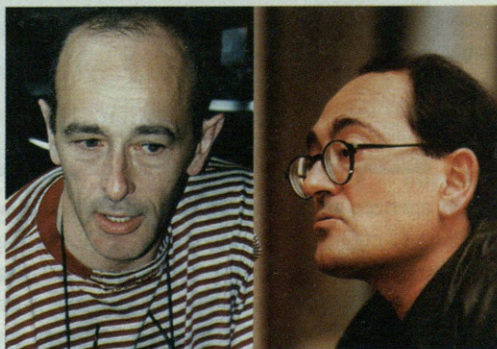
HEMEZORTZI TALDE EIBARREN

KATALUNIATIK, Ingalaterratik, Italiatik, Portugaldik, Espainiatik eta Euskal Herritik etorritako hemezortzi konpainia izango dira Eibarko XXIV. Antzerki Jardunaldietan. Horietatik zazpi estreinaldiak izango dira. Martxoaren 2an hasi eta apirilaren 2a arte luzatuko dira jardunaldiok. Parte hartuko duten Euskal Herriko bost konpainietatik hiruk euskarazko lanak eskainiko dituzte: Txaloren "Emaztea kapelarekin nahastu zuen gizona", Tentacion & Tricicleren "Ez da hain erraza" eta Vaiven Produksioak "Lotsagabe".

VILLASANTEREN LEKUAN

HILAREN 30ean aukeratuko du Euskaltzaindiak Luis Villasanteren lekua nork hartuko duen: Andolin Eguzkitzak edo Koldo Zuazok. Lehe-

nengoak Juan San Martin, Jose Antonio Arana Martija, Xabier Kintana eta Andres Urrutiaren babesa du. Zuazok berriz, Miren Azkarate, Patxi Altuna eta Patxi Ondarrarena.

MONIKA DEL VALLE / JOSEBA OLALDE

■ A. Eguzkitza eta K. Zuazo.

- Anari kantariak "Andra" hilabetekarian esanak dira hauek: "Emakume bakarleri gutxi dago orokorrean, ez Euskal Herri mailan bakarrik. (...) Emakumea izatea nire aldeko faktorea izan zela badakit, baina ez dut horregatik faboritismorik nahi. (...) Nik pertsonaren sentibiltatean sinesten dut, ez emakumea eta gizonezkoen arteko ezberdintasun horretan".
- Jon Azpillagak bertsolaritzaren aldaketaren inguruan zera zioen "Euskaldunon Egunkaria"-n: "Fikziozko gairik gabe ibiltzen ginen bertsotan. Kantatu behar genuen-herrira heldu, (...) eta han aurrereko aldean ikusten genuena izaten zen bertsoetarako nahiko arrazoï".

■ Cristina Iglesias.

IZENAK

Cristina Iglesias artista donostiarra Arte Plastikoaren Sari Nazionala jaso zuen otsailaren 22an Madrileko Reina Sofia Museoa.

Jon Artatxo abokatu ekonomista izendatu du Ibaia Ikus-entzunezko Ekoizle Independenteen Elkarteak zuzendari exekutibo.

Resurreccion Maria Azkue lehen euskaltzainburua hil zela 50 urte betetzen direla-eta, Euskaltzaindiak bere omenezko ekitaldiak antolatu ditu aurtengorako. Lekeition otsaileko azken asteburuan burutu ziren jardunaldiekin hasi ziren ekitaldiok.

Jasone Osorok "Korapiloak" liburua argitaratuko du udaberrian Elkarlaneanen eskutik.

M-n EZTEN izeneko talde berriak lehen diskoa plazaratuko du Gaztelupeko Hotsak-en eskutik. Kristina Solano eta Amaia Solano dira taldearen partaide nagusiak.

■ M-n EZTEN taldea.

Euskaldunak EEBBetako literaturan

Estatu Batuetako euskal diaspora nahiko ezaguna da gure artean. Sarritan hango euskal artzain edo euskal jaiei buruz berriren bat jasotzen dugu. Dena den, oraindik emigratzaile hauen presentzia Ipar Amerikako literaturan oso gutxi aztertu da. Egia esan, orokorrean euskal gaiek literatura horretan interes urria sortu du, nahiz eta primerako idazle euskal-amerikarrak izan, adibidez, Robert Laxalt.

XIX. mendearen bigarren zatitik XX.eko erdiraino euskal migrazioa Amerikarantz, eta batez ere Estatu Batuetarantz, fenomeno arrunta bihurtu zen. Ildo honetan, adibidez, 1910ean Pierre Lhandek idatzi zuen: *"Benetako euskalduna izateko hiru baldintza hauek beharrezkoak dira: euskal abizen luze bat, Aitorren seme-alaben hizkuntzaz hitz egitea, eta... osabaren bat Amerikan edukitzea"*. Aldi hartako emigratzaileen artean literatura ez zen helburu nagusia, pobreziatik ihes egitea baizik. Gainera, euskaldun hauetatik gehienek artzantzan lan egiten zuten eta literaturaren munduari buruz oso gutxi ezagutzen zuten. Egia esan, XX. mendearen lehenengo zatian euskal-amerikar idazle kopurua oso eskasa izan zen. Beste aldetik, garai hartan euskaldunek ez zuten interes handirik Estatu Batuetako idazleenganako. Euskaldunak ez ziren asko kopuru aldetik, gizarte-maila ez zen aproposena artzainak izanik, eta behizainek ospe txarra zuten larreak eta ura kentzea leporatzen zieten. Gainera, urte haietan Ipar Amerikako gizarteak uniformetasun etnikoa defenditzen zuen. Dena den, euskaldunen kopurua adierazgarria zen lekuetan (mendebaldean batez ere), zenbait lan, gehienak "western" motako eleberriak, agertzen ziren. Orokorrean beraien presentzia bigarren mailakoa da eta kasu gehienetan euskal artzainak atzerritar langile, zintzo eta inozoak dira. Honez aparte, Euskal Herrian zehar bidaiari estatubatuarrek egiten dituzten lanak aipatu behar ditugu. Liburu hauen artean Ernest Hemingway-en "Jaia"k garrantzi nabarmena du. Eleberri honetan Hemingway-k euskal kultura eta, San Ferminak batez ere, mundu osora zabaltu zituen.

ESTATU Batuetako literaturan euskaldunen presentzia gero eta esanguratsuagoa izango da 1957tik. Urte horretan Robert Laxalt (Alturas, Kalifornia, 1923) jatorri euskalduneko idazlearen *"Sweet Promised Land"* argitaratu zen. Liburu honek, Roberten aitaren artzain bizitza Nevada kontatzen zuen eta Estatu Batuetako

ko euskal diasporarentzat oso garrantzitsua izan zen. Lan honek euskaldunen bizitza ezagutarazi zuen Ipar Amerikan eta hango euskaldunei literatur ikuspegia eman zien. Egia esan, liburu honetan, euskaldunak talde etniko ezberdin bezala agertu ziren lehen aldiz argitasunez Estatu Batuetan. Are gehiago, idazlan honi esker euskaldun emigratzaileen irudia hobetzen hasi zen. Laxaltek idatzitako liburuak best seller-a izan zen Estatu Batuetan eta Erresuma Batuan. Ordutik, liburuak lau hizkuntzataraz itzuli dute: alemaniera ("Baskische Heimkehr", 1959), frantsesera ("Mon père était berger", 1972), euskarara ("Dominique: artzain xiberutar bat Nevada", 1988) eta gaztelaniara ("Dulce tierra prometida. Un pastor vasco en el Oeste americano". Ttartalo, 2000). *"Sweet*

Promised Land" argitaratu eta gero, Laxaltek beste hamabost liburu idatzi ditu, eta Pulitzer sarirako bi izendapen jaso ditu. Narrazio hauetan euskaldunak (Estatu Batuetakoak eta hemengoak) izan ditu beti gogoan. Hala ere, orain arte Euskal Herrian bakarrik Laxalten beste lan bat argitaratu da, *"Kafea hartzea Iruñean"* (Elkar, 1986) izenburuarekin. Egia esan, Laxalt gure artean idazle nahiko ezezaguna da; ez ordea euskal diasporaren bozeramaile bezala, adibidez, 1986an Donostiako Urrezko Danborra eman baitzioten.

David Rio

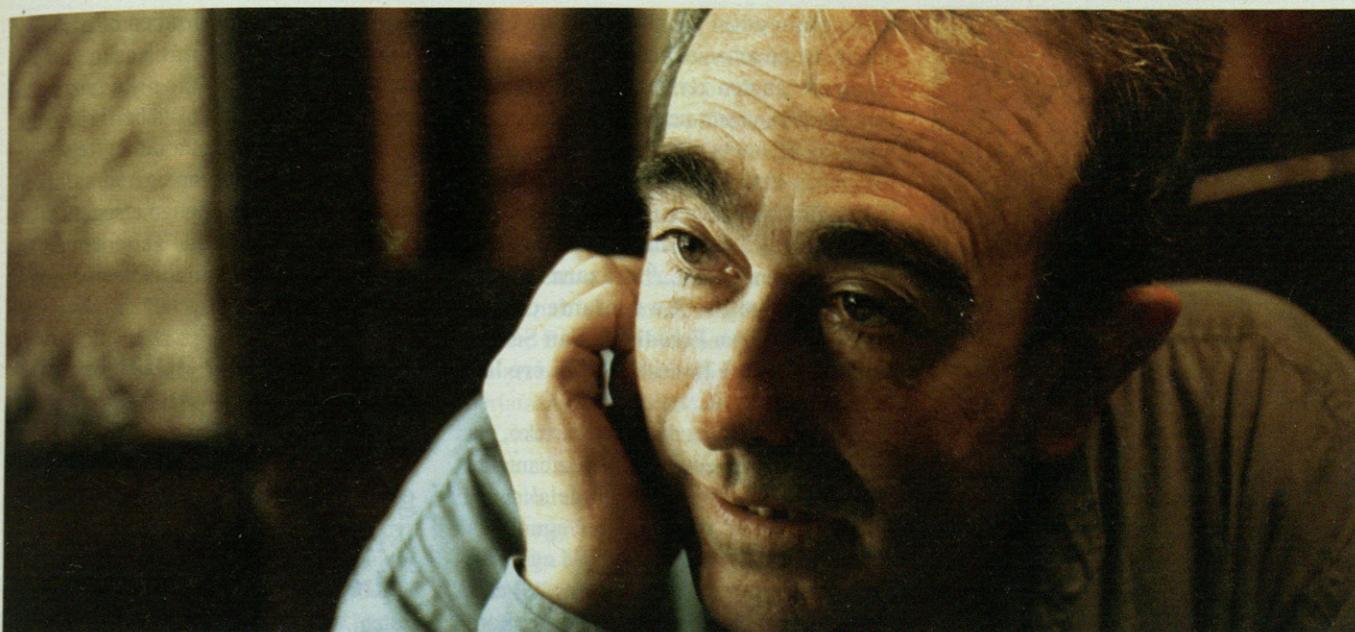
EHuko Ipar Amerikar Literatura Irakaslea

"Euskaldunak ez dira 'boom' literario bat Ipar Amerikan, baina, aldi berean, ezin dugu ukatu estatubatuarrek euskaldunengan gero eta interes handiagoa erakusten dutela"

LAXALTEN idazlanak diasporako euskal idazleentzat bultzada handia izan dira. Esate baterako, azken hamarkadetan jatorri euskalduneko idazle ugari sortu dira, Frank Bergon, Monique Laxalt (Robert Laxalten alaba) edo Gregory Martin azpimarragarrienak izanik. Idazle hauetako gehienek euskal-amerikar

belaunaldi berrien esperientziak kontatzen dituzte. Halaber, Estatu Batuetako idazleen lanetan pertsonaia euskaldunen presentzia gero eta garrantzitsuagoa izan da. Idazle hauen artean kalitate handiena dutenak Richard Stookey eta Ann Nolan Clark dira, nahiz eta beste batzuk, adibidez Tom Clancy, askoz ospetsuagoak izan. Liburu hauetan batzuek mendebaldeko euskal artzainen pasarteak deskribatu dituzte. Beste idazle batzuek, berriz, Euskal Herri garaikideari buruz idatzi dute.

Euskaldunak ez dira "boom" literario bat Ipar Amerikan, baina, aldi berean, ezin dugu ukatu estatubatuarrek euskaldunengan gero eta interes handiagoa erakusten dutela. Gainera, autore gutxi izan arren, XX. mendearen bigarren zatian zehar euskal-amerikar idazleek meritu artistiko nabarmenak erakutsi dituzte. Hala ere, beraien lanek ez dute oraindik merezi duten esker ona jaso Euskal Herrian itzulpenen gabeziarengatik ●

DANI BLANCO

P A C O S A G A R Z A Z U

Aitzakiarik ez da behar bera elkarrizketatzeko, baina bat bilatzekotan idatzi duen azken liburua, "Eterno retorno", izan daiteke. Aktore izateagatik ezaguna den ameslari honek bi antzezlan idatzi ditu eta beste bat du buruan. Beste gauza asko gordetzen dituen leku berean.

"GIZA GENEROAREKIN NAHIKO DESENGAINATUA NAGO"

Helduentzako bigarren liburua argitaratu duzu berriki: "Eterno retorno". Zure aurreko eleberria atera zenuenetik, "Para no sé quién", hainbat haur liburu idatzi duzu. Errazagoa al da haurrengana iristea?

Lehen liburua idatzi nuenean, "Para no sé quién" haur liburu bat idatzi nahi nuen, baina eskuetatik joan zitzaidan. Hari aurka egin gabe, bukatu egin nuen eta berriz ere irakurri nuenean, haurrentzat ez zela konturatu nintzen, baina ezta helduentzat ere. Ez nekien zein irakurle motarentzat zen, horregatik jarri nion izenburu hura. Haurrentzat idaztean helduentzat idazten dudanean bezain gustura sentitzen naiz, baina beste modu batean. Haurrentzako idaztea ez zait zaila gertatzen, nahiz eta harroa gerta daitekeen hori esatea. Liluratu egiten nauen mundua da haurrena eta konturatu

gabe beraiei so egiten diet, niretzako haurtzaroa oso garrantzitsua baita. Nire haurtzaroari buruz idatzi nahi nuen lehen liburuan, haurtzaroarekiko dudak obsesioa gainditzeko, baina hura idaztean ezinezkoa zela konturatu nintzen. Ia obsesiboa da oraindik ere niretzat.

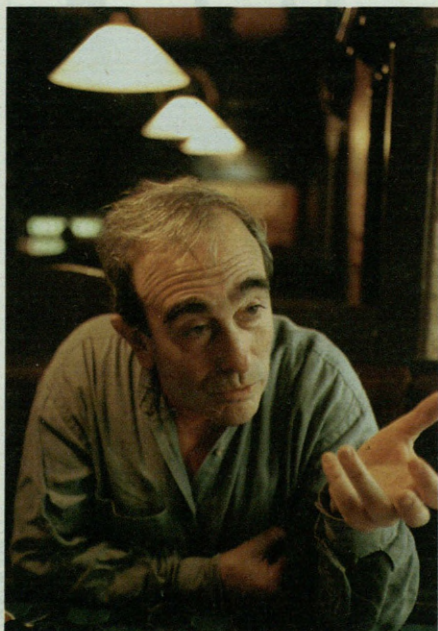
■ "Eterno retorno"ko ipuinetan bizitza zatiak ageri dira. Bizitzeko angustia, bakardadea, maitasuna, heriotza behin eta berriz aipatzen dituzu.

Segur aski gehiago idatzi dut gaizki egon naizenean ondo egon naizenean baino. Eta orain egiten dut gogoeta horri buruz. Haurrentzako adibidez ez dut behin ere gaizki nintzenean idatzi. Alabaina, gaizki egon naizenean idatzi ditut helduentzako edo helduei buruzko ipuinak. Esaterako "Testamento I" ipuina idazterakoan sekulako depresioa behar nuen izan, suizidio batez hitz egiten dudala konturatu bai-

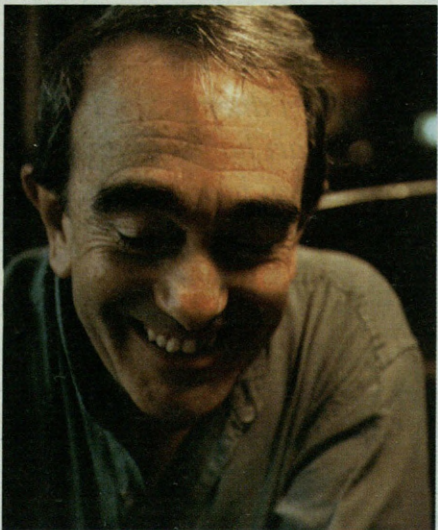
naiz orain. Oso espontaneoki ateratzen ari zitzaidala idatzi nuen. Seguru ipuin hori idazterakoan besteetan baino okerrago sentitzen nintzela.

■ Horrela idazten al duzu, sentitzen duzun bezala?

Idaztea ia behar bat da niretzako. Askotan ideia bat duzu eta ideia hori benetan sartu eta ernatu bada, azkarrago ateratzen zaizu. Ez bada errotu, hasieran ez da ateratzen. Eta orduan ofizioz hasten zara, esperientziaren poderioz eskuratu dituzun armak erabiliz. Horrela, literarioki hobeto atera daiteke, baina beti izango da hobe burura etortzen zaizun moduan kontatzen duzun historia, konbentzituago zaudelako. Liburua osatzerakoan, ipuin batzuk baztertu ditut eta era naturalagoan idatzi nituenak jaso ditut. Antzerkian gauza bera gertatzen da. Pertsonaia guztiak lantzea gogorra da. Baina beti beraiekin borrokan bazaude eta

DANI BLANCO

DANI BLANCO

ez badira naturalki ateratzen, seguru ez duzula ondo bereganatu. Eta bizitzan ere hala da, naturalki eta lasai egiten duzuna egiazkoagoa da. Behartutako guztia ezin da zuretzat ez besteentzat ona izan.

■ **Eta nola lortzen duzu pertsonaiak natural jokatzeko?**

Antzerkian gotzainaz egiten baduzu, ezin duzu erabat bihurtu. Baina neurri batean berak bezala sentitu behar duzu, bestela ez duzu lehen aipatutako naturaltasun hori izango. Txorakeria bat iruditzen zait aktoreek pertsonaia etxera eramaten dutela esatea. Hori ez zaio inori gertatzen, niri behintzat ez zait pasatzen. Orain Txalo Produzioak taldearekin egiten ari garen obran gaixo neurologiko batzuk antzeztzen ditugu. Hasieran oso arrotzak gertatzen zitzaizkigun, eta ahalegin handia egin genuen haiek gure egiteko eta ulertzeko,

baina orain gutxi gorabehera gure egin ditugu. Orain arte nire bizitzan eragina izateko gai izan den zerbait egin badut, hau izan da, gaixotasun neurologiko gogorrak direlako. Hala eta guztiz ere, ni oso lasai joaten naiz etxera.

■ **Ezagunagoa zara zure aktore lanagatik. Orain "Emakumea kapelarekin nahastu zuen gizona..." ari zara antzeztzen. Urte askotan "La cantante calva" egin duzu Teatro Estudio de San Sebastian-ekin. Talde horrek aurten ere lan hori taularatu du.**

Bai, baina nik ez dut parte hartuko, eta izugarritzko pena ematen dit, "La cantante calva" Eugene Ionescorena delako. Ez nuen pertsonalki ezagutu, bere egunkaria irakurri dut eta zoragarria da, eta egunkari honengatik eta bere antzerkiarengatik ezagutzen dut, baina badakit oso ondo konponduko ginatkeela... Berak asmatu zuen beste batzuekin batera absurdoaren antzerkia. Bizitzaren absurdoa Ionescorentzat heriotzaren errealitatek hasten dela uste dut, existentziatik eta bat bateko existentzia ezatik. Pentsatzen duen orori gertatzen zaio hori... horregatik ez dakit hainbeste pentsatu behar ote den, hobe bizitzea eta, batzuetan, pentsatzea. Baina orduan, txundituta uzten zaitu ingurukoak, bat batean hain deseroso sentiarazten zaituen gizarte batean aurkitzen zara, egiten dugunagatik, bizi garen moduarengatik... Uste dut gehienetan astakirtenak garela. Giza generoarekin nahiko desengainatua nago, nahiz eta salbuespenak egon badauden.

■ **Antzerkian urte ugari daramatzazu, baina horren aurretik kazetari lanak egin zenituen Donostiako Herri Irratian, eta bertan "Señorita Elvira" pertsonaia ere antzeztzen zenuen...**

Lehen ez nuen horretaz hitz egiten, ez aurreiritziengatik -gainera ia pertsonaia hori bera antzeztzen nuen "El Florido Pensil"en-, misterioa mantentzea, jendeak pertsonaia horrek benetan existitzen zuela sinetsi zezala oso interesatea iruditzen zitzaidalako baizik. Gero konturatu naiz ez duela garrantzirik. Egia esan irradian kazetari baino gehiago aktore izan naiz. Elkarriketak egitea atsegin nuen gehien, entzutez bakarrik ezagutzen nituen pertsonak ezagutzeko jakin-minagatik.

"Señorita Elvira" k bazuen ahizpa bat Elsa Maxwell izenekoa Donostiako Zinemaldira etortzen zena. Bi ahizpen arteko elkarriketa egiteko lehenengo ahots nagusia grabatzen genuen eta ondoren, gutxien

hitz egiten zuena. Bazirudien bi pertsona ari zirela hitz egiten. Irratia asko gustatu izan zait, eta oraindik ere asko gustatzen zait, entzule legez. Telebista berriz ezin dut jasan, ezta aktore bezala lan egiteko ere, eta berarengandik ihes egiten saiatzen naiz. Irratiak bizitzan bertan atsegin dudan misterio hori du: zer edo zer entzuten ari zara eta gauza pila bat iradokitzen dizkizu.

□ **"Bizitzan antzerkian bezala, naturalki eta lasai egiten duzuna egiazkoagoa da. Behartutako guztia ezin da zuretzat ez besteentzat ona izan"**

Bizitzan hori bera gertatzen da. Errealitate guztia aurkitzea baino interesateagoa da nik zerbaiti buruz gogoeta egitea. Irratiak aukera hori ematen du, telebistak ez.

■ **Elkarriketa asko egingo zizkizuten. Bilatzen hasita ordea gutxi aurkitu ditugu...**

Ez uste, asko egin dizkidate. Baina ez zaizkit batere gustatzen, agian deformazio profesionalagatik. Ohituago nago galdeztzen duenaren aldean egoten, eta ez zait gustatzen niri galdetzea. Aktore izateak ezaguna bihurtzea dakar. Baina nik ez dut ospea gustuko. Orokorrean, eta ulertzen dut, jendeari gustatzen zaio. Niri, nire izaeragatik edo nire askatasunarengatik ez zait gustatzen. Kaletik zoazenean besteek hortik doana Pako dela jakitea ez dut atsegin. Nire intimitatea eta bizitza pertsonala askozaz ere garrantzitsuagoa da ospea baino. Baina oso maite dut antzezte, uste dut aktore izateko jaioa naizela, eta badakit lan egin nahi badut, horrek besteek ezagut nazaten ekartzen duela, saihestezina da.

■ **Lotsatia zarela diozu, baina horrela izanik ere, eszenatokira igotzen zara. Han goian denaz ahazten zara?**

Oso une txarrak pasa ditut lotsatia izateagatik eta gauza asko gainditu ditut antzerkiari esker eta bizitzari esker, noski. Ez nintzen gauza asko egitera ausartzen. Parisen izan nintzenean, adibidez, jateke batean lan egiten nuen eta hamabietan, bazkaltzera eramaten gintuzten. Lehenengo egunean kamarero guztiekin aurkitu nintzen hantxe mahaian eta platera jarri zidaten denen aurrean jateko... Ordura arte beti etxean jan izan nuen, eta bat batean

konturatu nintzen ezin nuela jende arrotzaren aurrean bazkaldu. Jatea, edatea, zerbait intimoa zen niretzat, komunera joatea bezala. Lotsa oso latza da. Une batean, zera erabaki nuen: "Lotsatia naiz eta listo". Beraz, horrelako egoera baten aurrean aurkitzen naizenean "Aizu barkatu, baina ni oso lotsatia naiz", esaten dut. Erabaki nuen ez nintzela saiatuko nire lotsa ezkutatzeko. Dagoeneko ez dut ezkutatzeko eta ezkutatzeko ez dudanetik, ez naiz hain lotsatia.

Eszenatokira igotzen zarenean zein zaren ahazten duzu: "erdizka zara eta ez zara". Hori da nire teoria antzerkian. Nigan, eszenatokira ateratzen naizenean, indar handiagoa du naizen aldeak ez naizena baino. Orduan ez dut inoiz lotsarik sentitu. Beldurra bai, sentitu dut. Eszenatokiarekiko beldurra izugarria da, denborarekin eta esperientziarekin lasaitzen joaten zara, baina beldurra ez zaizu inoiz kentzen. Badirudi, ordea, aktore eta aktorea asko direla lotsatiak. Eta kontrako irudia ematen duen jendea, Federico Luppi adibidez, bere nortasunarekin mundua jango duela dirudien pertsona hori, lotsati samarra da. Elkartu ginenean, ia ni baino gehiago ezkutatzeko zen bera, gero ordea, ederki egon nintzen berarekin. Gutxiena espero duzun antzerki munduko jendearengan asko gertatzen da lotsaren fenomeno hau.

■ **Berriki jaso duzu "Garnacha de Rioja" saria "El Florido Pensil" en eginiko lanagatik. Antzezlanak arrakasta handia izan du. Zergatik?**

Askotan galdetu digute hori. Prentsurrekoetan nire lankideek zioten gertakari sozial bat zela, jende askorengana iristen zela jende askok bizi izan zuelako. Hortik

□ **"Erabaki nuen ez nintzela saiatuko nire lotsa ezkutatzeko. Eta ezkutatzeko ez dudanetik, ez naiz hain lotsatia"**

omen zetorren arrakasta. Nik beti izan dut gogoia esateko zerbait sortzen duzunean, edo harreman batean, izaten den "graziazko egoera" horretan egoteko zortea izan genuela. "Graziazko egoera" bat non berez jokatu nahi duzun bezalaxe jokatzen duzun beste pertsonak gustuko izan zaitzan. Bat-batean zure xarma guztia loratzea, zure energia positibo guztia, beste jende horren-

tzat. "El Florido Pensil" egin genuenean, bai egokitzaileak bai zuzendariak eta baita antzezleok ere "graziazko egoera" horretan egon ginen, harreman on bat egon zen, eta "graziazko egoera" hori sortu zen. Noiz-behinka zerbait egiten dugunean gertatzen den "miraria" jazo zen. Gutxitan gertatzen da, zergatik? Agian deskubritzeko dagoen misterioetako bat da. Zergatik ez gara beti zoragarriak? Antzerkiarekin berdina gertatzen da. Bat-batean besteentzat liluragarria den zerbait ateratzen da edo "kaka" bat suertatzen da. Perfekzioa ez delako existitzen, hurrengo egunean pertsona berdinentzat edo beste batentzat inperfektua izan litekeelako.

■ **Zinemaren lan asko egin duzu: "Tasio", "Mikelen heriotza", "Cuando vuelvas a mi lado"... Baina telebistan ez zaitugu ia ikusi.**

Ez daukat ezer telebistaren aurka medio bezala, baina bai bere erabileraren aurka. Sarritan esan den arren, telebistan asko alferriki galtzen da, jendea, sormena, irudimena... Benetako kaka bat da. Saiatzeko naiz medio horrekin ez kolaboratzen. Euskarazko bi telesailetan lan egin dut: "Bi eta bat" eta "Jaun eta jabe", eta euskaraz lan egiteko aukera eman zidatelako izan zen, zeren nik euskaraz zailtasun handiak dauzkat eta gustura egin nuen. "Caligula" lana ere egin nuen telebistarako, baina hori egiteko gogoia banuen jende onarekin eta Camusen obra handi batean lan egin behar nuelako.

■ **Zergatik eta zeinentzat idazten duzu?**

Behar hutsagatik eta segur aski baita ere gogobetetze hutsagatik. Barrua lasaitzen dut, mendekatu egiten naiz, ondo pasatzen dut, bizi egiten dut, oso maite dut. Edozeinentzat edo inorentzat idazten dut. Badakit ezin dudala literaturatik bizi. Liburua atera dut lotsa kentzeko. Gehiago idatzi izan banu, ez nuke nire aktore esperientziaren hainbeste gozatuko, ezta irratiaz ere. Ez naiz ezertaz damutzen. Liburua jendearengana iritsi bada, ni pozik.

■ **Nonbaiten esan duzu zalantzez eta galderez beteta gaudela. Adinak laguntzen al du hauek konpontzen?**

Uste dut zure buruari gero eta gehiago galdetzen laguntzen duela. Zientzian adibidez zerbait deskubritzen denean, konturatzeko dira beste hiru gauza daudela deskubritzeko. Eta bizitzan hori bera gertatzen da. Uste duzu gauzak aurkitzen dituzula, baina aurkikuntza horiek ikusarazten dizute gauza gehiago daudela des-

kubritzeko. Bizitzan ikasten zoazen neurrian, zure buruari galdetzeko eskubidea daukazu, galdetzeko beharra eta obligazioa, zeren zure askatasuna da, nahiz eta erantzuna ez duzula topatuko jakin. Arreta pixka bat jarrita, ikusten duzu unibertsoa inperfektua dela, Jainkoaren irudi eta antzera eginga badago, bera ere inperfektua dela. Ez dugu honez gain beste unibertsoarik ezagutzen, baina amets egin dezakegu, egon daiteke beste bat. Honekin guztiarekin jolastu dezakegu eta hori da politena. Orain modan dago esatea irudimena dela bizitzatik salba gaitzakeen bakarra, arauak haustea. Aske izatea lortzen dut? Hori da galdera bakarra. Baietz uste baduzu, ederki; bestela, kaka bat da, hil zaitez, esklabo bat zara ●

◆ KATIXA GARATE
◆ IZASKUN JAUREGI

DANI BLANCO

Iparraldeko Udal Hauteskundeeek gogoeta eragin zuten Pirinioz bi aldeetara, batzuek horretarako aukerarik ez zuten, besteek zalantza zuten merezikiko zuenetz.

Hauteskunde gose denak demokrazia amets

■ “Lurraren kondaira”

A. Irigaray, 1971-II-28

Agertu berri da euskal liburu biziki aipagarri bat, T. Zajarova autorearenetik Xalbador Garmendiak taxutua, aipatu izen horrekin. Aski ezaguna da Garmendi komediak eta ipuinak idazten, saristua izateraino Txapelgoetan. Orain arte zientziak jarduki duten euskal izkribu edo liburuak jada alferrik argitaratu izan dira. Beren egileek merezimendua izan zuten bere garaieko, dudarik gabe, Filosofia, Fisika edo Matematikaz aritzeko, baina damurik, irakurle gutti bildu duten teknika itzak errotik euskeratu nai izan dituztelako, liburua ulergaitz egiteraino, ieroglifikoa iduri. Liburu hau bestelakoa da; Astronomiaz eta Paleontologiaz mintzo zaigu, baina itz asko greko-latinetik artu du autoreak, beste kultur-izkuntzek egin duten bezal bezala. Euskal zientzia liburuak, erdaldunak arritzeko bezala eginak izan dira, fanal batean gordezteko, ikonoak iduri; hau berriz, egunero erabiltzeko izkuntzan egin da. (...) ●

tan zirela eta
"Herri-demokrazia"
baitzekarren kontu-
ra.

"Duela gutxi
lurrean hauean izan
ditugun bezala, las-

ter, helduko den hilean, Frantzian herriko-
etxetarako kontzejalak edo kontseilariak
aukeratzeko auteskundeak izango dira",
adierazten zuen Juan Elustondok, jadanik
berea zela ematen zuen aldizkariaren
lehen orrialdetik bertatik. Laster batean.

zeruko
ARGIA

HERRI - DEMOKRAZIA DELA TA

[illegible]

NON ZERO

● EUSALDUNAK MUNDUAN	3	garment
● LEIG BERNH MOHENTZAT	4	garment
● DIPENTHZA, OGGASOMA, BORRKA, SATASOMA	5	garment
● KRISTIAK SHARNK MUNDUAN	11	garment

■ Iparraldeko Udal hauteskondeek zer pentsatu eman zioten astekariari.

inbidia sanoa zion Suezia, Ingalaterra edota Alemaniako hiritar arruntari, besterik ez bazen ere, goizeko zortziak baino lehen bere etxeko txirrina jotzen zuena esne-saltzailea zela jakin bazekielako (hala zioten, eta esango nuke uste horretan bizi ginela gehientsuenok).

Halere, baten alde honetan europar horiei inbidia izateko beste arrazoirik ere: adibidez, hautesle bezala bere iritzia libreki emateko eskubidea zeukatela!

HERRIA, EGIN BEDI ZURE NAHIA

Izan ere, garai hartan, Espainiako Estatuan askatasunez bozka zeza-keen bakarra "Movimiento" delakoare-kin erabat ados zegoena zenez, hautes-kunde arrunt batzuek nolakoak izan zitezkeen amestuz bizi zen jendea. Z. ARGIA ere bai, dirudienez, Frantziako Estatuan Udal Hauteskundeak egiteko-

Epe laburrean Udal Hauteskundeak izango ziren, horrelako gauzak Pirinioz harantz, hain urrun ikusten zen Europa "demokratiko" hartako lurraldeetan egin ohi ziren eran, eta ZERUKO ARGIA ezin, bada, hartaz hitz egin gabe gelditu. Izan ere, Francoren menpe bizi zen orok

baina, haxe zehazten zion gure gizonak aurreko konparaketarekin bere onetik aterata somatzen zuen irakurleari: "Ondo dakit, han eta hemengo auteskondeak ezin ditezkeala berdin jo".

Behin puntu hori garbi utzi eta gero, ordea, berearekin jarraitzen zuen artikulugileak. "Hala ta guztiz ere, hiri batek dituen arazoen muina ikutu nahi baldin badugu, badute, ta asko gainera, zer ikusirik", baieztatzen zion balizko kontrarioari, hura egiteko zeuzkan arrazoiak argi eta garbi azalduz: "Nik hemen batipat Frantziako auteskondeak aipatzen baldin baditut, guri zer erakutsirik dutelako ta gure arazoak obeto aztertzen lagunduko digutelako da". Ixo, bada! Denok berdinak bagina, zeharo aspergarria litzateke mundu hau, eta Elustondok ere bazekien hori, hau da, bere gustuko izan edo ez, hauteskunde kontu horiek asko maite ez zituen jenderik ere bazela Euskal Herrian. Horregatik idatziko zuen: "Ba dira gure artean, Frantzian bezala, herriko-etxetarako auteskundeetan esku hartzea merezi ez duela diotenak, herriko-etxeetan sartuta politikoki bai ekonomikoki egoera

■ Hanoi ere errotik aterako ote...

D. Iza, 1971-II-28

Estadu militarista ta oldartzaile bihurtzeko arriskuan daudela diote Ipar-Amerikako zenbait senatore liberalek. Ipar-Amerikako Estadua esan dugun arabera bixurtzeko arriskurik bakarrik balego, beste arnasaldi bat hartzeko moduan aurkituko litzateke mundua. Baiña iskilluen erasoak Kanbodjia jo ondoren Laos ere jo du ta aurrerago ere jarraitzeko itxurarekin.

Zergatik Hego-aldeko 20.000 gudari vietnamdarrek eta abiazio 9.000 lagun amerikarrek Laosko mugetan barnean abiatzeko asmoa hartu dute? Amerikarrek Indotxina osorik lehertu ta lurra gorputz hotzez zikindu behar ote dute etxeruntz abiatu aurretik? (...) ●

■ Vietnamgo gerrateko irudia.

bati irauten laguntzen zaiolako edo benetako arazoak maila horretan planteatzen ez diralako, lantegietan baizik".

Arrazoiak arrazoi, Elustondo ez zetorren haiekin bat, eta CFDT sindikatuak bere "Sindicalisme" aldizkarian argitaratutakoa erabiltzen zuen bere alde: "Langilea

HARTU ARGIA ASTERO

■ Urtebetean 46 ale

■ Euskal Kulturaren Urtekaria doan

■ Orain harpidetuz gero, gure azokako opari bat zuretzat

■ Zure helbidean jasoko duzu merkeago

■ Gure azokako produktuetan deskontu bereziak

■ Zozketa eta eskaintza berezietan parte hartzeko aukera

IKASLEENTZAT!

% 25eko BEHERAPENA
(ikasle txartelaren kopia bidaliz)

URTEKO HARPIDETZA (BEZa barne)

- Hego Euskal Herria: 16.400 pzta / 98,57 euro
- Ipar Euskal Herria: 780 libera / 118,92 euro
- Espainia: 16.400 pzta / 98,57 euro
- Beste Atzerriak: 21.100 pzta / 126,81 euro
- Airez: 33.000 pzta / 198,33 euro

Izena: 1. deitura 2. deitura:
N.A.F./N.I.F.: Jaioteguna: Helbidea:
Posta kodea: Herria: Herrialdea: Tel./Faxa:

Ordainketa mota (markatu x batez):

Bankuz ☐

Transferentziaz ARGIAren kontura ☐

(Bankuz ordaintzekoak betetzeko soilik)

Banku edo aurrezki kutxa: Titularra:

Titularren telefonoa: Titularren helbidea:

Entitatea ☐☐☐☐

Sukurtsala ☐☐☐☐

K.D ☐☐

Kontu zenbakia ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐

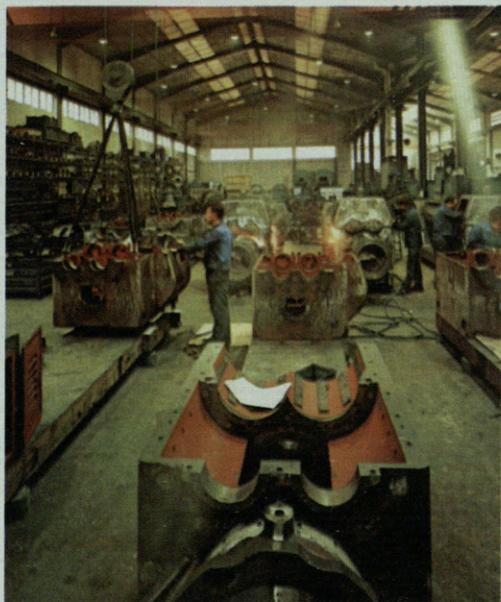
DATA:

SINADURA:

ez dago lantegian bakarrik zapalduta, lantegitik at hiri mailan ere bai zapaldurik dago. Kapitalismoak lantegitik aparte edo at eskeintzen dion bizitza langilearen aurka dijoana da. Hiri mailako zapalketa lantegiko zapalketari loturik dago. Ezin daitezke zatitu". Beraz, "lantegietan bakarrik lana egitea merezi duela diotenak ikas bezate gu baino haundiagoa duten erakundeetatik, ba dugu zer ikasirik eta", zioen Elustondok. Testualki kopiaturia dagoen arren, esatera ez da oso ulergarria. Zer ote erakunde horiek "gu baino haundiagoa duten" hori? Ardura, agian?

IPARRALDEA BIHOTZEAN

Gure artikulugileak, baina, puntu gehiago ere mahaigaineratzen zituen

"herri-demokrazia" gorpuztu nahi hartan: urbanismoa, irakaskuntza... Gai hortara iritsiz gero, bihotzean zeukan zauria agerian uzten zuen.

"Ikastetxe bikainak jaso bai, baina zer mailatakoak eta zer motatakoak ere ikusi behar da. Zer motatakoak esaterakoan ikastolak datozkigu burura. Herriko-etxeok herriko semeak badira, puntu honetan beste joko bat erakutsi beharko lutekelakoan gaude".

Oro har mintzo zen, etorki-zuneko Euskal Herria osoan pentsatuz, ziur aski. Industria-ren arazoa ukitzerakoan bezala.

"Edozer motatako industria komeni al zaio hiri bati?" galdetzen zuenean. Edota, azken batean, honako hau baieztatzen zuenean ere: "Industria bat izan daiteke herri batentzat kaltegarri. Zer egin dezake ordea herrikoetxe batek, berriro ere? Nik dakidana, duela gutxi Gipuzkoako hiri batean industria bat jasotzen ez dutela utzi, kaltegarritzat jota, da. Beraz zerbait egin daiteke". Hots, edozein motatako industria ezin zitekeela onartu... Haatik, gero, Iparraldeko egoerari heltzen zionean zuzen, industrizale arima ateratzen zitzaion gizonari: "Arazo hau aipatzerakoan ezin genezake ahaz, Ipar-aldean gertatzen zaiguna:

■ "Industria bat izan daiteke herri batentzat kaltegarri", zioen Juan Elustondok.

industri berriak jasotzen gehiago egin behar luketelakoan gaude, hango herri etxeko zuzendariek. Egiten ez baldin badute, turismo txepel bati itsasiak dardelako da. Bitartean, herria odoluzten zioen testualki. Industri kaltegarriak eronak bilakatuko al ziren, bada Iparraldean? ●

◆ PILAR IPARRAGIRRI

■ Marea-beltza

Etzaniz'tar Nemesio, 1971-II-28

Euskaltzaindiak bere aldi berri bati asiera eman dio. Batzuek, pozgiro aundiegian ikusten ditugulakoan nago. Beste batzuek, kezkatu ta etsipenez joak. Irugarren batzuk or sortu dira, alderdi biak batera erakartzeko asmo onez. Lanak izango ditugu, gure egoera larri onetan aurrera egiten. Eta berriketan asi geran ezker, aurren-aurrenetik egin bear deguna, au da: aurrean dauzka-gun lanak neurtu ta gure indarrak neurtu. Izan ere, zenbat illunpe (...)

Gure aldizkariak ere, idazle sakonez urri, ba-dute norbaiten bearra "orriak betegarritz" jantzi baiño zerbait gehiago egin nai badute. Zeruko argia guziak gutxi izango ditugu, noski, gauden egunean itxurazko lanen bat burutu nai badegu. Euskara indartze-aldeetik, zenbat etsai! Zoaz egoardi aldean Instituto aldera; zoaz gure Moja ta Praillen Ikastetxetara... Zer da ura? Ango Marea Beltza ikastetxetatik, guziak erdera utsean itzegiten! Oietako asko ta asko guraso euskaldu-

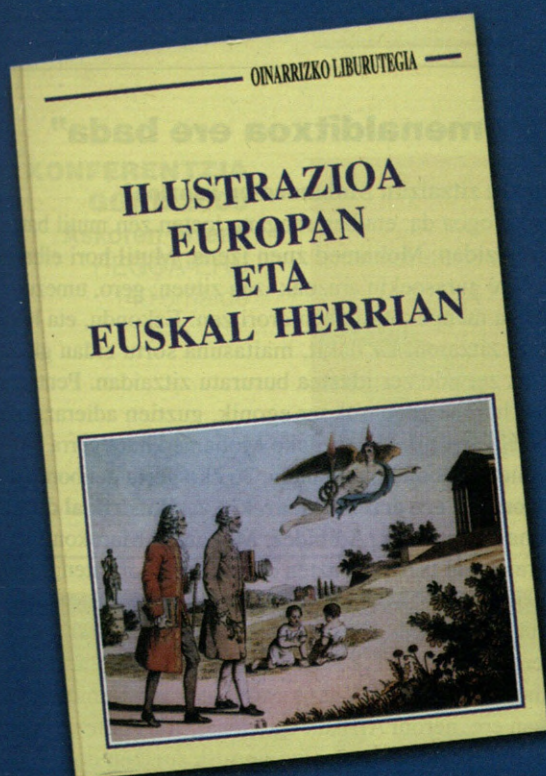
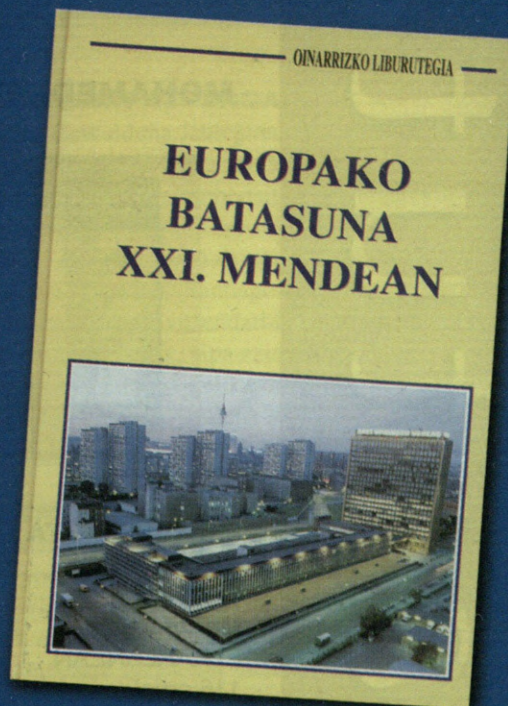
nen seme-alabak dituzu; baiña an dijon marmarra entzuten badezu, ba dirudi auzo urrutu bateko umeak dituzula ta ez Euskalerriko gazteak. Etxean euskera aul bat egingo dute zenbaitek gurasoekin; baiña bere adiñeko gazteekin, ezta pentsatu ere! (...)

Ta ori horrela dala, utsa gure Ikastola berriak buru batez eta biotz batez lanean asi balira... Baiña geran apur eta uskeri orretan okerrago joateko, oraingoaz ar-joa agiri du andereiñoen lanbide orrek ere. (...) ●

EUROPAKO BATASUNA XXI. MENDEAN

Liburu honetan Europa eraikitzeke emandako urratsak aztertzen dira. Europa berdea (nekazaritzaren aukerak Europa berrian), Europa urdina (arrantza eta arrantzeleen arazoak), Europa soziala (herri eta klase minorizatuaren aukerak eta geroko erronkak), Europa ekologikoa (ingurugiroaren eta azpiegitura handien gizarte berria), Europa kulturala (herri gutxituen kultura eta hizkuntzen aukerak), Europa ekonomikoa (moneta eta kanpo-harremanak), ... aztergai dira oso ere pedagogikoan.

ILUSTRAZIOA EUROPAN ETA EUSKAL HERRIAN

Ilustrazioa zer den (razionalismoa, estatuen sorrera, emakumeen jarduera berriak) eta Ilustrazioa Europan nola garatzen den aztertzen da liburu honetan. Horrekin batera Espainiako Ilustrazioa eta nazionalitate historikoenak (Kataluina, Galizia eta Euskal Herria) konparatzen dira, Euskal Herriaren kasua (gure Ilustrazioaren ezaugarriak, ilustratu nabarmenak, instituzioak eta monarkia zentratzailearekin izandako harremanak) bereziki aztertuz.

GAIK

ARGITALDARIA

**Jadanik
salgai zure
liburudendan!!!**

Astia Hartuta

A S T E K O L I B U R U A

MOHAMED, ETORKIN MAROKOAR OROREN ADIERAZGARRI

MOHAMED ETA PARROKO GORRIA

Martin Ugalde
ELKARLANEAN
116 orrialde
1.440 pzta./ 57 lib.

Martin Ugalde idazle oparoaren azken nobela dugu "Mohamed eta parroko gorria", 1936. eko gerra garaiko Bilbon galdurik dabilen etorkin marokoarraren eta Francoren kontra diharduen apaiz baten arteko harreman hunkigarriak azaltzen dizkigun idazlana. Bizimodu neketsua egokitu zitzaion Mohamedi bere herrian. Koitadu samarra izaki, txiki-txikitandik besteren laguntzaren beharrean aurkitu zen, eta patuak behin eta berriz hura galtzera kondenatu zuen. Bere ametsetako neskarekin ezkontzea lortu zuenean ere, ezkont-ondorengoak ez ziren berak espero zituenak izan.

Premiak beharturik, senar-emazteak Bilbo aldera jotzea erabaki zuenean, militarren koartelak hornitzeko txerrikortan baino beste lanik ez zuen aurkitu Mohamedek, berarentzat zeharo arrotza zen herri hartan. Halere, pozik zebilen, bere familia aurrera ateratzen ari zelako. Baina hain zuzen, orduantxe lehertu zen geurean gerra, marokoarrak ezin uler zitzakeen arrazoiengatik, eta hori gutxi balitz, militar batekin elkar-ganatu zitzaion andrea. Erabat galdurik, erretore katolikoarengana joan zen gizona, laguntza eske. Baita lortu ere, apaizaren esku-baltasunari aurkari gogorrak aurrean jarriko zitzaizkion arren.

▼ Egileari Galdezka

"Eugenio Arregiri egindako omenalditxo ere bada"

Martin Ugalde

■ Noiz bururatu zitzaizun Mohamed-en istorioa?

Nire alaba psikologoa da, eta berarengana joaten zen mutil baten istorioa kontatu zidan. Mohamed zuen izena. Mutil hori elbarri xamarra zen, bere gurasoekin arazoak izan zituen; gero, umezurtz geratu, eta droga menpekotasunean erori zen. Ezkondu, eta hura ere gaizki atera zitzaion. Ez dakit, maitasuna sortu zidan gizon hark, eta hartaz zer edo zer idaztea bururatu zitzaidan. Pentsatu nuen, European hainbeste marokoar egonik, guztien adierazgarri izan zitekeela. Halere, nik birsortutako Mohamed hura gerra giroan ikusten nuenez, Bilbon kokatu nuen, 36.eko gerra denboran.

■ Beste pertsonaiek ere errealtatearekin zerikusirik al dute? Ez denak, baina bai batzuek. Adibidez, Mohamed Marokon Ejerzito espainiarrarentzat txerriak hazten dituen espainol baten alabarekin ezkontzen da; gero, Mohamed gizagaixoa eta emaztea, nahikoa errukarria hura ere, hor datoz biak Bilbora, militarrentzat txerriak haztera, Ejerzitoak txerri asko behar baititu... Bada, aitarren pertsonaia nire soldadutza garaiko gizon baten oroimenetik atera nuen. Izan ere, neroni Afrikan egona naiz, hiru urtez.

■ Mohamedi laguntzen dion apaiza nondik sortzen da? Gutxi gorabehera, nobelan agertzen dena nire lagun Eugenio Arregik (Rikardo Arregiren osabak) egin zuen bizimodua da.

■ Berari eskainitako omenaldia dela esan daiteke?

Hori da! Omenalditxo bat! Apaiz horri, afrikarra eta kolorez iluna den bati emandako laguntzak arazo asko sortzen dizkio, faxistak esaten hasten direlako gorria dela, Francoren kontrakoa, katolikoa ez den bati laguntzen ari zaiola. Haatik, Eugenio erretorearentzat marokoar bati laguntzea ez izaki bekatu...

L I B U R U A K

**MATEMATIKAREN
BETEKIZUNA
ENPRESAN**

Askoren artean
EHUko GIZARTE
KONTSEILUA
71 orrialde

MATEMATIKA ENPRESAN AZTERGAI

Iazko otsailean, Bilboko Euskalduna Jauregian, "El papel de las Matemáticas en la Empresa. Matematikaren Betekizuna Enpresan" gaiaren inguruan eztabaidatu zuen batik bat enpresa eta unibertsitate munduarekin lotura daukan jende ugari, EHU/UPV-ko Gizarte Kontseiluak antolatutako "Unibertsitate-Gizarte Elkargunea" ekitaldiaren barruan. Txostena aurkeztu zuena, Alfredo Bermúdez de Castro izan zen (Santiago de Compostelako Unibertsitateko Matematika Aplikatua Saileko zuzendaria). Berari galderak eta gogoeak aurkeztu zizkioten artean, berriz, aipa ezin genitzakeen guztien artean, SIDENOREko zuzendari orokorra, Mikel Lezaun, Arantza Urkaregi edota Agustín Berasaluce zeuden. Parte hartzaileak seguruenik gaztelera hutsean arituko ziren, argitalpen honen edukina osorik gaztelera baitago.

**XX. MENDEKO
POESIA KAIERAK:
JOSE LUIS
OTAMENDI**

Antologia egilea,
Koldo Izagirre
SUSA
59 orrialde
700 pzta./ 28 lib.

MODARI BIZKAR EMANAZ DIHARDUEN POETA

Horrela deskribatzen du Koldo Izagirrek Jose Luis Otamendi idazle azpeitiarraren norabide poetikoa: "Korranteetatik urrun, modari bizkar, temoso, sortzeko kemen egoskorraz jardun du, isolamenduan nolabait ere". Eta hala lortu duela dio "literaturan dagoen gauzarik zailenetako bat, estilo propioa". Aipatu poetak nerabezaro luzatu bat -heldutasunetik halere- eskaintzen zuen garaia gogoratuz, "idilio euritsuak" gaitzat zeuzkan hura hain zuzen, "denbora kristalezkoa" rekin hasi zuen zikloa aztertzen du Izagirrek batik bat, "Lur bat zure minari" Jose Luis Otamendiren azken poema liburura iritsi arte, non antologia egilearentzat poetaren lexiko berriak eztanda egin duen, intimismoari uko egin gabe, espresionismo garratz bat agertuz, metafora bortitzen etorriak mundu hilduratu batean biltzen gaituela.

**KONFERENTZIA
GGKE 2000**

Askoren artean
HEGOA-EHU
140 orrialde

ELKARTASUNA MUNDU MAILARA ZABALDU

Hauxe duzue liburu honen izenburu zehatza: "Konferentzia GGKE 2000. Elkartasuna mundu mailara zabaldu. Giza garapena eraiki". Eta hain zuzen ere, izenburu horrekin antolatu zuten ekitaldi bat, iazko apirilean eta Bilbon, Hegoak, hau da, Nazioarteko Lankidetzeta eta Garapenari Buruzko Ikasketa Institutuak, eta Euskal Autonomia Erkidegoko Gobernu Kanpoko Erakunde Koordinakundeak. Giza garapena eraikitzea eta elkartasuna mundu mailara zabaltzea helburu zituen ekitaldi horretan, Gobernu Kanpoko Erakunde horiekin lotura zuzena zeukaten 400 pertsonatik gora eta nazioarteko lankidetzan diharduten beste zenbait erakundek hartu zuten parte, bai lan taldeko eztabaidetan, eta baita gogoetak egiteko garaian ere. Eta haren guztia- ren emaitza dugu orain argitalpen honek jasotzen duena.

**Beti
hurbilago.**

Zerbitzu integrala,
pertsonalizatua,
hurbila eta
etengabea.
Horixe
da gure
konpromisoa.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

Z E R B I T Z U A

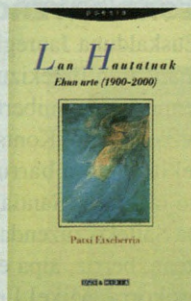
LIBURUAK

PATXI ETXEBERRIA. LAN

HAUTATUAK: EHUN URTE (1900-2000)

Gillermo Etxeberria
HIRIA & EGAN

205 orrialde
2.450 pzta./ 98 lib.

AITA ETXEBERRIA EUSKALZALEAREN LANEN BILDUMA

Duela ehun urte jaio zen Aita Patxi Etxeberria andoaindarra, 1900eko apirilaren 23an. Euskalzale amorratua, poesia eta prosa asko idatzi zuen jesuita honek, bere lanak "Argia", "Euzko Deya", "Karmel", "Jesusen Biotzaren deya", "Olerti", "Tierra Vasca", "Euzko Gogoa" eta "Yakintza" aldizkarietan agertu zirelarik. Dena dela, ez da oso ezaguna gure artean, bere bizitzako berrogeita hamalau urte misioetan pasa baitzituen. 1930ean, "Argia" astekariko zuzendaria ere izan zen, epe laburrean ordea, 1931n beste jesuitekin batera Belgikara alde egin beharra izan zuelako. Gero, Txinara joan eta bertan egon zen, Mao-Tse-Tungen gobernuaren eraginez Formosara alde egin beharrean aurkitu zen arte. Han urte mordoa eman ondoren, Filipinetara. Azkenean, 1987an Loiolara itzuli eta pare bat urtera hil zen, 89 urte zituenean.

1956-2000. 44 URTEKO HISTORIA

Arigera
ARIGERA
49 orrialde
Doan

ELGOIBAR EUSKALDUNAGO BATEN ALDE EGINDAKOA

Elgoibarko Arigera elkartean plazaratutako argitalpean honen izenburu zehatza "Helduen Euskalduntze-Alfabetatzea Elgoibarren. 1956-2000. 44 urteko historia" da, eta Elgoibar euskaldunago baten alde gaur arte emandako urrats guztiei egiten die errepasoa. Francoren garai ilunenetan piztutako argi izpiaren eraginez sortu zen lehen gau-eskola herrian. Eta hura itzali bazen ere, bide egin zion bigarren goari, eta hark, hirugarren goari, Elgoibarko Izarra Kultur Elkarteari eta honek bultzatuko zituen ikastola eta gau-eskola mugimenduei, AEK, HABE eta jarraian etorriko ziren guztiei. Arigera proiektua (non AEK-ko euskaltegia, Udal euskaltegia, Elgoibarko Izarra Kultur Elkar-tea eta Elgoibarko Udala bildurik dauden) 2000. urtean gauzatu zen, atzeko horiek guztiek utzitako arrastoan aurrera egiteko asmoz.

LA MUJER DEL MUSGO Y OTRAS LEYENDAS ALEMANAS

Grimm anaiak
SENDOA
215 orrialde

GRIMM ANAIEN ELEZAHAR ALEMANIARRAK

Sendoa argitaletxeak, "Biblioteca Mítica" sailean, argitaratu berri ditu Jakob eta Wilhelm Grimm anaien elezahar alemaniar hauek "La mujer del musgo y otras leyendas alemanas" izenburupean. Belen Almeidak gazteleratu ditu. Liburuaren atariko aurkezpena, berriz, hau da, "La primera gran colección de leyendas de la historia" deritzana, José Manuel Pedrosak idatzia da. Grimm anaien artean egindako ipuin bilketa hau, zientifikoki Europa osoan egindako elezaharren lehen bilketa etnografiko eta literariotzat hartua izan da. Halere, orain arte gaztelerara ez omen dira partzialki baino itzuliak izan. Gauzak horrela, eta liburu honetan aurkezten diren elezaharrak Grimm anaiak "Deutsche Sagen" en egindako bilketa erraldoiaren zati bat baino ez direnez, Belen Almeida eta José Manuel Pedrosaren lanak ere jarraipena izango du.

DISKOAK

ETORKIZUNA- REN SUSTRAIA

Asgarth
IZ
12 kanta
2.195 pezeta
87 libera

ASGARTH-EN BIGARRENA, ZEHARO ARRAKASTATSU

Heavy azkarra eta kañeroa melodikotasunarekin nahastua jotzea atsegin zaio Asgarth taldeari, eta horixe eskaintzen digu bere bigarren disko honetan. "Jainkoen Egoitza" lanarekin Donostiako Añorga Txiki-ko taldeak arrakasta lortu bazuen, zer esan "Etorkizunaren Sustrai" izenburutzat hartzen duen honek lortu duen harrera onaren aurrean. Hamabi kanta eskaintzen dizkigute, dene-

ra, Iban Fernandezen bateriak, Unai Zabalaen gitarra eta koroak, Joxi Perurenaren baxuak, Ander Cañasen gitarrak, Asier Enbilen ahots nagusiak eta laguntzaile izan dituztenek: aipatu "Etorkizunaren Sustrai"z gain, "Mehategi Beltza", "Asgarth", "Heriotzaren Aurpegia", "Arraza", "Itzala", "Arbasoen Guda", "Ipar Haizea", "Eutsi Lagun", "Geldiezina", "Zure Zai" eta "Mendekua".

BILBO, martxoak 9
Triki-bertso saioa
Trikitixa eta bertsoari-
tza uztartuko dira martxoan,
ostiralero, Bilbon. Aspaldiko
tradizio bat berreskuratu nahian,
Triki-bertsoren laugarren
edizioa dugu aurtengoa. Hilaren
9an, Ene Bada! taldeak, Beñat
Gaztelurrutiak eta Igor Elorzak
eskainiko dute emanaldia.
Bilborock aretoa
20:30ean

ONDARROA, martxoak 8
Laburmetraia
Emakumearen nazioarteko
eguna dela-eta, OLEE Udal
Emakume Batzordeak
antolatuta, "Amores que
matan" laburmetraia ikusi
ahal izango da Guzur
etxean.
21:00

ELGOIBAR, martxoak 8
Antzerkia
Ados Teatroak antzerki
taldeak "Manolito Gafotas"
antzezlan eskainiko du.
Une entretenigarri bat
igarotzeko aukera aparta
beraz Adosek eskainiko
diguna.
Herriko Antzokia
22:00

DONOSTIA, martxoak 9
Kontzertua

Krystian Zimerman pianojolearen
kontzertuaz gozatu ahal izango
da Gipuzkoako hiriburuan.
Kursaaleko kuboak gozatuko
dituzte Zimermanen piano doinu
ederrek.

Kursaal auditorioa
20:00

BASAURI, apirilaren 20 arte
Lehiaketa
Ipuin Erotikoaren 6. Lehiaketa
antolatu du Basauriko
Euskarabila elkarteak. Parte
hartu nahi dutenek 1985ean edo
lehenago jaiotakoak behar dute
izan. Lanek ipuin erotikoak,
euskaraz idatzitak eta
argitaragabeak izan behar dute,
eta ondoko helbidera bidali
behar dira: Euskarabila elkarteak,
146 P.K. 48970 BASAURI.

GASTEIZ, martxoak 8
Errezitaldia
Tere Irastorzak eta Jon
Iñaki Lasak "Izengabe
direnak" liburuko poemak
errezitaldia eskainiko dute.
Biak ariko dira irakurketan.
Kantuan, berriz, "Ur da lur"
taldea ariko da. Hitzaren
eta izanaren arteko zubiak
irekitzeko emanaldi polita
eskainiko dute.
Kultur etxea
20:00

TUTERA, martxoak 10
Kontzertua
Korrika Kulturala abian jarri denetik
ekitaldi ugari izan dira. Hilaren 10ean
ere beste horrenbeste gertatuko da:
Hijas del Sol (Guinea Bissau),
Faltriqueira (Galizia) eta Txanbela
(Euskal Herria) taldeen doinurik
gozoeak nahastuko dira Tuteran.
Elola pilotalekua
22:00

IRUÑEA, martxoak 9
Kontzertua
Korrika Kulturalaren barnean,
Leihotik taldeak Arrosadia
aizoko San Fermin peñan
emanaldi ederra eskainiko du.
23:30

LODOSA, martxoak 10
Lehiaketa
Euskal Kantuzaleen Elkarteak "Haur Kantari
Txapelketa 2001" antolatu du beste behin ere
Nafarroan euskaraz abesteko dagoen ohitura
aberatsa sustatzeko aldera. Lodosan, Irurtzunen,
Donezteben eta Ariben izango dira
kanporaketak, eta finala apirilaren 8an Iruñean.
Lodosako pilotalekua
17:00

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

kutxa

*gizarte-ekintza
obra social*

Pikondoen unibertsoan laiotza da Otxandio. Bizkaiko herrian sekula ez omen du pikondoak fruiturik ematen, paradisua, berriz, Hegoaldean du, bertan urtean bi uzta ematen baititu.

OTXANDIOKO PIKOA

Inauterietako kopia, zirri eta akuilukaden usainak etorri behar izan du eguraldia, azkenaldiko zurikeriak utzita, benetako neguz moztortuta. Neguaren bihotzean hor harrapatu ez du ba landare mordoa udaberriz moztortuta: desgaraiko lorealdira emanak batzuk, kuku-sagarrak elikatzen haritzak, begiak hazi-hazi eginda platanoak... moztortua egunerokoa egiten dutenek eta garizuma urte guztira hedatu nahi dutenek ez dute alde handirik. Gezurraren beldurra eta beldurraren gezurra.

Baina, beldurrez, neguaren azkenengo hilabetearen moztortua benetako soinekoa dela jabetu gara honezkero. Hasiera tropikalaren eraginez udaberriko irrifarrez jan-

tzi diren landare askok eta askok jipoi ederra hartu behar dute... Otxandioko pikondoaren fabulaz gogoratuko dira aurten haritzak, gereziendoak, muxikak, hagina arrak, aranondo japoniarrak, madariondo-

ren bat, eta abar. Bizkaieraz moztortzen diren inguru haietan diotenez Otxandion sekula ez omen du pikondoak fruiturik ematen; inguru hotzegia aidanean... Landatuko dute, juxtu antzera baina biziko da oparotasunarekin amets egiten duen urteren batean loretara emanez moztortuko da baina ezin izango da ugaltu. Otxandio oinubia, laiotza edo ospela da pikondoen unibertsoan. Hegoalderaxeago, euskalduinak erromatar, munsulman eta juduekin elkarbizi izan diren lurretan, aldiz, hura bai paradisua, pikondoaren pagotxa, urtean bi piko uzta ematen ditu: uztapikoak eta pikoak ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

O S A S U N A

Sagarra lagungarri ona da zahartzaroarentzat eta minbiziarentzat, izan ere, adituek frogatu dutenez sagarraren fitokimika gai omen da minbizia mota batzuen hazkundera gerarazteko.

SAGAR AZALA MINBIZIAREN AURKA

Esaera zaharrak dio egunero sagar bat jateak, medikuarengandik urruti mantentzeko aukera ematen digula, baina orain zientziak argitu digu minbiziaren eta baita zahartzearen aurka lagungarri egokia dela sagarra.

New York-eko Cornell Unibertsitateko Nutrizio Sailaren ikerketa batek dioenez, fruta honen eragin antioxidatzailea askoz ere handiagoa da azal eta guzti kontsumituz gero. Horrela, ikerketak frogatu duenez sagarraren fitokimika gai omen da, laborategian bederen, minbizi mota batzuen hazkundera gerarazi eta inhibitzeko.

Cornell-eko ikertzaileek sagar azala erabili zuten laborategian koloneko min-

biziaren kultibo edo hazkuntza bat tratatzeko, eta zelula horiek %40 gutxitu ziren ondoren egindako kontroletan. Horren esplikazioa oso erraza da: 100 gramo sagarren botere antioxidatzailea

C bitaminaren 1.500 mg-ren baliokidea da, eta bitamina jakin batzuekin gertatzen denaren alderantziz, sagar gehiegi ahoratzeak ez dakar intoxikaziorik, eta ez du eragin kaltegarrikerik ere sortzen.

Sagar ale batek, bere 80 kaloriekin, fruktosa ugari ematen digu, eta azukre hori oso mantso metabolizatzen da gure gorputzean. Honek gorputzeko azukre mailak kontrolatzen laguntzen du, eta hori oso baliagarria da diabetikoentzat, batez ere. Baina kolesterolaren maila jaisteko ere oso egokia da sagarra: hiru sagar egunean, otordu bakoitzaren amaieran, horra hor lipidoak neurri-neurrian mantentzeko formula ezin naturalagoa ●

◆ JABIER AGIRRE

Urdaibai Erreserba.

45 km • 4-5 egun

Euskaldunok munduari eskainia (II)

Arbola sakratuak, tinko dirau, sustraiak sendo eta hostoak aske

Ongi etorri Gernika-Lumora, Euskal Herriko hiriburu sinbolikotzat joenezakeen eta mundu osoan ezaguna den herri xarmangarrira. Bertan, nola ez, gure herriko irudirik maitatuenetakoa den haritz mitikoa eta ondoko juntetxea bisitatzeaz gain, besteak beste, urriko azken astelehenean izaten den azoka bititzea aholkatzen dizuegu.

■ Gernikako juntetxearen gela nagusiak honelako sabaia dauka.

GERNIKAKO INDUSTRIALDEA, S.A.

• INDUSTRI MODULUAK

Azalera 292 metro karratutik
Garaiera 9 metrotik 11 metrora bitarte
• Zubi-garabia izateko eta tartean
solairu bat egiteko aukera
• Eraikitako azalera guztira:
15.000 metro karratu

• BULEGO ZENTRALAK ETA ZERBITZUAK

200 metro karratuko azalera

• PROMOTOREAK

- Sprilur, S.A.
- Bizkaiko Foru Aldundia
- Gernika-Lumoko Udala

Txaporta Industrialdea
Goikoibarra kalea, 32 - 1
48300 Gernika-Lumo

Informazioa
Tel.: 94 625 68 09
Faxa: 94 625 50 12

**EUSKAL SOLVENIS
BAZAR TXIKIA**

Ocho de Enero, 1 - Tel.: 948 256 148
Andra Mari, 2to - Tel.: 948 251 930
48300 Gernika-Lumo

Artsautza eta Opariak
Artesanía y Regalos
Bufas - Buffas
Camisetas - Kamisetak

Zatoz eta Gozatu!

Bisita ezazu gure Internet orria. Visita nuestra página en Internet
<http://www.euskalnet.net/bazartxikia>

EUSKAL HIRIBURU SINBOLIKOA

Segituan aurreko herria bezala batez ere nekazaritzaz arduratzen den Foruan sartuko gara, pare bat kilometro geroago bertako erdigunera iristeko. Puntu honetatik jada, urrunean, Gernikako zilueta ikusten hasiko gara.

Mundu osoan ezaguna den eta ibilbide honen zein itsasadarren erdigunea markatzen duen Gernika-Lumo hirian, segituan barneratuko gara. Histo-

rian, artean zein sinbolikoki euskal hiritarrontzat pisu oso handia duen hiria bisitatzea ezinbestekoa izan ohi da, bai guretzat zein kanpotarrentzat, askoren ustez gure izaera oso ondo isaltzen duen herria baita.

Bertatik Kortezubi-Lekeitio norabidean irtengo gara, itsasadarren eskuinaldeko zatia ikinez.

GERNIKA-LUMO

Herrialdea: Bizkaia

Bilbora: 33 km.

Altitudea: 10 m.

Biztanleak: 15.523

Euskaldunak: %71

Azalera: 8 km²

Dentsitatea: 1.940 bizt./km²

Jaiak:

Andra Mari eta San Roke

(abuztuak 15-16)

Azoka Nagusiak (urriko lehen eta azken astelehenak)

Azokak. Astelehenero merkatua goizean. Arratsaldean frontoian pilota partidak.

Ekainetik iraila arte hileko lehenengo larunbatean feria.

1937ko bonbardaketa eta ondorengo Pablo Picassoren koadroak mundu osoan ezagun bihurtu duten "Bakearen Hiria" imana bihurtu da. Munduan zehar barreiatutako euskaldunak Euskal Herrira datozenean ezinbestekoa izaten zaie Gernikara hurbiltzea, eta berdin gertatzen zaie gure herria bisitatzen duen atzerritar askori.

Gernikako historia, Juntetxea eta zuhaitza jende askoren-

tzat Euskal Herria, euskaldun eta euskal izaeraren isla bihurtu dira. Izan ere, kanpotar askok Gernikan (bere historia luzean, euskalduntasunean, tragedietan, Juntetxeko demokrazian, Arbolak sinbolizatzen dituen ohitura zahar eta askatasunahian, erlijiotasunean, azoka-giroan, artean, jaietan...) Euskal Herriaren "laburpen" moduko bat ikusten dute. Eta badute horrela pentsatzeko arrazoirik.

HISTORIAN ATZERA

Historiaurretik populatua (Santimamiñeko kobazuloetan K.a. 15.000 urteko aztarnak daude), Gernikako itsasadarra erromatarren garaiko arrasto gehien duen Bizkaiko bailara da. Jada Erdi Aroan, 1366an Don Tello Kondeak Gernikako Hiria fundatu zuen, Bizkaia barruko komunikazioetarako leku estrategikoan. Hurrengo mendeetan burgesiaren menpean zegoen hiriak ez zuen gorabehera handirik ezagutu, noizbehinkako suteak eta uholdeak ezik. Eguneroko bizitzak nekazaritza, merkataritza eta artisautzaren inguruan jarraitzen zuen.

Halere, arbola baten azpian komunitateko arazoetaz irtzearen ohitura zaharrak indar berezia hartu zuen Gernikan, bertako Arbola eta Juntetxea Bizkaiko garrantzitsuenak bihurtu baitziren. Horrela, 1876 arte Bizkaiko legeak bertan idatzi ziren, herri bakoitzeko bi ordezkariaren etortzearekin. Gaztelako errege-erreginek ere Euskal Foruak errespetatzea bertan zin egiten zuten.

Azkenik, euskal eskubide eta askatasunen hiria bihurtu zen honetan, 1937ko apirilaren 26an, lau ordu luzetan zehar, Condor legioaren hegazkin alemaniarrek bonba zaparrada izugarria isuri zuten, hiria erabat suntsituz eta ordura arte herri zibilaren artean mundu osoan izandako sarraskirik odoltsuena eraginez. Hau guztia Gernika Museoa ikus daiteke.

IKUSTEKOAK

Gernikako feria ospetsua egiten den Juan Calzada kalearen eskuin muturrean (hiriko zentru-zentruan) Eriako lorategi atsegina dugu, eta bertan Ursoloko edo Merkurioren Iturria. Bertatik, eskailera batzuk igoz, Pasealekua plazara iristen gara. Bertan Gernika gudalostearen oroimenezko frisoa dago balkoian.

Segituan, ezkerrean dagoen Seber Altube auditorioaren ondotik, Gernikako eta agian Euskal Herriko sinbolikoki mai-

bbk

Bizkaia beti gure bihotzean

Eriako Lorategiak

JAI-ALAI PILOTALEKUA

Zesta-puntako pilotaleku hau egin zuen arkitektoa Secundino Zuazo izan zen. Zuazo jaunak badu leku garrantzitsua Espainiako gaur egungo arkitekturan, 30eko hamarkadatik eta 70ekora behintzat. Estructura, oinarrian, argia iparraldetik sartzen zaion kartaboi sinple bat da. Okertuta dagoenez, nabarmenago egiten da itxura hori. Sekzioa planta bikoitza da, eta kurbak ditu. Eraikin arrazionala da, gaurkotasuna galdu ez duena. Bestalde, pilotan, mitikoa da pilotaleku honen izena. Fatxadan erliebean egindako pilotari biren eskultura dago. Ikusleak harmaila eder batean eta balkoi korritu batean esertzen dira.

GERNIKA MUSEOA

Lehengo Epaitegiaren eraikina 1997an museo bihurtu zuten. Udalarena da eta Gernikako historiaren gainekoa da. Bertan egiten diren erakusketek Gernikak euskaldunontzat orain arte izan duen garrantzia (demokrazia, foruak, askatasuna) eta egun duen garrantzia (giza-eskubideak, bakea...) adierazten dute. Gaur egun, Kultura eta Hezkuntza Sailari esker (Arte Ederretako eta Kultura-ondasunetako Zuzendaritza Orokorra) museo hau Estatuko lehendabiziko bakearen museoa da.

GERNIKA-LUMO EZAGUTU!

IBILALDI OROKORRA:

- Ondare Historiko eta Naturala, Artea eta Tradizioak barne.

IBILALDI TEMATIKOAK:

- 1.- Ondare Historikoa.
- 2.- Ondare Artistikoa.
- 3.- Ondare Tradizionala.

○ * Aurretiaz zita eskatua

GERNIKA-LUMoko UDALA

turismo bulegoa

Artekalea, 8-E - 48300 GERNIKA-LUMO
Tel.: 94 625 58 92 - Faxa: 94 625 32 12
E-posta: turismo@gernika-lumo.net
www.gernika-lumo.net

tatuena ikusiko dugū, Arbola gordezten duen Juntetxea. Juntetxeak, 1826-33 artean estilo neoklasiko hutsean eraikia, nukleo gisa Antiguako Andra Mari eliza du, gaur egun Bizkaiko Batzar Nagusia. Bere barnean gainera areto oso bat estaltzen duen itzelezko (235 m²) beirategia miretsi daiteke. Bertan, Arbola eta euskaldunon irudikapen ederraren inguruan Juntetxean izan duten herri guztietako armariak ikus daitezke. Lorategian Gernikako Arbola ospetsuak (zaharra, oraingoa eta berria) ditugu, gure herriaren askatasunen sinboloak. Juntetxea egunero bisita daiteke 10:00etatik 14:00etara eta 16:00etatik 18:00etara (udan 19:00ak arte).

Juntetxearen ezker-atzealdean Santa Klara komentua, Jaurerriko Antzinako Ospitalea (aurrekoari erdi-puntuko arku batez lotua) eta Genealogia artxibategia (Lumoko antzinako Udaletxea) ditugu, Arbolaren historia-ren lekukoak.

Multzo honi itzulia eman ostean, ezkerrean Alegria jauregiarekin egingo dugu topo, XVIII. mendean hiriko barroko estilo ederrean guztiz berreraikia, eta gaur egun Euskal Herriko Museoa dena. Bertan gure herriarekin zerikusia duten hainbat gai jorratzen da. Zabalik dago asteartetik larunbatera 10:00etatik 14:00etara eta 16:00etatik 19:00etara (igandetan 10:00etatik 13:30etara). Museoa Europako Herrien parkearen sarreran dago. Atsedean hartzeko egokia den parke honetan Euskal Herri atlantikoaren lau ekosistemak biltzen ditu: pagadia, hariztia, artadia eta ibaiertzeko landaretza.

Parkeko bazter batean (egurrezko zubitxo batetik pasa daiteke) zelaitxo batean Gernikako bi eskultura ospetsuak ditugu: Bakearen Monumentu den Txillidaren "Gure Aitaren Etxea" (Arbolari zuzendutako zazpi metro altuerako eta 180

■ Henry Moore-en "Figura handia aterpean" eskultura 1990ean inauguratu zen.

tonako hormigoizko leiho moduko bat, 1988koa) eta Henry Moore-en "Large Figure in a Shelter - Irudi Handia Aterpe Batean" (brontze urtuzko 20 tonako antzinako bizimodua adierazten duen biztanlea estalkiaren babesik gabe dagoela esan nahi du; 1986koa da). Azken honen atzean Udetxea jauregia dago, Urdaibaiko Biosfera Erreserbaren Patronatoaren egoitza.

Egurrezko zubitxoaren azpitik jaisten den Allende Salazar etorbideetik zuzenean Andra Mari elizara iristen gara. 1418an gotiko estiloan hasi ziren eraikitzen eta Berpizkundeko estiloan amaitu zuten 1715ean. Dagoeneko hiriko alderik zaharrenean, ezkerrean jaitziz honen erdigune den Foruen Plazara iritsiko gara. Berau inguratuz Udaletxea, Turismo Bulegoa eta Gernika Museoa-Bakearen Museoa ditugu, azken hau astelehenetik larunbatera 10:00-14:00 eta 16:00-19:00 ordutegiekin (10:00-19:00 udan) eta igandetan 10:00etatik 14:00etara zabalik.

Dena den, kalez kale ibiltzea gomen-dutzen dizuet, batez ere azoka eguna bada (astelehenero) edota Artekaletik Jai-Alairara iritsi zaitezke, San Juan Ibarra plaza-tik igaroz azokara ailegatu (aurrean "Astelehena Jai" baserritarren omenezko eskultura), eta bertatik Eriako lorategiraino itzuli.

Informazio Praktikoa

GERNIKA-LUMO

Turismo Bulegoa: Artekaletia 8. ☎ 94- 625 58 92.

Udaltzaingoa: ☎ 94- 627 02 02.

Ertzaintza: Don Tello. ☎ 94- 444 14 44.

Anbulategia: San Juan I. ☎ 94- 603 58 00.

Gurutze Gorria: Juan Calzada 63. ☎ 94- 625 66 98.

Botikak:

Boyra- Artekaletia I. ☎ 94- 625 11 76.

Omaetxebarria- Juan Calzada 27. ☎ 94- 625 08 85.

Bankuak:

BBVA, BBK eta Lankide Aurrezkia- Juan Calzada kalean.

Kotxe-Tailerrak:

Irazalez (garabia)- Zornotzarako bidea 1,5 km. ☎ 94- 625 17 91.

Jatorduan:

Julen Jatetxea- Industria 14

Zallo-Barri erretegia- Juan Calzada 79.

Zimela Jatetxea- Carlos Gangoiti 57.

Harrien Jatetxea- Gernika

Jan eta lo egiteko:

*Hotel Boliña- Barrenkalea 3. ☎ 94- 625 03 00. Log. bikoitza 6.500 pza.

Lo egiteko:

**Hotel Gernika- Carlos Gangoiti 17. ☎ 94- 625 49 48. Logela 9.600 pza.

Denborapasak

Asteko Lokuzioa

MANIXUT?

HAMEKAGARREN URKAMENDIAN, LEKUTAN EGON

HOGE NATUKEL, NATIKOT

Oso urruti egon, ...

... munduaren ipurdian

Ulan Bator ederra da, ...

... tokitan dago, baina!

ESTAR EN CASA DIOS / HABITER OU ETRE A PERPEITE / IN THE BACK OF BUGGERY AND BEYOND

2A2PIAK
BATMAN

Kike Amonarrizen Umorea

LAPURRA

Gaua da eta hots lehor batek esnatu du Albaro. Lapurra dabil etxean. Ohetik jauzi batean jaiki eta aurrez aurre egin du topo berarekin. Lapurrak mehatxatu egin du:

- Hitzik ere ez! Diru bila etorri naiz.
- Ez da ideia txarra. Zurekin batera hasiko naiz bila.

BURUSOILAK

-Zer alde dago burusoil galiziar baten eta burusoil kataluniar baten artean?

- !!!
- Burusoil galiziarak ileordea erosten du

eta burusoil kataluniarrek berriz orrazia saltzen du.

BABALOREA

Karmele andereñoak handitzean zer izan nahi duten galdetu die ikasleei:

-Nik babalorea -erantzun dio eserlekutik altxatuta Patxikuk-.

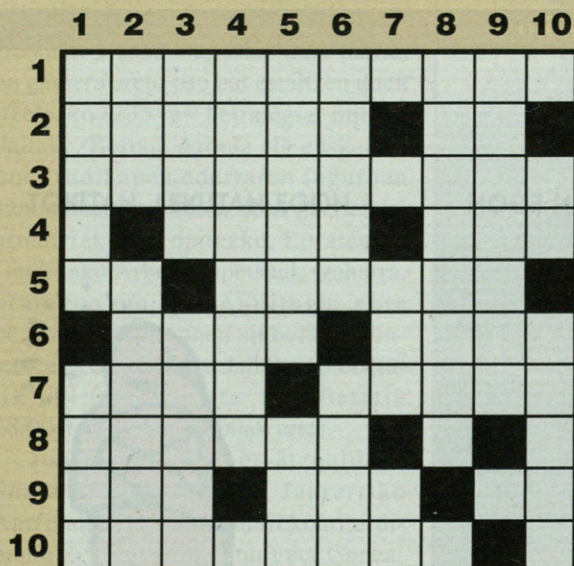
-Baina Patxiku! Zer diozu?

-Egia da andereño! Hara! Goizero goizero leihotik bizilaguna ikustean honelaxe hasten da gure aita: "Ikusten al duzue babalore hori, ministroak bezala jantzita bere Mercedes berrian?"

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN

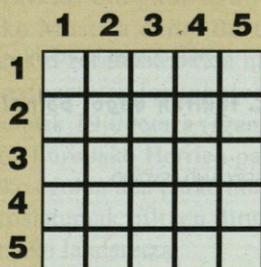
- 1.- Auzitegia. 2.- Ahaleginak egin. Zintzo.
3.- Aurkikuntza. 4.- Nitrogenoa. Ai! eta ai! ari dena. Errep.,
ikara. 5.- Lehen biak. Behartsu, txiro. 6.- Izan. Barazki-mota.
7.- Esaten dut. Nafarroako herria. 8.- Kiskaliak. Potasioa.
Bokala. 9.- Errep., hots jarraitua. 52. Non atzizkia.
10.- Frantziako hegoaldeko lurraldea. Bokala.

GOITIK BEHERA

- 1.- Hitzez adierazia. Lehia. 2.- Nauka. Kristalak.
3.- Interjekzioa. Kolore-mota. 4.- Astakirten. Tona.
5.- Ut! Gabarra. 6.- Hegazti-mota. Hasi.
7.- Bokala. Uranioa. Atzizkia. Bi.
8.- Arrosarioak. Bokala. 9.- Sendotu. Bokala.
10.- Bokala. Erbioa. Ehun-mota.

Ekar bosteko hori!

Ezker-eskuin eta goitik-behera,
zenbaki bakoitzean hitz bera
aterako zaizu

1. Mendialde. 2. Eraman.
3. Zein tokitako. 4. Ageri da.
5. Norabait.

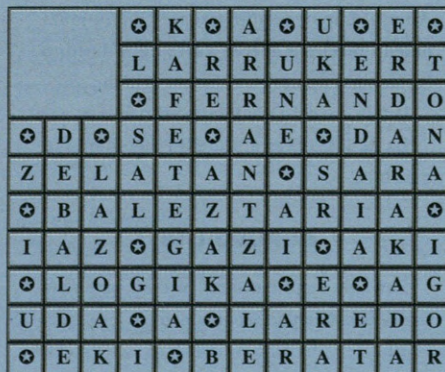
Letra Zopa

T S Ñ I M P E I R S H E I F A P
X O S E N R L J B E U S I O R O
A P E R R E T X I K O A D A Ñ T
P O S T O N A R S O A D L N T E
E N P U I Z J B E B N H E B A R
L R O O S A O T U O R A J A L G
A Ñ R K R Z A U K Z I E O R A O
S O A A I R R O A M I N F E Z L
A S A E J D D O A X T E A P A I
R U M A L E Z E R R E I Z I U S

Aurki itzazu
letra zopa
honetan
mikolo-
giarekin
loturiko
8 hitz.
Hitzak
ezker-
eskuin,
goitik-
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

EPSESTRAOKJOB AIS
NITAEPILOTALEKUA
ALKRKABJÑADORGSO
POJOFESETRANJOMT
OTRPERANS AUATANS
SAENJENATONMTOSE
GRSESXKIAEDOSUIR
RIETISEINTLOKLOR
OATNETNKKIRAORPE
DEJADAEAPMAOTNAT

Gurutzegrama

Ezker-eskuin: 1. Ikastegiak. 2. Mahaikidea. 3. Ilarra. IK. 4. Nerea.
SS. I. 5. Tai. Baikak. 6. Z. Adin. Ora. 7. Izkirak. Tu. 8. Oe! Maileen.
9. Aroa. Apeza. 10. Kai. Ukar. K.

Goitik-behera: 1. Imintzioak. 2. Kalea. Zera. 3. Ahariak. Oi! 4.
Sare. Dima. 5. Tirabira. U. 6. EKA. Anaiak. 7. Gi. Si. Kapa. 8.
Idisko. Ler. 9. AEK. Artez. 10. Ka. Ilauak.

Hitz Gezidunak

	Mendialde ezaguna		Marka. ikur		Biluzik		Fruitu-mota		Norekin atzizkia
	Eraikuntzak		Nebak		Suari dario		Nitrogenoa		
	Izena						Gironako autoetan		
	Emea nebarekiko						Ezkutatu		
Kaleko	Pozik				Izan				
Aurpegiko hezur	Tantaloia				Prezipitazio-mota				
									Gaia
Gipuzkoa-ko herria						Kontonantea		Bokala	
Egile atzizkia						Utzi		Automobil	
	Bokala		Potasioa		Oihuak				
	Aita		Momentu		Hizki baten izena				
Ezin aipa daitekeena			Antolatua						
Deitura			Kanpo						
					Gutxi				
					Kontonantea				
Jainko egiptoarra		Moztua					4. eta 1. bokalak		

Pertsonaia: Paben sortutako painojole donostiarra

Denborapasak: LUMA • Txisteak: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO HARMSPACH

BILINTX

MEGADENDA

IGANDE ETA JAIEGUNETAN ZABALIK

Fermin kalbeton, 21 • Tel.: 42 00 80 / 42 02 24 • Faxe: 42 23 63 • 20003 DONOSTIA
 Fermin kalbeton, 30 • Tel: 42 26 96 • 20003 DONOSTIA
 Republica Argentina, 4 • Tel: 62 68 17 • Faxe: 62 68 17 • 20300 IRUN
 Arostegieta, z/g. • Tel: 67 35 33 • Faxe: 67 35 00 • 20400 TOLOSA
 Ibargarai, 12 • Tel: 76 40 50 • Faxe: 76 40 50 • 20570 BERGARA

PELLO ZUBIRIA

GANDI MENDITARRA

Bitoriano Gandiaga hil dela esan du irratik, eta geroztik aspaldiko irudi zaharrak begietaratu zaizkit egunean. Irudi zaharrak, denborarekin kolorea gastatuta, urteek arrailduraz agian itxuraldatu ere egin dituenak. Baina, zer arraio, kontatu egingo dizkizuet. Lehen irudietan 1968an ageri zait Gandi. Hotz egiten du Arantzazun eta Gandi batean eta bestean zaplaztekoak eta atximur saminak partitzen ageri da, hamar-hamaika urteko mutikoen artean. Bati -Arrasateko Pagotxari, ia seguru nago- buruko bat eman eta pupitrearen taparen kontra bekaina ireki dio. Zein frailek ez zuen egurra ematen Arantzazuko garai haietan? Bitorianoren hiletan zirenak barne.

Gizon gogorra, zorrotza, serioa, bakartia, ageri da Gandi nire lehen irudietan. Euskaraz baino ez da mintzo, gaztelaniaz bizi den seminarioan. Errukigabea dirudi zenbaitetan. Gero erakutsiko zidan bizitzak zenbateraino garen euskaldunok gogor taldean gabiltzanean.

EUSKARAZKO ikasketarik ez zegoen hartan, euskal gramatika irakasten azaltzen zait Gandi. Deklinabidetik hasita. "A" pazientea, "zaku patata"; "K" agentea, mutikoa baloiari ostikada ematen, bota eta guzti. Ikasleei bakoitzak idatzitako lanak denen aurrean ozenki irakurriarazi eta zuzentzen ikusten dut geroago. Asko izango dira arieketa haietan sofrituak. Niri, idazketa landu eta fintzeko eta hizkuntzarekin jolas egiteko ahaleginaren poza geratu zait.

Eta Gandiaga mutiko talde batekin ari da Arantzazu bertatik lehen kurba arteko bide puska horretan zuloa egin eta zuloa egin. Eta barrankoan. Gero harri lehorraren artean zimaurrea bota eta zuhaitzak aldatzeko. Zenbat ote ziren itsatsi? Batek daki. Baina segi landatzen. Arkazia, elorria edo haritza. Edo huntza. Gandiaga menditarra, ironikoa, burlosoa, baserritarrekin ahal badu.

Beranduagoko beste irudi batzuetan, Donapaleura seminarista talde batek egindako bidaia batean ageri zait Gandi: "Ikusten dituzu gaztainondo horiek?" dio Otsozelhai-

ko harpeetarako bidean, "Gipuzkoa guztian ez ditugu aurkituko gaur guk hemen ikusitakoak adina".

Donapaleura autobusez joan gara, Donostiatik Baionara, hemendik Amikuzera. "Hau ere ikusi behar genuen, Donapaleura frantsesa praktikatzera!". Gandiaga abertzalea, gizon kritikoa, artaldean beti bazter antzean, artaldearen eta bere hierarkiaren politikatik aparte. Diferentea.

Irudi nahasi horietan Oteiza ere ageri da. Oteiza baino lehen, errepide bazterretan utzitako giza-irudiko harri handi batzuk. Gero txabola bat egingo dute kolegio ondoran Oteizak bere lanak bukatu ditzan, eta tartean ibiltzen omen da Gandi ere. Nonbait ibili behar izan du, zeren eta bolada batean mutiko guztiak gabiltza basoan zuhaitz enbor zaharrak biltzen eta eskolan trintxarekin haiei formak ateratzen. Arte irakaslea.

LIBURU zatiak ere badira irudi horietan. Nola ulertu "Elorri" hamar urterekin? Hainbeste hunkitu gintuen eta kantatu genuen "Hiru gizon bakarka" hura, bai. Baina "Uda batez Madrilan" hartako pasadizoak ere bai. Gosea eta iraultza. Propaganda ezkertiarra sinetsi duen beste fraile artista batekiko elkarriketa: "Ez diat ulertzen nola jazartuko diren, esaten duan legez, pobreak. Nik gosea ezagutu diat, eta gosea dagoen sendian sesioa beti nagusi". Baserritarra, berriro. "Kontatuko dizuet nola ibiltzen nintzen ni gauez, karabeneroek ez ikusteagatik batere argirik gabe, astoa artoz kargatu, buztanetik heldu, eta arre, errotara bidean". Mendatetik Gernikaldean ez da berdin ikusten.

Eta "Denbora galdu alde" liburuaren lehen orrian ipini duen bere diagnostiko psikiatrikoa. Besteekiko bezain exigentea-errukigabea bere buruarekin ere. Gizona bilutsik liburuaren atarian.

Elorri beltza loratzearekin joan da Gandi, eta elorri zuria lurrin gozoz zurituko denean berriro begietaratuko zaigu berrogei-berrogei-tamar urtetan -adinarekin, denok ikasten dugu negoziatzen- sasoi betean ezagututako gizon gordin hura. Fidakaitza, gogorra, zorrotza, pieza bakarrekia. Arkaziaren baten bazkarako -hainbeste arantza, zura bero, haizkorarentzako haritsu, ostajez xume, lore erlezale- lurreratu ote zuten ●

"Donapaleura autobusez joan gara, Donostiatik Baionara, hemendik Amikuzera. 'Hau ere ikusi behar genuen, Donapaleura frantsesa praktikatzera!'. Gandiaga abertzalea, gizon kritikoa, artaldean beti bazter antzean, artaldearen eta bere hierarkiaren politikatik aparte. Diferentea"

Euskal Herriko Oroitzapena MAKILA

Mizpira/Alpaka

Mizpira/Zilarra

Gaztaina/Larrua

Mizpira/Larrua

• Opari Bereziatarako

• Pertsonalizatu Daiteke

• Neurritza Egiten Dira

• Eskaria Denboraz Egin Behar Da

• Prezio Aukera Desberdinak

• Alberdik eginak

Informazio edo argibide gehiago nahi baduzu, deitu gure telefonora
edo ondoko laukia bete ondoren, bidali gure helbidera.

IZEN-DEITURAK _____

KALEA _____

ZBKIA _____

SOLAIRUA _____

HERRIA _____

TFNOA _____

POSTA KODEA _____

HERRIALDEA _____

HARPIDETZA ZENBAKIA _____

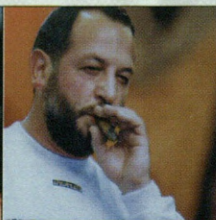

hitzak egin gaitu

korrika
bertsolaritzari omenaldia
dek

bertsolaritzaren 200 urte taula gainean

Kursaaleko
auditorium-ean

hitza, doinua eta irudia
martxoaren 10ean,
arratsaldeko 7,30etan

ARG